

ОГЛЕДАЛО

ЧАСОПИС УЧЕНИКА И ПРОФЕСОРА СРЕДЊИХ ШКОЛА
БЕОГРАД 2019/20 БРОЈ 13-14 ЦЕНА: 350 РСД / 8 КМ / 4 EUR

**О СТИДУ ОКАМЕЊЕНОГ ЧОВЕКА
ЛИРСКИ ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ БЛЕСКА
ПРИЧА О ЧОВЈЕКУ КОЈИ ЈЕ ИЗГУБИО СЈЕНКУ**

БЛАГОВЕСТ

ПРОСВЕТНИ ПРЕГЛЕД

Привредно друштво
ПРОСВЕТНИ ПРЕГЛЕД

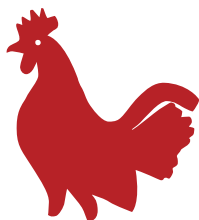
Дечанска б/з, Београд
Телефон/факс
011/3340-825
3239-096
3235-378

Железничка 40, Нови Сад
021/457-331
457-066

kontakt@prosvetni-pregled.rs
www.prosvetni-pregled.rs

- Издавач недељног листа просветних радника Републике Србије
- Издавач свих образаца евиденција и јавних исправа на српском језику и писму националних мањина за основне и средње школе
- Издавач Конкурса и Информатора за упис у средње школе, као и Конкурса за фајке и студентске домове и за ученичке и студентске кредите и стипендије
- Издавач приручника и других публикација за наставнике и ученике

*Поуздан сарадник и савезник
свих који раде за боље образовање*

ОГЛЕДАЛО

Часопис ученика и професора
средњих школа Београд

Број: 13-14 Година: VI 2019/2020

Редакција:

Љиљана Маловић Козић, Олгица Рајић,
Анђела Плакаловић, Ана Марија Симоновић,
Наташа Марковић Атар, Зорица Перовић,
Страхиња Гвоздић, Жарко Јањић

Почасни чланови:

Проф. др Милан Распоповић
Проф. др Ђуро Шушњић
Проф. др Драган Раденовић

Главни и одговорни уредник:

Радивоје Благојевић

Технички уредник:

Лука Тилингер

Техничка сарадница:

Невена Марковић

Лектори:

Олгица Рајић, Јелена Нововић
Наташа Марковић Атар
Јасмина Огњеновић

Саветник:

Горан Обрадовић

Извршни секретар:

Стефан Благојевић

Издавач:

Информационо друштво
БЛАГОВЕСТ

Рачун: 205-220697-22

+381 (11) 2281189

Јурија Гагарина 166А/97, Београд

ogledalo.edu.rs

ogledalo.blagovest@gmail.com

Сви текстови се рецензирају

Часопис излази тромесечно

Штампа:

Школски сервис *Гајић*

Београд

ОГЛЕДАЛО

ЧАСОПИС УЧЕНИКА И ПРОФЕСОРА СРЕДЊИХ ШКОЛА

Број: 13-14 Година: VI 2019/2020

Милена Павловић Барили,
Аутопортрет са белим шеширом (1929)

БЛАГОВЕСТ

*Potpuna podrška
za računare i mrežu*

www.kio.rs

САДРЖАЈ

УВОДНА РЕЧ УРЕДНИКА

- 15** Zajedničke trešnje, kruške i orasi
Radivoje Blagojević

ТЕМА I - БЛЕСАК: ПЕСМА

- 21** Лирски извештај о стању блеска
мр Љиљана Ђурђевић Стојковић
- 23** Lyrical Report on the State of the Flare
МА Ljiljana Đurđević Stojković
- 25** Мимикрија
Александра Мишић
- 27** Огледало
Ана Ранђић
- 28** Дућан
Слободан М. Чуровић
- 30** Stvaranje
Svetlana Todorović Gvozdenović
- 31** Живота наша два
Љиљана Оџа
- 33** Мој мушкарац
Драјана Пејровић
- 35** Ода Београду
Дамир Малешев
-

ОГЛЕДАЛО

- 36** Сан
Мијодраг Ђуришић
- 39** Гдје ли си
Жељко Миладиновић
- 40** „Ti si ja”
dr Ljiljana Dragić
- 42** Привиди
Соња Кековић Дабетић

ТЕМА II - БЛЕСАК: КРАТКА ПРИЧА

- 47** Прича о човјеку који је изгубио сјенку
mr Слободан М. Чуровић Ајис
- 49** Мој деда и моја стара крушка
Невенка Ђурковић
- 51** Мой дедушка и моя старая груша
Невенка Джуркович
- 53** Цветни механизам
Ана Ранђић
- 55** Два објекта
Кристина Рајић
- 56** Авалска сванућа
Синиша Мијирић
- 58** Ја сам Нада
Драјана Петровић
- 60** Мароко
dr Jovana Reba
- 62** Удављене ријечи
Љубинка Јовићевић Ђуровић
- 64** Našimoto u pokušaju
Marija Jevtić
- 67** Neka davna i sadašnja prijateljstva
Branka Jović
-

ОГЛЕДАЛО

- 69** Please, Do Disturb!
Zoran Janković
- 72** Велики свјетски догађај и судбине обичних људи
Здравко Дујаковић

ТЕМА III - БЛЕСАК: ЕСЕЈ

- 79** O stidu okamenjenog čoveka
dr Danijela Grujić
- 82** Имануел Валерштајн је умро
др Срђан Дамњановић
- 86** Вртови у предвечерја
Славица Малић
- 89** Les jardins au crepuscule
Mr. Slavica Malic
- 93** Црњански о позоришту
Кристијина Рајић
- 98** Нетипична авангарда
Слободан Николић
- 105** Његошево отргнуће у свесвјетија
и стега земног
мр Слободан М. Чуровић Ајис
- 108** Чини добро онима који вас мрзе
и благосиљајте оне који вас вређају
Лиција Ивановић
- 110** Merci, Мерсо!
др Свејслана Торњански Брашњовић
- 112** Intima sa muzikom kroz riječ eseja
Gordan Živić
- 116** Иновације у настави су нам пријеко потребне
Ана Галић
- 118** БЛЕСАК - ОДРАЗ ПРОФЕСОРА
СРЕДЊИХ ШКОЛА У ОГЛЕДАЛУ
-

ОГЛЕДАЛО

ТЕМА IV - 2. БЕОСЕФ

БЕОГРАДСКИ ОГЛЕДАЛОВ СРЕДНЈОШКОЛСКИ ФИЛМСКИ ФЕСТИВАЛ СРБИЈЕ I REGIONA

125 Film kao umetničko svedočanstvo, društvena
angažovanost i kolektivna kreativnost
Nina Mihaljinac

128 2. БЕОСЕФ

ТЕМА V - 4. БЕЛЛИСТ - ПАНОРАМА

135 Zašto je tetovaža in?!
Smiljana Marić i Jovana Tanović

138 Моралне норме у спорту и уметности
Војин Рудовић

141 Како се могло лечити у старој Грчкој
М. Арбуџићина, С. Сремчевић и С. Стојкановић

145 Можемо ли да говоримо о сексуалној активности
adolescenata?
Milica Skočajić

148 Шта је критика?
Нађалија Косић

152 Храбри, праведни и поштени, слободни и
честити
Никола Шишић

155 „Чекајући Годоа” Бекет
Јулија Ђоковић

157 Индивидуа и маса
Марија Грбовић

ТЕМА VI - 4. БЕЛЛИСТ - МОЗАИК

163 Оне су инспирација, забава и потреба
Петар Кукић

ОГЛЕДАЛО

- 170** Feminizam
Noemi Santo
- 172** Алкоголизам
Редакција „Сунчани визици”
- 174** Zemljom ovom ići kao svjetlo mrakom
Asja Mešić
- 177** Razmišljanja jedne srednjoškolke
Anja Peković
- 179** Времплов „Бора 50”
Редакција „Боройолийен”
- 182** 4. БЕЛЛИСТ

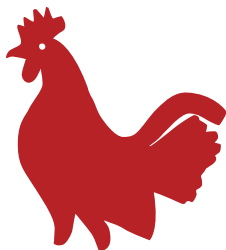
ТЕМА VII - ТЕЗА АНТИТЕЗА СИНТЕЗА

- 187** С оне стране добра и зла,
лепог и ружног, сврхе и циља (Ниче)
Љиљана Маловић Козић
- 191** Јелена Анжујска
Данијела Грбић
- 192** Како научити срце да се смеје
Данијела Грбић
- 193** Живот комичара
Олијица Рајић
- 194** Сибила
Олијица Рајић
- 195** Шест деценија рада и стваралаштва
Дамир Јелисавчић
- 198** Флективни наставци у инструменталу
једине именица 4. врсте - тенденције
у говору младих
Ана Ковић

ОГЛЕДАЛО

ТЕМА VIII - ФОРМА - - ПРЕДМЕТ ДУХОВНОГ ИНТЕРЕСА

- 207** Mit i san
Prof. dr Đuro Šušnjić
- 211** Snovi o pravdi
Branko Perić
- 214** Биологија лепоте
др Момчило Б. Ђорђевић
- 217** Индустрија 4.0:
Од визије до српске стварности
др Рагивоје Мишировић
- 219** Есеј о оноματοпејама
Слободан Блаиојевић

ИНФОРМАЦИОНО ДРУШТВО

БЛАГОВЕСТ

ogledalo.blagovest@gmail.com

Телефони: 011 228 1189 ♦ 064 2295 444

Јурија Гагарина 166А/97, 11000 Београд

ogledalo.edu.rs ♦ Матични бр. 28172869

ПИБ: 108971059 ♦ Жиро рачун: 205-220697-22

ПОНУДА ОГЛАСА

ОГЛЕДАЛО

ЧАСОПИС УЧЕНИКА И ПРОФЕСОРА
СРЕДЊИХ ШКОЛА СРБИЈЕ И РЕГИОНА

*Ваш оglas учиниће досiyујним нашој младој, образованој и
йерсйекйивној йублици која „диктира укуc и лансира моду!”*

ОГЛАШИВАЧИМА СУ ДОСТУПНЕ:

- ПОСЛЕДЊА КОРИЧНА СТРАНИЦА (КОЛОР):
33.500,⁰⁰ динара
- ПРВА СТРАНИЦА (КОЛОР):
24.500,⁰⁰ динара
- ПРВА СТРАНИЦА (ЦРНО БЕЛА):
15.500,⁰⁰ динара
- УНУТРАШЊА СТРАНИЦА (КОЛОР):
15.500,⁰⁰ динара
- УНУТРАШЊА СТРАНИЦА (ЦРНО БЕЛА):
9.500,⁰⁰ динара

Формат часописа је 14 x 24 цм.

Часопис ученика и професора средњих школа
Србије, **штампан је на 200 станица.**

Има и електронску верзију: ogledalo.edu.rs

Часопис излази **4 пута током школске године –
тримесечно: октобара, децемба, марта и маја.**

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ОГЛЕДАЛО

УВОДНА
РЕЧ УРЕДНИКА

Крунидбено јаје
Петер Карл Фаберже
(1846–1920)

OGLEDALO

ZAJEDNIČKE TREŠNJE, KRUŠKE I ORASI

Seljani dva jošanička zaseoka, Konjevića i Cerove Ravni, živjeli su u harmoniji i slozi na desnoj obali Drine, na sedmom kilometru puta od Foče ka Goraždu. Gotovo vijek i po ti odnosi su bili ispunjeni punim komšijskim poštovanjem i uvažavanjem, iako u Konjevićima bjehu tri kuće Blagojevića, Srba pravoslavaca, u Cerovoj Ravni tri kuće Korjenića i jedna Pašovića, muslimana Bošnjaka. Komunikacije i interakcije bjehu takođe svakodnevne – a kako i ne bi – njive i voćnjaci izmiješani, pašnjaci zajednički... a stid nevidljiva brana, da se harmonija ne naruši.

Ljeti, za dugih obdanica, pridružili bi im se i mještani, muslimani, iz još dva zaseoka – iz četiri kuće Hušića (iz istoimenog zaseoka) i iz dvije kuće Zunda iz Okosovića!

Skupa su obavljali brojne ratarske poslove koje je bilo važno završiti za jedan dan. Danas kod jednog, sutradan kod drugog domaćina. Recimo, na sadnji krompira, žetvi pšenice, vršidbi... **da se zemljica oplodi i rodi.**

A posebno, kad bi ko gradio kuću, svi su vodili računa o tome da pomognu tokom nekoliko dana mobe fizičkim radom, pa još i dnevnim angažmanom konjskih i volovskih zaprega.

Pri pokrivanju kuće, postavljanju ”rogova” (drvene konstrukcije koja će držati crijep), svugdje bi majstore tesare darivali peškirom ili košuljom, istovremeno ukrašavajući peškirim i košuljama još nepokriven krov. Treba reći da su prilikom tih mnogobrojnih moba svi objedi bili spremni bez svinjetine i svinjske masti. I to je, kao i ono prethodno kazano, bilo čvrsto običajno pravilo u Jošanici i našem jošaničkom kraju.

Poučen takvim odnosima i mladalačkim iskustvima, prije tri godine, na Devetom BEOKULIS-u (Beogradskom Kuloarovom izrazu Srbije i regiona kroz fotografiju, likovnu umetnost i kratak film) kada je našoj Matematičkoj gimnaziji u gostima bila Srednja škola primijenjenih umjetnosti Sarajevo, sjedeći za stolom restorana sa njenim profesorima i direktorom Mensurom Porovićem, ja sam za ručak poručio – piletinu.

Tom prilikom sam se sjetio i onih davnih dana moga dječastva na desnoj obali Drine, kada bi se ljeti, od Spasovdana, čobanima po podne i

OGLEDALO

Pisaća mašina „Letera 22”

Marčelo Nizoli
(1887–1969)

OGLEDALO

predveče iznosila pita sirnica – sa dosta mlijeka. Nije izostajalo ni **polivanje i prskanje djece mlijekom**.

Kako smo na Vaskrs ili krsnu slavu Đurđevdan, na Bajram – mi i susjedi muslimani – jedni drugima čuvali stoku po pašnjacima! Da onaj ko slavi i svetkuje može to da radi na miru i sa punim zadovoljstvom. Slavama i svetkovinama radovala bi se sva djeca „obje strane” – jer u svim tim prilikama njih darovi iz slavljeničkih kuća (išarana jaja, kolači, pite, ovčetine) nisu zaobilazili!

Kad bi se organizovale svadbe, često bi momci po komšiluku kapari-sali dobre konje kojima bi išli u svatove.

Zajedničke voćke trešanja, krušaka i oraha na najbolji način su zbližavale seljane. Vrlo često su to bila velika, krošnjata i starija stabla raspoređena u različitim posjedima. Mogla je, recimo, livada promijeniti vlasnika, ali je zajednička voćka ostajala – zajednička!

Posebno interesantno je bilo, kada bi jači noćni vetar „omlatio” dosta voća, a onda bi zorom „obično po jedno čeljade iz kuće” išlo i priključivalo se grupi sakupljača.

Na kraju, u ovoj zajednici zasnovanoj na saradnji i međusobnom poštovanju, sakupljeni plodovi bili su dijeljeni na sedam ravnih časti, na sedam jednakih dijelova! ! Na sedam kuća Blagojevića, Korjenića i Pašovića... Svaka druga nakana, svaka druga podjela bila bi ispod časti u maloj zajednici, koja se vijek i po držala devize „*ne dam nama, pa nek` ide glava*” (nama na obraz). Osjećanje časti bilo je usko povezano sa osjećanjem stida!

I tim više me danas potresaju rečenice kolumniste Nebojše Katića o odsustvu srama u velikim zajednicama, jer on ispravno zaključuje: civilizovano društvo počiva na osjećaju stida možda i više nego što počiva na zakonima. „*Kada stida nema, nema ni jasne granice između dobra i zla. Bez stida nema ni osjećaja krivice, ni kajanja, ni časti*”.

Čemu onda sve drugo, ako izgubimo ono prvo? Ono što od kuće i iz porodice u duši nosimo... kao toplu pticu mladosti što još leprša u našim grudima i mislima. Ali – do kada ćemo je osjećati?

Do kada? Sada, nakon građanskog rata, u Konjevićima i Cerovoj Ravni seljana više nema. Raselili su se na četiri strane svijeta. Za njima su otperjale i ptice iz krošanja zajedničkih voćaka... Zato sa svakim novim svitanjem selo liči na – **ogledalo koje se udaljava**.

Radivoje Blagojević

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ТЕМА I

**БЛЕСАК -
ОДРАЗ ПРОФЕСОРА
СРЕДЊИХ ШКОЛА
У ОГЛЕДАЛУ: ПЕСМА**

Амерички накит

Дејвид Веб
(1923–1975)

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ЛИРСКИ ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ БЛЕСКА

Прва наџрада БЛЕСКА

Обуздане чињенице из твојих прича
намерно не памтим,
не разумем се у стране света.
Омонија је моја откинута огрлица,
Синтагма је папагај будућег љубавника,
баш ме брига за Бајрона,
Мисолонги, маларију,
волим биографије копија,
запостављене тишине надамак позоришта,
коњанике без ногу и руку,
са забрањеним приступом стадиону,
волим трке спорости свакодневних птица.
Универзитет је у осушеној смокви,
Библиотека у губицама атинских трафика,
Академија у чарапи Евзона,
маслине су баш,
маслине су баш у оку хаскија.
Презирем крајолике
којима си обмануо сапутнике,
привржена сам митовима огребаних плаката:
Рундек у туђим рукама.
Ретроспекцијом својих уједињених чежњи
ја само мерим – дрхтиш ли више

ОГЛЕДАЛО

за каменим мушким телима,
или за једноставним љубавима
кроз мотиве дирљиве грчке песме;
или скрушено тражиш цунами
у прибраној жени
која, овога пута, уображава кротке мисли.
Можеш ли да ме проведеш
кроз недоумице мојих девет лактова,
гробнице осушених воћњака,
кроз нежности Стаљина,
кроз постојаности пребојених акварела,
језе несталих шара,
кроз моје порекло у зубу аждаје,
Инзагијеве снове о укоченим лоптама?

мр Љиљана Ђурђевић Стојковић

професорка српског језика
и књижевности,
Десета гимназија
Михајло Пупин,
Београд

LYRICAL REPORT ON THE STATE OF FLARE

Restrained facts from your stories
I do not remember on purpose,
I do not understand the sides of the world.
Omonia is my torn off necklace,
Syntagma is the parrot of a future lover,
I do not care about Byron,
Mesolongi, malaria,
I love copies of biographies,
neglected silences near the theater,
horsemen without legs and arms,
with restricted access to the stadium,
I love slow -motion races of everyday birds.
The university is in dried figs,
The Library is in the jaws of Athenian
newspaper stands
The Academy is in Evson's sock
olives are right there,
olives are right there in the eye of a husky.
I despise landscapes
you deceived your companions with,
I'm attached to the myths of scratched placards:
Rundek in someone else's hands.
Retrospecting my own united longings
I just measure - are you trembling more
for stone male bodies,

MIRROR

or for simple love
through motives of poignant Greek songs;
or humbly looking for a tsunami
in an attractive woman
which, this time, conjures tamed thoughts.
Can you get me through
through the doubts of my nine cubits,
tombs of dried orchards,
through the tenderness of Stalin,
through the persistence of overpainted
watercolors,
the shiver of missing patterns,
through my origin in the tooth of a dragon,
Insagi's dreams of numb balls?

MA Ljiljana Đurđević Stojković

Serbian language and
literature teacher

Deseta gimnazija *Mihajlo Pupin*,
Belgrade

Translated by **Nataša Stanojević**

English language teacher
Gimnazija Cetinje

МИМИКРИЈА

Друџа наџрада БЛЕСКА

Све је већ заборављено
Као да у безначајности поступка
Лежи унапред задата неједначина
Што непажљивог посматрача
Води до шареног карусела
Уместо доброга за размишљање.
Оног тренутка када престанемо
Да будемо предмет једног упитника
И постанемо биће једног закључка,
Пукне пред очима да између смисла
И бесмисла није већа раздаљина
Но од дужице до беоњаче и натраг,
Тада ћемо знати да је залог среће
Укротити сваки страх, јер живот
Дужност је, обавеза трошног тела
Да не постане тек пуки случај са маргине.
Све је већ заборављено
У славу одбачених, простором угрожених
Мимикричних индивидуа
Које сем потресних прича провучених
кроз полумртва уста, немају дужи дах...
Само горостаси подносе мрак
Учинивши га даном на тајном састанку са
црвима
Коме неизоставно мора присуствовати
И сен данског краљевића.
Време излетело из зглоба, засигурно,
Тек је искорак на путу од духа до лобање,
Тајни пут разобличен лицемерјем,
Бол разочарања преобраћен у освету,

ОГЛЕДАЛО

Отровани врх мача што улази
У издајничко тело - све је већ виђено.
И без ироничних иглица, молим.
Овај свет је сувише налик каруселу
Да би га одлазак једног пајца
Могао узнемирити.

Александра Мишић

професор српског
језика и књижевности
Гимназија, Чачак

ОГЛЕДАЛО

Трећа наџрага БЛЕСКА

„Пуштам га – оде до неба,
Саберем га – дође до мене”.
У преламању светлости цео,
У одблеску уловљен,
Притајен у сенци...
Истинит,
Какав је створен да буде,
Заточеник духа и огледала...
У раму је копија света,
Умрљана прстима.
Оловна острва ремете мир
Замишљених предмета,
Грађење света,
Покушај лепоте,
Која се сваког трена
Може разбити,
На местима на којима
У мени остају ожиљци.
Око, загледано у напрслине,
Тражи свој пар,
Нарушену симетрију,
Песму која се чула са радија
Пре него што сам постала...
У огледалу...
Истина је сасвим другачија.

Ана Ранђић

професор српског
језика и књижевности
Гимназија, Чачак

ДУЋАН

Похвала БЛЕСКА

Има један дућан
И у њему свашта.

Има један дућан.

Има једна кућа
Има један прозор
Има један кревет.
У томе дућану.

Има једно море
И једна планина
И град један има
И још чудо има
У томе дућану.

Ко је једном био
Није излазио.

Такав је то дућан.

Само пјесму нико
Ту продао није.

Све остало јесте
Из тога дућана.

И кућу
И прозор
И кревет
И море.

Планину
И град
И још много тога.

Само пјесму нико
Ту продао није.

Јер довољно ријечи
У њему неима.

И у тој пјесми
У томе дућану
У коме сам и ја само
једном био

После нијесам више
никад залазио.

Ни у ону пјесму
Из оног дућана.

ОГЛЕДАЛО

На другоме мјесту
Ван оног дућана
Градио сам кућу
Посакрио прозор
Пресложио кревет
Ван оног дућана.

Оставио море
Прешао планину
И мотрио град сам.

И хтио у пјесму
Али залуд хтио.
У пјесму сам хтео из
 оног дућана.

Чујем руше дућан
Задављују пјесму
Процјеђују ријечи.
Да не буде дућан.

Граде туђу кућу
И катанце кују,
Оловне кревете
Из тамо неких дућана.

Још сравњују планине
Премошћују мора
Ограђују град.

И није им, није им до
 пјесме.

Ни до оног дућана,
У којем нико
Само пјесму још
 продао није.

Слободан М. Чуровић

професор српског језика
Средња економска школа
Мирко Вешовић, Подгорица

STVARANJE

Pohvala BLESKA

Posmatram te
kako okrajkom oka budiš iz tmina
osenčene nabore dalekih svetova.
Preteća razvalina neslučenih dubina
i visina nebeskih.

U mojim mislima

posmatram to
kako ti se oblici na vlažnim dlanovima migolje
kako ih pljuvačkom škropiš, jezikom valjaš,
prstima iz gline vajaš,
a oni i ne znaju da ih zemaljskim merama
prekrajaš, da ih iz dubina u visine zbrajaš.

Sve to posmatram
i ćutim,
a mislim: hoću li preživeti
dubine visina koje slutim.

Vidim
kako na trenutak rastreseš platno
da ti se oko razbistri i pomisliš:
-To nisu oni isti. Likovi, mislim.

I posmatram te
kako ponovo vlažnim dlanom prelaziš,
miluješ sada i moje misli.

Moje misli, otuda i odovuda da njima nove oblike
premeštaš iz dalekih osenčenih svetova
u zemaljsko-nebeska plavetnila.

Svetlana Todorović Gvozdenović

profesorka srpskog jezika i književnosti
Zrenjaninska gimnazija, Zrenjanin

ЖИВОТА НАША ДВА

Похвала БЛЕСКА

Пригрлило те око
у рану јесењу зору
кад се распукао глас
звона на звонику
стољетног храма
Светог Николе
прислоњеног уз кућу
старог капетана утонулог у сан.

Заробио те поглед
испод ужарених вјеђа
чим су се дланови од свиле
свиле у молитву
за благослов и срећу
срцу што је насмијало свитање.

Тражиле су те мисли
у самотним сатима
слутиле твоје проливено плаво
у туђим плочницима
препуним трагова
непознатог свијета
сјетом окрзнутог у пролазу.

ОГЛЕДАЛО

Загрлила те душа изнова
у позно јесење вече
када се распукао глас
звона на звонику
скривеном међу ребрима
јер се отргнуше дланови од свиле
у часу кад је зајецала тишина.

Умолила те моћна ријеч
дивној ти дарована
још једном да свјетло проспеш
и да се настави пут
ка мору, лаванди и броду.

У заустављеној љепоти својој
заробљена у вјечности
Боко, ти изнова сањаш
и онда кад било затрепери
и онда кад се од снова
уморе људи.

Љиљана Оџа

Професор
српскохрватског језика
и књижевности
Гимназија Котор

МОЈ МУШКАРАЦ

Похвала БЛЕСКА

Мој мушкарац гради млинове
на горским потоцима,
међе звездано брашно за насушни хлеб.

Златне нити снова уткива
у небески прекривач,
а љубавну постељу украшава смиљем.

Мој мушкарац оре
бетонске њиве,
у њих сади гвоздене расаде за нашу децу.

Кад је љут
пољупцем ми запушава уста
да не кудим о бесмислу мушкога рода.

Мој мушкарац једном руком
држи оштру тестеру
и поткресује животне дубове гора,
а другом руком нежно љуља
успавану колевку наших страсти.

Он држи огњени мач
и суче га на сваког похотљивца, а
дарује, сваког добронамерног, шкрињом
разумевања.

ОГЛЕДАЛО

Мој мушкарац тражи
да лепоту не скривам,
и духовне дате ми дарове у реалност испредам.

Он ме нежно пушта
да полетим из гнезда, греје га топлим недрима,
да и ја крила, на огњеном сунцу, мало огрејем.

Драгана Петровић

професор српског језика
и књижевности

Девета гимназија
Михаило Петровић Алас,
Београд

ОДА БЕОГРАДУ

Милану Илијћу

Како то да си још бео,
граде на раскршћу историје?
Векови нечистих зуба уједали су те
и развлачили те по пепелу,
исписивали своје нечитке странице
на твом неостарелом лицу.

*Од белој камена ја сам саздан, чистој и белој
до саме сржи, и њодојен сам кречним млеком
из њуди честивих неимара. Две њлаве реке
куњају ме и њриносе ми ојледало сунца.*

*Како њо да си још бео њод наслајама
скорене крви? Зар нису њодине, мајле и
димови изајќали којрену на њвоме лицу?*

*Не, ја исијавам белину костѡију њобедника и
њоражених њод мојим бедемима, и шаљем
одбљесак злајњој крстѡа небу њод облаке.
Још увек бео, са чистоом сузом –
у моме имену, у моме камену, у моме срцу.*

Дамир Малешев

професор филозофије
Гимназија Исидора Секулић,
Нови Сад

САН

Ноћас сам уснио чудан сан...

Као, ја сам чист, прозрачан, млаз бистре,
изворске воде... Избио, из неких недокучивих
дубина, у неко планинско, каменито зеленило...
Кренуо низ планинске врлети у друштву безброј
сличних млазева, преплићући се са њима...
Пробијајући се кроз уске теснаце, каткада падајући
низ величанствене литице а каткада плутајући
непрегледним долинама... Уживајући у игри
светлости и сенки, играјући се
са глатким облацима...

Онда, предамном, наизглед непремостива стена...
Покушавам да је обиђем, али пролаза нема...
Ударам у њу, одбијам се, ковитлам, врим...
У магновењу, назирем светлост
кроз уску пукотину... Усмеравам се ка њој,
преплићем са другим млазевима...
Сви они личе, а опет сваки има нешто своје...
Пролазим кроз теснац и настављам миран ток...

Каткада, светлости нема... Надире однекуд муљ...
Покушавам да останем чист али не можеш тек тако
изаћи... Борим се, пролазим кроз стене, мешам се са
облацима... На њима остаје муљ, ја течем...

Неки од млазева, који теку у блиском току,
временом постају део мене... Измеша се
и прозирност и температура и брзина...
Плутамо заједно... У току, док пролазимо кроз
вртлоге, падамо са стена, неке изгубим, оду својим
брзацима... Али њихови делови остану са мном...
Као што са њима оде и део мене...

ОГЛЕДАЛО

И када је наизглед мирно, често ти делови, који
су постали део мене, вуку сваки на своју страну...
Кидају ме... Борим се да останем у једном комаду...

Наиђе, некад, и период мирног тока...
Играм се, плутајући, пуштам да ме греју сунчеви
зраци, уживам у бескрајним травнатим површинама
крај којих течем, у жубору чији сам део... Што дуже
течем, све је мирније... И лепше... Улетим каткад у
моћне вртлоге који ме чупају, бацају, врте...
Али све више знам да уживам и у томе...
Могу, јер се не плашим...
Знам да немам куд
него опет у свој ток...

Негде, пред зору,
осећам сланкаст укус...
Рекао бих да се приближавам
оном бескрајном плаветнилу, до кога допиру
сви извори... Ако их негде не пресече суша...
Не знам да ли остајем тамо, или ћу опет на пут...
У облаке, па назад на земљу, у њене дубине...
Да једном, у ко зна ком времену,
опет избијем, прочишћен,
и упутим се неким
новим током
..
.

Мијодраг Ђуришић

Љ - професор = информатике.
Математичка гимназија Београд

ГДЈЕ ЛИ СИ

А гдје си ти
што трајеш
одавна у пјесми
кроз стих
кораци сјенке тебе
посве дуго
као нестрпљење чекања
заклапају капке
уморене несном
и точи чежња
из сваког погледа
за тихи осмјех
за зрачак сунца
васколиком тмином
одјек се шири
до дна душе
и нико други
не чује
како дозивам
то ја
обрисе живота
пресвучене у сјећања
узалудно

Жељко Миладиновић

Професор економске
групе предмета
Средња економска
школа Мирко Вешовић,
Подгорица

„TI SI JA”

Ne – nije to, ni zbog marcipana,
niti dugo željene vožnje sa vjetrom u kosi,
ni niza romantičnih večera,
niti posutih latica ruža,
ni svilenog dodira,
niti još savršenijeg poljupca.

O tebi, razmišljala sam dugo prije nego što si se pojavio;
i samim izlaskom iz sjenke tame
osvojio si moje beskrajno poštovanje.

Svaka tvoja riječ,
izgovorena ili nagovještena a često i – ponovljena,
praćena neodoljivim osmijehom uz zelene dubine pogleda
čini da zaboravim na vrijeme i mjesto,
i za trenutak dosegnem vječnost
sa potpunim sjedinjenjem naših duša i tijela.

Ti si meni potrebniji od kapi vode kojom žedni gase žed
od hrane kojom se pobjeđuje glad
od susreta sa rijetkima i najmilijima
od svakog stiha koji će se napisati
od svakog pasusa koji će se pročitati
od svakog sna – odsanjanog i nedosanjanog
od jutra i sutra
od dana i noći
od svitanja i sumraka
od najčarobnije muzike poznatog i nepoznatog
od najblistavije mjesečine
od najsajnijih sunčevih zraka
sa kojim se budi svaki život
i bez koga sve mre.

Ti si moj istok,
moj zapad,

OGLEDALO

moj sjever,
moj jug,
zlatni ponedjeljak, srijeda i četvrtak,

srebreni utorak i srebreni petak,
moja bronzana subota i nedjelja.

Ti si moja svjetlost
i moja tama
moja najveća radost
i najdublja sjeta,
ti si moj mir
i nemir,
moj spas i moj krah
ti si ja, ja sam ti.

Kao u bajci da dobijem pravo na jednu želju, ostvarenje bi
jedino bio ti
u ovozemaljskom životu
i svim onim koji će neminovno uslijediti.

Hvala i ovakvoj javi
ovom polusnu i ovom poluživotu
hvala Svevišnjem na blagonaklonosti
što nas je spojio kao jedno
da postojimo
do kraja svih krajeva
i početka svih početaka.

Za njih dvije živim, a zbog tebe se osjećam živom!

I zato, samo budi mi ovdje - uz svoju zvijezdu vodilju,
ti, vatreni vodiču,
i ovaj život je,
uistinu lijep i vrijedan življenja.

Kad srce piše perom.

dr Ljiljana Dragić

profesor engleskog jezika
Gimnaziji *Filip Višnjić*, Bijeljina

ПРИВИДИ

Чини ми се
Да то више нисам ја...
Ја своја и ничија
Више ме нема,
Да ли сам отета или убијена?

Гдје сам се смјестила,
На којем небу живим,
Само сам срећна
Кад се теби дивим...

Јесам ли ја отишла
Тамо гдје не смијем
Издала себе, Бога и Оца свога,
Нисам се отргла из канџи порока.

Не, то нисам ја...
И нисам смјела
Дотаћи дно ока
Повриједити погледа бистрину,
Сломити крак звијезди,
Помрачити неба ведрину.

Не, то нисам ја...

ОГЛЕДАЛО

Како удахнути нови дах,
Све чисто претворити у прах
Све моје одјенути у пепео
И завртјети тешко вретено...

Чини ми се
Да више не постојим у свом облику,
Предала сам себе другом лику.

Не, то нисам ја...

Соња Кековић Даветић

професор српског језика
и књижевности

Средња економска
школа *Мирко Вешовић*,
Подгорица

SLOVENŠČINA

BREZ MEJA

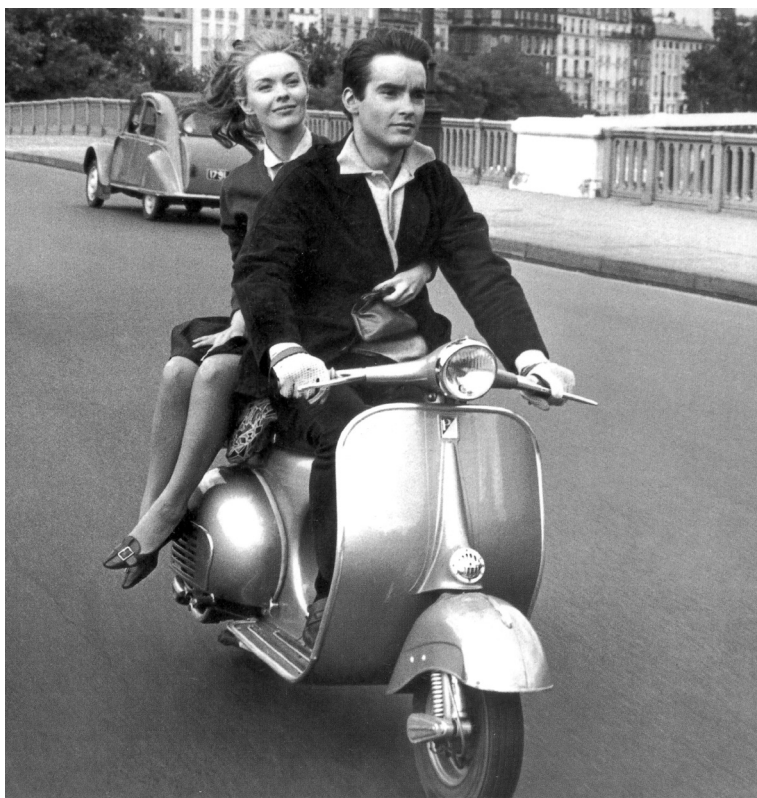
Učbenik za samostojno učenje z rešitvami

Milica Poletanovič

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ТЕМА II

БЛЕСАК - КРАТКА ПРИЧА

Статусни симбол младих

Корадино д'Аскадио
(1891–1981)

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ПРИЧА О ЧОВЈЕКУ КОЈИ ЈЕ ИЗГУБИО СЈЕНКУ

Прва наџрада БЛЕСКА

Господин З. устао је и тог јутра рано. Никада није волио пуно да спава. Послије десетак склекова обично би попио чашицу домаће ракије коју је он лично пекао, по само њему знаном рецепту. Господин З. је потицао са брда и увијек је са поносом истицао своје поријекло (магловито и не баш долично главном јунаку ове приче).

Жена Чарна, или како је он звао из милоште Срна, била је сушта супротност. Њена опасна страст била је храна. То је објашњавала генима наслијеђеним од баке Орхидеје, коју је неке оловне вечери убио бик. Чарна је била велики маштар. Изгледа да је З., до тада окорјели нежења због тога и заволио. Говорила му је да јој се у сновима причињавају најневјероватнији анђели који јој повјеравају највеће тајне.

Јутрос му је изгледала нарочито лијепа. Рашчупана коса узбуђивала га је. А тек њено голо кољено, које је извиривало испод покривача. Мирисало је на кантарион. З. се осмјехнуо својој жени, пришао је и пољубио је. Чарна се само промешкољила, нешто промрљала и окренула на другу страну.

Послије уобичајног јутарњег церемонијала, З. је узео актн-ташну од fine крокодилске коже, што му је некада давно поклонио дјед Рафаел и кренуо у шетњу. Уједначеним корацима пролазио је увијек истом стазом. Сунце се нудило за бесцјење. Зачудило га је то, што је град био пуст. Тек у даљини могли су се видјети усамљени и ријетки шетачи. Корачали су оборених глава. Свјетлост је текла између дрвећа. На Тргу хероја осјетио је муку. Желио је да обиљежи тај свој пролазак кроз историјски трг, како су га звали другови социјалистички трудбеници. Осјетио је чудесну жељу да пљуне на све то, да им коначно каже што мисли. Да им већ једном саспе страшну истину у лице. Пошао је затим обалом сумњиве ријеке према парку младости. Шутнуо је неколико каменчића и звиждукао своју омиљену пјесму. Сви таласи су се надимали и тешко дисали. Господин З. је пјевушио неки шлагер. У парку

ОГЛЕДАЛО

је сједјело неколико дремљивих и крмељавих стараца са златним ордењима на јуначким грудима. Друштво су им правиле наборане жене, мљацкајући протезама. Звали су их љепше половине. Мири-сале су на нафталин. Поздравили су га неким неартикулисаним говором. Све што се десило после тога, за З. је протекло филмском брзином. Дошао је до љуљашке. Неко дијете му је давало знак да приђе. Потрчао је. Сунце у зениту опоменуло га је. Није му био јасан тај знак. Дијете је ишчезавало, но још увијек назирале су се његове руке и подсмешљиве очи. А тада је господин З. примијетио да му недостаје сјенка. Окренуо се. Сјенка је посустала. Молио је да дође, да не може да је чека. Ово дијете га зове. Сјенка се копрцала, покушала да га сустигне. Узалуд, З. је осјетио први пут немоћ. Још једном је сјенку угледао код стараца. Они су гестикулирали, као да су га молили за помоћ. А онда је сјенка изблиједјела и распук-ла се. З. је видио крв. Први пут тако јасно. И осјетио бол што га је пресјекла. Остало му је још дијете. Окренуо се. Ни њега више није било. Узео је из актн-ташне конопац. Направио омчу. Дошао до хрста. Изабрао најдебљу грану, Попео се. За тренутак погледао у небо а онда се сасвим обично објесио.

Сјутрадан су га нашли како се њише са загонетним осмијехом. Умазано дијете плакало је. Затим су З. покопали. Потом су тјешили Чарну. Она је још спавала. Када се пробудила било је касно. Дијете је било мртво, објешено о исти конопац. Поред њега јецала је не-чија сјенка. Имала је очи свијета.

Мр Слободан М. Чуровић Апис

професор српског језика и књижевности

Средња економско школа

Мирко Вешовић, Подгорица

МОЈ ДЕДА И МОЈА СТАРА КРУШКА

Друџа наџрага БЛЕСКА

Деда је давно украсио наше двориште дрвећем. Ту је била једна племенита сорта крушке која ме је сваке године увесељавала.

Кад сам била мала, вољела сам се пењати и скривати у њеној крошњи док ме дозивају и траже. Сада се само сјећам, али често у мислима видим ону црнокошу, слинаву дјвојчицу како зуји по дворишту тражећи забаву, сладећи се слатким плодовима и успут правећи понеки несташлук.

Тада би послије цјелодневног тркања по великом дедином дворишту вољела да сједнем под стару крушку, коју је деда засадио још док је мој отац био мали. Често сам под њеном густом крошњом плакала послије батина, а некада задовољна лежала и размишљала чиме да се забавим. Изнад мене је треперило њено сјајно-зелено, густо лишће кроз које се једва пробијао танак зрак сунца. Гледала бих често њене зелене плодове и ишчекивала када ће пожутјети. Једанпут сам послије исцрпљујуће игре заспала испод ње. Не знам колико сам уживала у том пријатном сну, али сјећам се да сам дуго осјећала бол од једне зреле крушке која ме је својим падом пробудила.

Моју драгу крушку као да нико није примјећивао. Под њом би, пред вече, мој уморни деда неко вријеме одћутао и позвао ме: „Хајдемо синче моје на спавање!“ Све воћке су у прољеће кресане, орезиване, окопаване, ђубрене. Моја крушка је пружала богату хладовину, а њене сочне плодове гњечили су и трпали у кацу.

Била ми је склониште и друг за кога нико није знао. Наслушала се мојих дјечијих јецаја, послушала је убрзано куцање мог младачког срца. Испод њене крошње наразговарала сам се сама са собом, спознала заблуде, једила се због неправде. Испод старе крушке свађала сам се са мојима мислећи да сам најпааметнија, да они ништа не знају и не разумију.

стрпљиво слушала наше препирке, наш смијех, наше ћутање. Сјећам се само је тихо шуштала својим тамно-зеленим листовима

ОГЛЕДАЛО

који су правили дивну фризуру тој старој дами. Њено стабло расло је, ширило се, а кора на њему почела је да пуца. Испод ње се назирао тамно-смећи слој дрвета који ми се није допадао.

Сједила сам и даље испод старе крушке, размишљала, одрастала, али никад нисам помислила да јој се може нешто десити. Сједећи, поглед ми је често привлачила пукотина на стаблу која је бивала све већа. Из ње је испадао неки смећи прах који су избацивали црви поткорњаци.

Она је још увијек правила угодан хлад и треперила својом прољећном фризуром, мирисала бехаром и жутим плодовима.

Неколико посљедњих година стара дама нашег дворишта престане да се дотјерује својим уобичајеним накитом. Пукотина на стаблу се ширила а кора учестало отпадала... Старост је савладала ово дивно дрво, а ја тек тада помислих да ће се можда осушити. Негдје заједно са њом и мој драги деда почео је да побољева. Неколико година су заједно боловали, а онда једног дана остаде само сјећање на њих.

Како бих вољела да су ту.

Али не рекох вам, примијетила сам младе избојке свијетло-зелених листова како трепере на вјетру, баш на оном мјесту гдје је некад била стара крушка.

Невенка Ђурковић

професорица српског језика и књижевности

Средњошколски центар
Василије Острошки, Соколац

МОЙ ДЕДУШКА И МОЯ СТАРАЯ ГРУША

Дедушка давным-давно украсил наш двор деревьями. Тут был один благородный сорт груши которая меня делала счастливой каждый год.

Когда я была маленькой, любила я лазить и прятаться в неё кроне, когда меня звали и искали. Теперь, я просто помню, но часто в раздуме, вижу чёрноватую слюнявую девочку как жужжит во дворе ища веселья наслаждаясь сладкими фруктами и между прочим делала некоторое озорство.

Затем после целого дня гонок по большому двору дедушки, я бы любила сесть под старую грушу, которую посадил дедушка когда мой папа был ребёнком. Часто под её густой короной я плакала после избиения, а иногда довольная лежала и думала о том как повеселиться. Надо мной дрожала её светящаяся-зелёная, густая листва сквозь которую мог проникать тонкий луч солнца. Я часто смотрела бы на её зелёные плоды и ждала когда они пожелтеют. Однажды после исчерпывающей игры я заснула под ней. Не знаю насколько мне понравился этот приятный сон, но помню как долго ощущала боль одной спелой груши, которая разбудила меня после падения.

Мою дорогую грушу, как будто никто не заметил. Под неё, мой усталый дедушка накануне вечером некоторое время замолчал и позвал мне: «Пойдём сынок мой, пора ложиться спать. » Весной все фруктовые деревья были срезаны, обрезаны, окопаны и расктерты. Моя груша давала богатую тень, а её сочные плоды мяли и закидывали в кадку.

Она была моим приютом и другом, о котором никто не знал. Наслушалась она моих детских рыданий, слушала быстрое биение моего юного сердца. Под её короной наразговаривалась я сама с собой, осознала заблуждения, раздражалась ради несправедливости. Изпод старой груши ссорилась со своими родными, думая, что я самая умная, что они ничего не знают и не понимают.

Груша терпеливо слушала наши споры, наш смех, наше молчание. Помню, как тихо шуршала своими тёмно-зелёными листьями,

ЗЕРКАЛО

которые делали замечательную причёску для этой старой дамы. Её ствол рос, растирался, а кора на стволе начала лопаться. Под ней предчувствовался тёмно-коричневый слой дерева, который мне нравился.

Я всё ещё сидела под старой грушей, думала, росла, но никогда не могла придумать что с ней может что-нибудь случиться. Сидя, мой взгляд часто привлекала трещина на стволе, которая бывала всё больше. Из неё вырвалось немного коричневого порошка, который выбрасивали червяки.

Она всё ещё делала приятный оттенок и дрожала своими весенними волосами, пахнула соцветием и жёлтыми фруктами.

Несколько последних лет старая дама нашего двора перестала наряжаться со своими обычными украшениями. Трещина на стволе распространилась и кора часто отпадала... Старость преодолела это прекрасное дерево, и я только тогда подумала, что оно может высохнуть. Где-то вместе с ней мой дорогой дедушка начал болеть. Несколько лет они вместе болели, а затем однажды остались только воспоминания о них.

Как би я хотела чтобы они были тут.

Но я не сказала вам, заметила я молодые бочки светло-зелёных листьев как развеваются на ветру, именно там, где раньше была старая груша.

Автор текста: **Невенка Джуркович**
профессор сербского языка и литературы
Явное учреждение Средняя школа
Василия Острошского, Соколац

Текст на русский язык перевела
Веленка Калайджич
профессор русского языка и литературы
Явное учреждение Средняя школа
Василия Острошского, Соколац

ЦВЕТНИ МЕХАНИЗАМ

Трећи наџрада БЛЕСКА

Наизглед без разлога, сатови су у мојим собама обично престајали да раде. Мали, наранџасти будилник, купљен да би ме опомињао да не касним на посао од ког се живи, закратко је обављао своју функцију. Камени часовник, осликан шареним рибама, над којима је косим, латиничним словима, у знак спомена, писало Монтенегро, давно је престао да прати ритам плиме и осеке. Прислањајући на њега ухо не бих ли чула мелодију јадранског ветра, у потмулим звуцима, који су просторију испуњавали од патоса до таванице, разазнавала сам једино шум сопственог срца. Дешавало се да баш у том трену све оне црвене, плаве и жуте рибе, што су се на топлој плочи мојих сећања весело праћакале, заковрну очима и засвагда опусте шкрге. Њихова ме је смрт обавезно затицала у тренутку у ком је у нашу кућу стигао први сат који се зауставио на мери времена које не постоји.

У наш мали стан у центру града, крај самог парка и железничке станице, одакле је погодно да се крене у игре и на путеве, на тачна одредишта и у лутање изван сваке коте, донео га је мој тата. Спунтен на почасно место, пред књиге збијене у редове, чије сам називе у то доба тек срицала, одбијао је да куца. Узалудна су била навијања. Дужа казалька непомично је стајала усмерена ка Дикенсовим „Великим очекивањима”, мала је стремилa ка збиркама поезије, чинило се, ка Бодлеровом „Цвећу зла”. И тако су у времену, које се не мери откуцајима, зли цветови замирисали опојно и све отровније... И тако сам једног непостојећег дана почела да разумевам писано и чудесне, у песмама сакривене, слике... Тај кључ – одгонетка речи чинио је да се покренем из туге и мрака и, попут најоштрије казальке-стреље, обележим тренутке у вечности, из које захватам... Да обележим тренутке у смрти, коју понекад живим, попут јунака Поове приче, у којој часовник од абоносовог дрвета опомиње званице раскалaшног кнеза Проспера да се неће отети Тами и Распадању, који над свим царују.

У непостојећем тренутку пишем и ову – о заустављеним сатовима – причу, коју из страха остављам недоречену. Чека ме још један

ОГЛЕДАЛО

рез у овом животу, па не бих да превијем опруге и угледам вечито сунце. Још бих неко време да проходим паралелним странама, са несталним зрацима на лицу и у коси. Ако се Црњански, проводећи „римске дане и ноћи”, загледан у Микеланђелову куполу, са терасе ресторана „Валадија”, смрзавао у Скандинавији, коју је волео више од Италије три године раније, нека се у ма ком другом, у мом времену, у кругу часова у којима је живот сан, који стоји или не постоји, нађе и ово писмо и опомена, давно забележена Кортасаровом руком: „Размисли добро: када ти поклањају сат, поклањају ти мали цветни пакао, тамницу ваздуха.”

Заточена, сред ње, верујем у цветни механизам.

Ана Ранђић

професорица српског језика и књижевности
Гимназија Чачак

ДВА ОБЈЕКТА

Похвала БЛЕСКА

Мркле ноћи су целе испунили. Масу у заносу узима ритам. Рукују се два објекта. Два погледа – четири дугмета се по навици спајају у пољубац. Неосетна је уцвалост јоргована њиховим чулима. Драги није *ірозд кийров из виноірада Еніадских*, али ни њене очи нису као у *іолубице*. Све је обична огољеност.

Машина је покренута на већи број обртаја. Енергија је већа на улазу него на излазу. Клип и цилиндар брује, клапћу, па као сат цаћу. Подмазују се уљима, устаљеним покретима варниче и доводе до усијања. Запишти вентил удвојеним испарењем. Кондензовани објекти су завршили рад.

Два погледа су уташена као четири дугмета. Лењо се рукују и одјављују. Врпца је прекинута на пупку времена. Савремена дезорјентисаност је срушила бајковит лет. Њихова инстант постеља *не зелени се*.

Немогуће је да исти клип и цилиндар трајно врше размену енергије за све протоке и падове. Типови се разликују према времену, месту и начину вршења ових процеса. Кружна аутоматска трака учврстила је свој рад у овим сивим, фабрикованим данима. Отупела јутра осванула су с белим сновима.

Кристина Рајић

професорица српског језика и књижевности
Десета гимназија Михајло Пупин, Београд

АВАЛСКА СВАНУЋА

Похвала БЛЕСКА

Тих година смо редовно одлазили на Авалу да би се срели са привлачним мотивима младости. Својеврсно путовање кроз време захтевало је промену надморске висине, животног амбијента и мали унутрашњи отклон у односу на свакодневицу и обавезе. Ти призори са Трешње беху бојковити, на пространој ливади били су поређани реквизити за дечије игре и младалачке несташлуке. Наранџасте лопте на терену за кошарку, тениска мрежа раширена на бордо подлози од жбуке, мали плавичасти базен универзалне намене... Ту се пливало, бањало, освежавало, скакало, прскало и играо релаксирајући ватерполо. Дубина базена омогућавала је да се с времена на време одморимо и станемо на своје ноге. Лежаљке и лигелштули поред воде улепшавали су слику овог дружења. Ту смо могли видети и нека, још увек лепо обликована, тела жељна сунца и нежних погледа. Наравно било је ту и великих стомака и мамурних телеса, опружених на ова одморишта, из којих су испаравали токсини и наслаге бурне, слојевите и неславне прошлости. Имањем није доминирали велика кућа са тремом, него дрвена округла настрешница са кухињом, роштиљским делом, судопером и фрижидером. Овај летњиковац беше уређен тако да су најистакнутије позиције биле намењене људима, отворености њихове комуникације, слободи игре и духовне разиграности. Увек би прво примећивали личности и детаље, стилска решења и декорацију, а тек касније монументалност, употребну вредност и материјални основ. Мале ствари у рукама проверених мајстора, биле су убедљивије и доминантније од великих фигура ентеријера или архитектуралних конструкција. Простране беле собе и чврсти удобни кревети, омогућавали су ове скупове, одмор путницима који су стизали са удаљених дестинација. Међутим, наше су се очи одмарале на трави, а неспретне руке уживале у постављају огромног казана за припремање гулаша. Други су опет били загледани у ковитлаце дима са импровизованог огњишта, док су трећи скупљали суве гранчице за ватру, која се још увек надмудривала са упорним наносима оштрог планинског ветра. Најлепши су били радосни разговори, распавене гитаре, насмејани

ОГЛЕДАЛО

људи и један поглед према небу, које нам је деловало веома блиско. О нашој зрелости сведочили су једино луксузни аутомобили, ципови, каравани и понеки јутарњи или преподневни уздах.

Овде беше лепо беседити, јер је беседник имао осећај да му саговорници верују - чак и кад се ослањао на непоуздана сведочења, варљива сећања или и нестварне слике. На крају сви су дошли на ово имање драгог пријатеља, ентузијасте и југоносталгичара, да буду помало заведени, очарани и освежени искреним и једноставним играма детињства и литерарним рухом прохујалих сарајевских прамалећа. Ту смо играли и певали, пуштали змајеве и топлином напуњене балоне да одлете у небо, где смо и ми хтели мучећи наше жедне зене и чежљиве душе.

На овом мирном и мирисном локаллету нико никога није криво погледао, потценио или омаловажио. Сви су били поштоваоци јединствене Друге гимназије и наших вредносних домета, који су досезали до врхова Јахорине. Никакве друге идеологије ту није било, осим осећаја припадања царству љубави и врлине. Истина, барем код мене, било је приговора савести, самокритичког приступа и љутње на неке искључиве ставове из прошлости, личне неспоразуме у тумачењу турбулентних времена и повременог осећаја надмене самодовољности. Филозофски ме највише заокупљало питање; зашто је снага, на брзину скупљене, квази-политичке елите била доминантна у односу на креативност једне, духом избрушене и мишљу прожете, младости?

Прозирни балони напуњени загрејаним ваздухом су одлетели према звездама, узбуркана и интензивна осећања су размењена и безинтересно подељена. Девојке су одлетеле на облацима... Струје великих река покренуле су враголасте момачке броднице. У далеким земљама чекају нас физички стварне половине и изгубљене метафизичке целине.

Нова деца се играју у нашим забавиштима и парковима... Лепши парови шетају поред Миљацке... Требевићка жичара превози занесењаке и авантуристе... Они вероватно не слуте да је цена успињања до висина духа-исувише висока?!

На Авали свиће... Не дај се генерацију, не дај се Инес!

Синиша Митрић

професор филозофије

Математичка гимназија, Београд
и ГХМШ Милутин Миланковић, Београд

ЈА САМ НАДА

Похвала БЛЕСКА

Ја сам нада, последње човеково упориште, искра у младости, тињање вере у старости. Зовем се Нада. Зачела ме је студентска љубав у топлој соби која мирише на мамине колаче послате јутарњим возом. Загрњени пољупци у паузи испитних рокова, створили су Наду и уплели је у детиње плаве увојке. Назвали су је тако да се увек сете чистоте тренутка и испуцалих усана младости.

Нада је била њихово воће и греха и љубави, а онда су студенти порасли, порасли им апетити, каријере, килограми, опадање косе...

Онда су се сетили да траже смисао својих живота, путеве са странпутица, загрњене пољупце, а на Наду су заборавили. Шта је Нада могла да уради? Била је весела да би је мама приметила. Била је најбољи ђак у школи; била је најбољи солиста на виолини да би је тата у салону међу пријатељима ставио на крило и поносно рекао да је она његова девојчица. Нада није била довољна њима. Они су и даље трагали за својим путањима, приметним траговима...

Мислила је да није довољно лепа, да се не уклапа у њихову естетику, да нешто погрешно чини, да није довољно тиха, пажљива, да је неспретна, бучна, гломазна... Ремети њихову медитацију, пасијанс, зелену глину на лицу, пословне разговоре, вечере, ноћи, магистратуру, специјализацију, пословни пут...

За његово добро, било је боље да тата почне живот ван њиховог дома. Он мора мир, треба мир, да буде усредсређен, да себе свеопштем бољитку да!

Да се фокусира!

Отишао је. Мајка је на све достојанствено нема, а Нада је све више ћутала, шуњала се, крила, нестајала. Нада је постајала блеђа. Прљаве руке гурала је дубоко у ждрело. Мислила је да ће јој тако бити лакше. Из гротла стомака лила је киселину и опорост нежељености. Жуч више и није био тако горак јер се већ сасвим добро навикла на њега. Био је слadak наспрам горчине дома. Са сваком бујицом лаве из желуца, бивала је све лакша. Мислила је да ће и њеној души бити лакше.

Нико ништа није приметио, а и како би. Заокупљеност новим адресама, пословним успесима, новим могућностима, Нада је требало само да следи њихов утабан пут.

- Па, то је само тинејџерски хир, фаза! Ма, то само она хоће да скрене пажњу на себе! Она је тако размажено дериште! Шта хоће

ОГЛЕДАЛО

она, има све што пожели? Уместо да буде захвална, она је безобразна. Узми књигу! Осврни се око себе! Ја сам ни од чега сам све створио у животу, незахвално дериште! – говорио је тако он, мој отац, а она је увек ћутала, и Нада и мајка.

Нада је нестајала. Претварала се да је негде другде, да је неко други, а сви, неки други, све - негде другде; да је нема, да може и без једног гутљаја воде. Правила се да једе.

Онда је опет уследио мрак. Прво су јој се црвенкасте пеге ругале на капцима очију, онда се претвореле у белило болнице. Опет је она крива.

- Шта више хоће та обесна девојчур? Време јој је да одрасте и престане да се тако неодговорно понаша! - урлали су они.

Стаклени прозори болнице дрхтали су пред окротношћу њиховог гласа. Навлачила је преко лица болнички чаршав, крила се испод њега, нестајала. Било је довољно само да отвори поклопац браунице на модрим шакама, да све отекне из ње, и крв и живот и они.

Ноћима је, будна, гледала у шаре на плафону које су правиле сенке сестара које су се шетале ходницима. Слушала је њихове тихе кломпе како ритмично ударају о сиви поплочани под. Тражила је одговоре зашто је она таква, а да за то „таква”, није имала одговарајуће речи.

Онда је та тиха девојчица почела да сакупља стаклене перле ниске које су се распрсле. Као да их је растрзане, неко ставио у њено крило и рекао да мора и може да их састави. Пажљиво их је низала, сваку са посебном пажњом. Ређала их је да се поново уклапају и подударују.

Из болничке собе видели су се обриси високих топола са којих су маце летеле на све стране. Тамо је био паркић у коме се као дете бесомучно окретала на вртешци, све док јој се поглед не затвори у црни круг, и тата је не узме у наручје и љуби у румене образе певајући песму о девојци која је слатка јер је појела све колачиће. Само такве лепе стаклене перле сећања низала је на своју нову огрлицу. Пажљиво је враћала стакленца на сребрну животну нит, само ону која су била лепа и коју је она желела. За окрњене и мање лепе, није било места на њој. Док је последње низала, научила је да свако може да постане добар златар. Нико не може да те воли толико, колико можеш себе. То није себичност, то је самопоштовање.

Нада поново учи да учи, да буде Нада, да не буде тиха, да се смеје и да једе. Нада учи да воли себе и да други, не морају да је воле.

Драгана Петровић

професор српског језика и књижевности
Девета гимназија Михаило Петровић Алас,
Београд

MAROKO

Pohvala BLESKA

Marakeš, 1983, železnička stanica. Gusta lepljiva masa putnika gura se ka vozu koji odvodi na Zapad. Tu je i mladi par iz Jugoslavije koji jedva čeka da se posle nekoliko dana lutanja po Maroku vrati u Evropu. Umorni su, gladni, već im je dosta žege, vlage i čudnovate atmosfere orijentalnog sveta u koji nisu uspeli da proniknu. Sledeća tačka na njihovoj mapi: Pariz, prvi put. Zato nervozno žure da zauzmu slobodna mesta, kao da će tako da ubrzaju svoje putovanje.

Kupe je mali, prljav i gotovo pun, ostala su još dva mesta, taman koliko im treba, ali... Ostala četiri sedišta zauzimaju četiri čoveka. Crna čoveka. Mračna, kao noć koja se ovde spušta naglo, odjednom, čim sunca nestane. Iz Sudana su, ili Konga? Oni ih gledaju, bez reči, bez pokreta. Devojci je neprijatno, kičmom joj žubori strah, ali ne progovara ni reč. Hodnici su ispunjeni ljudskim telima i mirisima. Pognute glave zauzima mesto do prozora. Pokušava da postane nevidljiva, ali u tome ne uspeva, muškarci je i dalje posmatraju netremice. Mladić se spušta na sedište pored nje, hvata je za hladan dlan i pokušava da se osmehne, da kaže nešto duhovito, ali snage mu ponestaje, jer je svestan da su ovde sami. On nije vitez, niti je ikada glumio da jeste! Njegova intelektualna gipkost i dečački šarm nisu od koristi u ovakvoj situaciji. Dragi tata je rano otrphnuo iz porodičnog gnezda, pre nego što ga je naučio kako se štiti dama od četiri velika crna muškarca. Na ivici su kontinenta, među stranim ljudima, u svetu o kojem zapravo ne znaju ništa.

Pisak sirene, voz se trza i pokreće. Neočekivano, svetlo se gasi, nestaje struje. Mrak je, unutra, napolju, zgusnuo se naglo. U deliću sekunde, nešto je u kupeu bljesnulo metalnim sjajem i mladić shvata, gotovo s krikom, da je to nož, koji u ruci drži čovek na sedištu naspram njega. Strah pulsira, širi se kroz žile, obuzima ga panika. Odjednom, vidi svoj grad i salon u porodičnom stanu u centru i majku kako čita ženski časopis i prijatelje na plaži kako se smeju i nju, kako pleše u zanosu, dok joj se dugi, vlažni pramenovi lepe za gola leđa; sve će to nestati, misli on, dok slike iz prošlosti jure pomahnitalo, a tišina je kao u grobu. Sve traje samo nekoliko dugih, predugih sekundi, voz naglo ubrzava i svetlo se ponovo pali. Čovek preko puta njega u desnoj ruci drži nož. U levoj ruci drži, kao krv crvenu, nabrekli jabuku. Preseca je na pola, pa na četvrtine, a slatki beli sok mu kaplje na pantalone.

OGLEDALO

Zaćaran, mladić prati usporene pokrete, gleda mu usta i sluša hrska-vo žvakanje, dok se ledena plima strave povlači. Najzad tone u meko, prljavo sedište, odjednom sanjiv i nežan, kao u krilo svoje pokojne bake. „U strahu su veelike oči!”, kao da je čuje da mu šapuće. Naslanja glavu na rame devojke, koja ništa nije videla. „I bolje,” misli, „A šta da je zavrištala, ispala bi baš komična, a i ja sa njom, pred svim ovim ljudima!”

Putovanje se lagano primiče kraju. Voz prodire u Tanger i zaustavlja se na glavnom kolodvoru. Mladić podiže ranac i klima glavom tamno-pu-putim saputnicima. I kao da je to bio znak koji su sve vreme čekali, dvojica zagrajaše u isti glas, na lošem francuskom:

„Mesje, mesje, da Vas pitamo, možete li da nam pomognete, da nam kažete...Mi idemo u Francusku, Pariz, tamo Ahmed, stric, drži restoran!” Upadaju jedan drugome u reč, traže pravu, pomažu se rukama, da bolje objasne:

„Ako možda znate gde je to, ako ste bili...Čuli smo da je Pariz jako, jako opasan grad, ljudi nezgodni, hoće i da ubiju, tako se priča kod nas, pa se brinemo...Je li to istina?!” Gledaju ga tamnim pogledom, sva četvorica, netremice, kao da od njegovog odgovora zavisi sve, i budućnost i cela njihova sudbina. Kako ih je samo bilo strah!

Dr Jovana Reba

profesorka književnosti
Karlovačka gimnazija,
Sremski Karlovci

УДАВЉЕНЕ РИЈЕЧИ

Дочека их крик галебова и топао мирис тек печеног хљеба. Лупише шкуре на неком прозору, једно дијете заплака. Варош се будила.

„Треба сада проћи поред пекаре“, помисли Андрија и несвјесно стисну Јеленину руку јаче. „Кад би само могли како прелетјети до Веље главице и мимоићи пекару, сигурно би избјегли неминовне коментаре.“ Није му због себе, навикао је на њих од малена, али му је жао Јелене. Ошинуће је ружне ријечи и забољети до суза. А она ће ћутати, правити се да их није чула, само да му не отежава и онако мучан дан који је пред њима.

А пред пекаром-кркљанац, као по обичају. Андрија затвори очи пред шапатам који је постајао све гласнији и разговорјетнији.

„Ма, је ли оно они Стевов ћетић, ма јест?“ – питала се гласно Даре Миркова, шкиљећи кратковидим очима.

„Јест, части ми“, додаде Даница злобно. „Вићи му ђевојке, очупаних вјећа и оплављених капака. За таквог делију није било жене из наше нахије, но је мора' доводит из бијелог свијета. Барем се осрећно.“

Андрија осјети како се Јеленин длан зноји. Не стиже да је охрабри, нити утјешу макар погледом, јер их стиже нова бујица: „Што ће му се мајка обрадоват... Е, Љубице, сиња кукавице, што си се мучила цио вијек, да би ти сад то све ове бјелосвјетске раскубале“, готово нарицаше Вукосава.

„А, јок, јок! Неће га ова у Вељу главицу освитат, па да је краљица Милена, не, не... знам ја Љубицу Стевову и боље и дуже од других. Но, живи били, па виђели“, засикта Даринка и јаче притеже крпу испод које је провиривао бич ријетке, масне косе.

Андрија је знао да ће се живе појести од муке што неће присуствовати сусрету мајке и сина на Вељој главици. А било је, да не може горе.

Мајка Љубица, још дебља него што је оставио прије пет година, прала је веш испред куће. Задигла руке до изнад лаката, па бљеснула блиједа кожа, прошарана испуцалим капиларима. Лице знојаво и натечено, као изуједано, затегло се до прскања. Јелени се за трен учини да види како јој се образи цијепају, а кроз пукотине надире сало.

Ђед Андро, по коме је унук и добио име, пребирао је нешто по џеповима. „Сигурно опет тражи чоколаду“, готово се насмија Андрија и закашља на силу, да скрене пажњу на себе.

“О, добро доша' дома, сине! Вакат ти је и било!”, проговори Љубица бришући сапуњаве дланове о мокру кецељу. „Отац ти вели да сигурно стално учиш, главе не дижеш с књиге, па се не сјеђаш куће

ОГЛЕДАЛО

и фамилије. А ја сад виђу да су ти друге школе свијест попиле”, проциједи, одмјеравајући Јелену од главе до пете. „Но, ‘ајде у кућу да се нешто заложу, да ја наставим с работом, јер ме нико неће одмијенит, ка’ што знаш.”

Из полумрачне кухиње изрони Стево, заигра му осмијех, али се намах заледи од жениног погледа. Без ријечи посиједаше за већ постављен сто и Андрија, тек да разбије муклу тишину, која се готово чула, поче: “А у Београду ...”

“Прво да се једе”, прекиде га мајка.

“Ја ћу да се женим Јеленом. Ево, овом”, готово викну Андрија, не би ли мало заплашио Љубицу, охрабрио себе, а утјешу Јелену, јер је осјетио да је на рубу плача.

Мук. Отац Стево поче неконтролисано да мљацка, што је увијек радио кад је несигуран. Ђед од страха утрпа повеће парче чоколаде у уста, а браонкасти млазеви почеше да му цуре низ браду. Мајка, могао се заклету у све најсветије да глуми, рече: „То што велиш да ћеш да се жениш, ако, и треба. Твоје друштво већ одавно шика ћецу. Некима су приспјела и за школу. Али, што си довео ову, ову, ... загрцну се тражећи најпогрднију ријеч, то ћемо још виђет. И ја се нешто питам у ову кућу, чоче”, сиктала је Љубица.

“Ти се, по свој прилици, једина и питаш”, примјети Јелена, гледајући је сада без страха.

“Нечувено”, зарежа Љубица, „довукла се у моју кућу и лаје без стида и срама. Ма нек лаје кад јој може бит.”

Андрија је знао да би сад морао нешто да каже, макар да удари руком о сто. Па, мушко је, побогу. Али, ријечи су као мјехурући сапунице прскале и давиле се у грлу нечујно и он је, без гласа, само отварао уста, док су му руке млитаво лежале поред тањира.

У први мах Јелени га би жао. Чак осјети потребу да га помилује, заштити, сачува од мајке. А онда, снажан бол у желуцу и талас мучнине преплави је цијелу. Згади јој се и несуђени свекар Стево, који, изледа, цио живот подноси женину тортуру без отпора, чак и покушаја. Смучи јој се и на Андрију, замало мужа, кога први пут виђе као страшног слабића. А највише на себе саму која је напустила родни Београд, каријеру, родитеље, зарад ове паланке богу иза ногу и људи од којих јој је већ зло. А мислила је да остатак живота проведе са њима.

Снажно одгурну тањир од себе, зграби ташну и утече. “Кад би ме Андрија стигао или макар позвао, можда бих”... надала се Јелена. Али, Вељом главицом одзвањале су само њене потпетице.

Љубинка Јовићевић Ђуровић

професор Ценогорског-српског, босанског,
хрватског језика и књижевности
Гимназија Слободан Шкеровић, Подгорица

HAŠIMOTO U POKUŠAJU

Raspaljeno sunce je divljom snagom dokazivalo ko je avgustovski gospodar. Palila sam n-tu cigaretu ne znajući zašto to činim. Egzistencijalna mučnina (mada ni prazan želudac, u koga sam sasula dvije kafe, nije zaostajao) morila me je. Dvije su recimo zgodne recimo mlade recimo dame zaustavljale svako iole veće prevozno sredstvo koje je nailazilo putem.

Sa druge je strane u mene gledalo otvoreno oko lokalnog autoprevoznika. Parkiran sa podignutom haubom poručivao je da će doći drugi, samo da ga čekam dugo. Dok čekanje ne dosadi svakome koji čeka.

Prepoznata me vozač, zatvori haubu, i uz: „Ma sjedi naprijed” i „Malo se otkinula sajla” otklizasmo na donji dobrotski put. Ljubazni motorista nam se posle svega dva-tri minuta sklonio s puta, čim mu je konobar naplatio što su on i društvo popili. Bili su ljubazni i pješaci, svega nas par puta pogledavši sa zenicom od bibera dok su zaobilazili parkirane kombije, džipove, pik-apove i dugačke srebrne automobile (ima jedan vic o dugim kolima, ali sam čula i da svi muškarci u određenom periodu požele da kupe sjajni srebrni automobil. Dugački).

Nakon kratkog mobilnog izvještaja nadležnom Organu, vozač se okrenuo ka meni: „Ne zamjeri, nisam ti stao zato da bi mogla da poguraš autobus ako stane. Nego, lakše je u društvu.”

Doklizah do tačke B u ovoj bijeloj limuzini s plavim natpisom. Pokupi me isti takav s rive.

Sjedišta i sve ručice u autobusu su se topili samo na pogled. Al' bi mjestu. Spustila sam glavu na prekrštene ruke da muljanske i prčanske krivine ne bi iz mene istjerale, probavnim traktom, osjećaj egzistencijalne tjeskobe. Onda, svjesna da više nemam dvanaest godina, ukazah sebi na ponašanje prikladno uzrastu, podigoh glavu i, bludeći vmateltnim pogledom kroz prozor, suočih se sa nuž(d)nom pjenom na blagim morskim talasima. Obasjava sunce onu bjelinu koja će se brzo stopiti sa plavetnilom Jadrana, pa mi je došlo da crnjanskijevski uzviknem: Wild! Wild beauty!

Saputnici mi, ovoga puta, bijahu korektni. Bez viška ili manjka arome, bez hipo ili hiper onoga kad radi štitna, svi su, poput mene, samo čekali da stignu kud su već krenuli životnim tokom.

-Sori, du ju spik ingliš?

-Aaa (pa skoro spojim palac i kažiprst)

OGLEDALO

- Du ju spik frans... italijan...

- C (odmahivanje glavom za slučaj jezičke barijere). Solo ingliš, bat maj ingliš iz so smol.

- Džast a litl?

- Jes (maj smajl), a litl.

- Vi go tu Tivat frst tajm, end ... dalje to ne znam na engleskom da ponovim, ali sam razumljela: njih troje idu da posjete Tivat, ali se ne snalaze. A bili su u svim gradovima. Kotor je bjuti, i Budva je so bjuti, a Perast je opet ne znam da ponovim.

- O jes, vajld (uz osmijeh pun ponosa) bjuti.

Nastavljam konverzaciju.

- So, ju dont go aut of d bas on d mejn stejšn (onda par pokreta s objie ruke ka sebi. Vanjezički elementi diskursa su jednako bitni kao i govor sam). Mejn stejšn iz (pokreti rukama od tijela)... Gou (ovo „u” čini da se osjetim kao da sam se sjetila svih lekcija iz engleskog)... gou aut in Tivat centar.

-Ju ar so kajnd (i ona se osmjehuje).

A sve je počelo tako što sam im objasnila da su karte platili u minibusu, jer je uan seventii (uvijek imam potrebu da dodam „n” da bih potvrdila riječ) for uan kart (tikit!) from Kotor tu Tivat. Fajv end ten iz for thri kart (a sjeti se više! Tikit, tikit!).

Prije nego sam sišla na mojoj stanici, pokazah društvenu svijest i rekoh vozaču da će ono troje da siđu u gradu i da obrati pažnju na njih.

Moja sledeća destinacija: Dom zdravlja.

Usled viška vremena, uništih ja još dvije-tri cigarete u parkiću na klupici ispred zdravstvene ustanove. U pet do dva nalaktih se na šank iza kojeg će u određenom trenutku da se pojavi sestra. Kad jednog dana budem imala više životnog iskustva i manje obraza, pitaću ovu sestru ima li nešto protiv mene lično. Znam ja da vjerovatno nije lično, nego male plate, ali opet, ko zna, možda sam joj predavala nekome. Prosvetarska tuga pregolema.

-„Moraćete ipak da sačekate da vas prozove.”

- „Ma ja sam samo za dodatni uput, imam za štitnu, samo da mi doda za ultrazvuk abdomena. Naravno, nema problema.”

Jedno, drugo, treće, četvrto, udoše. Sad sam ja.

-„A srce, kad ti imaš zakazano. Ja imam u tri i po zakazano” - kaže mi teta koja čeka desno od mene.

- (Nemam zakazano, to prećutim.) „Brzo ću ja, samo da mi doda uput. A sad vam je tek tri i deset.”

Pogledam po prostoriji, par njih su, reklo bi se, došli po athanatik.

Izađe četvrto, doktorica za njim. Vratila se doktorica. Prozva peto. Pa šesto. Uđe desna teta.

Ja vadim mobilni, stigla mi kao neka važna poruka na fejsbuk. Ne mogu ja ovo. Prošla mi dva sata života u čekanju.

OGLEDALO

-„Doviđenja, prijatno!” Uz osmijeh se pozdravih sa čekajućima.

Japanac, samo ti ostani u najavi, ćeraćemo se mi još! Možda malo drugačije. Šta fali da sutra doktoru kad mi ultrazvukom bude pregledao štitnu, kažem: „E, kad ste već tu, možete li da spustite to malo dole i da mi pogledate pankreas?” A on će da shvati da me odnekle zna, i pregledaće mi, velikodušno, čitav abdomen, i reći će: „Ma štitna vam je dobra kao primjer iz udžbenika”.

Jašta! Lajf vid smajl!

Marija Jevtić

profesor srpskohrvatskog jezika
i jugoslovenskih književnosti

Gimnazija Kotor

Zagrizi jabuku da sedneš

Pjer Đilardi
(1942–)

NEKA DAVNA I SADAŠNJA PRIJATELJSTVA

Da li se neke stvari u životu dešavaju slučajno ili postoje putevi kojima je određeno da mi prolazimo u ovozemaljskom životu?

Da li sudbinu mi krojimo sami ili postoji nešto što nas usmjerava da koračamo tamo gdje nam je unaprijed određeno?

U holu Prirodno-matematičkog fakulteta je ogromna gužva. Brucoši su došli po ostvarenje dijelića svog sna, za željom da pronađu sebe u epruvetama, u laboratorijama, u eksperimentima, kako bi ostvarili reakciju sa eventualnim prinosom bez popratnih eksplozivnih nus pojava. Kako naći sebe u ovom haosu i stvoriti oko sebe tim prijatelja? Sam čovjek je kao jedinka slab i bespomoćan. Kome da se priključim i sa kim da uspostavim kontakt?. Baš nikoga nemam tu. Nema veze, malo ću posmatrati, tražiti društvo slično sebi i već ću naći nekoga ko želi biti pronađen kao i ja. Prilazi mi student starije godine i nudi mi na prodaju knjige. Zašto baš meni? Ne znam, možda je već tada sudbinski određeno da ćemo godinama poslije tog transfera” Opšte hemije” biti povezani nekim drugim prijateljskim vezama. Moje prvo sklopljeno poznanstvo u tom holu protezalo se lijepim prijateljskim druženjem naredne četiri godine. Bili smo tim, ista klapa iz studentskog doma, povezani sličnim provincijskim miljeom. Došli smo iz različitih krajeva, prepoznavali smo neke sličnosti među nama i birali grupu u kojoj ćemo živjeti narednih godina. Kako smo se prepoznavali? Oni koji su bili u sličnoj finansijskoj situaciji, koji su mogli koračati istim tempom, ne prebrzo, ali ne i sporo mogli su biti u istoj grupi. Pomalo oprezno, pomalo avanturistički učili kako sa što manje truda položiti ispit i što više vremena ostaviti za odlaske kod „Muftića”, „Borsalino”, šetati „Vilsonovim” šetalištem i upoznati izletišta oko Sarajeva. Bilo je divno, ne baš lako, živjeti između amfiteatra, čitaonice i svih blagodeti koje pruža studentski život. Život o tom druženju ne može stati u ovu priču. Te četiri godine živjeli smo 300 na sat, to sad i ne izgleda da su bile samo četiri, već mnogo više od toga. Bilo je puno pjesme, mnogo simpatija, mnogo neostvarenih ljubavi, mnogo fantazija i mnogo lijepe stvarnosti. Da li je čovjekovo sjećanje koncipirano tako da se sjeća samo lijepih stvari, ne znam, ali

OGLEDALO

zaista iz tog perioda se ne sjećam ni jedne svađe u našem druženju, ni jednog sakrivenog i nerazjašnjenog zadatka koje smo zajedno rješavali. Između formula, muzike, dima i smoga dođosmo do kraja kada smo se osjećali ispunjeni jer stigismo do cilja. Prazni, jer se završi lijep period u životu i pomalo uplašeni, jer se pred nama ukazaše putevi koje treba iskoračati. Cilj zbog koga smo se našli na istom mjestu smo ostvarili. Naš tim se razide sa povratkom u svoje provincije. Opet treba tražiti sebe u novoj –staroj sredini. Hodati utabanim stazama i živjeti svoj san. Zbog ratnih dešavanja nađosmo se u mjestima gdje nikada ranije nismo ni pomislili da ćemo nastaviti svoj život. Udari nas život surovo, nisko, onako kako nismo očekivali. Pođosmo opet sami sa sobom boreći se za goli opstanak.. Razbiše se naše epruvete. Kome trebamo takvi, tek svršeni inženjeri sa puno znanja i malo iskustva. Ostavismo snove i krenusmo dalje. Da smo bar ljekari, uvijek su potrebni, građevinari, u ovim ruševinama još potrebni, frizeri, pekari, mesari. A mi hemičari. Kome trebaju naše formule i naši naučeni zakoni, kome oni brojni proračuni i procenti? Malobrojni ostaše u struci, neko završi kao istraživač, neko kao političar, neko kao građevinski radnik sa titulom magistra, neko sa tablom i kredom, neko kao trgovac kineskom robom, neko kao domaćica, spremačica. Pa mi i jesmo prirodnjaci i moramo razmišljati u skladu sa prirodom, tražiti svugdje pomalo sebe. Evo i ja zalutah pišući ove priče i odoh od svoje struke. Sjetimo se ponekad, poželimo zapjevati zajedno:” Moji su drugovi biseri rasuti”, ali tonovi te pjesme se ne čuše dugo godina, sve do 17. maja 2014. kada priredismo zajedničku svadbu mog sina i kćerke mog druga koji mi prodade Opštu hemiju neke davne godine u holu fakulteta. I nađe se naš tim poslije toliko godina na tom lijepom događaju. Naša djeca zbog kojih živimo, osim naše drage rodbine i novih prijatelja okupiše naše bisere iz Kanade, Njemačke, Hercegovine, iz svih krajeva gdje nas život odnese. Ponovismo građivo, hemiju nismo pominjali, lekciju iz drugarstva smo obnovili. Zapjevali smo zajedno:” Ja sam rođen u cvijeću livada”.

Pomiješali smo smijeh i suze.

Da l' je to sudbina il' ko zna šta li je?

Derventa, maj 2014

Branka Jović
profesor hemije
Stručna i tehnička škola,
Derventa

PLEASE, DO DISTURB!

Mladenu nije preostalo ništa više no da sebi naglas prizna posve očigledno - da Mladen ostaje Mladen kud god se denuo. Što onda, naravno, važi i za ovu epizodu u rano podne u sobi 213 hotela Bristol. A osim što voli da naglas izgovora očite istine, Mladen voli da misli da poznaje sebe. Zato bez imalo zazora pred samim sobom on kreće zapisuje ono što je očigledno i što, sva je prilika, mora biti zabeleženo. U ovakvim situacijama tu i tamo ga štrečne pomisao da ta neprolazna strast ka beleženju svega i svačega, ta ponajčešće ničemu zbilja potrebna katlogizacija, da sve to zapravo možda ponajpre signalizira na duševna stanja koji ni najmanje ne priželjkuje. Ipak, Mladen ostaje veran svojim opsesijama, te nastavlja da stvara dosije i ovog lutanja. Dakle, Mladen baca pogled na ono što je dosad sročio:

- Volim pohabane sobe barem donekle oronulih hotela, a Bristol to svakako jeste
- Volim Žiku Mitrovića i sve njegove filmove sa možda izuzetkom *Timočke bune*
- Ovo je Savamala, a u Savamali je 1981. Žika Mitrović snimao film naslovljen *Savamala*
- Dobio sam dojavu da je Žika Mitrović tokom snimanja *Savamale* umeo da predahne baš u *Bristolu*, daće Bog možda baš i u sobi 213
- Sve u vezi sa ovim poduhvatom objedinjeno je senkom skrajnutosti

Možda onda treba krenuti baš od te skrajnutosti. Mladen voli za sebe da razmišlja da je skrajnut; katkad misli da je to dokaz nepravde koja mu se svako malo prikrađe i obruši na njegova ne toliko jaka pleća, a ponekad, a ponekad Mladen krene stopama velikog Marka Aurelija i makar na tren ili dva prigrli spoznaju da je skrajnutost koju tu i tamo oseti kao svoju bit zapravo sasvim pravedno udeljena багаža. Nije samo Mladen skrajnut; skrajnut je i ovaj nesrećni *Bristol*, hotel koji, to je jasno, više ni ne pamti svoje najbolje dane. Skrajnut je, mada ga gorljivi filmofili među koje se Mladen bez rezerve svrstava svako malo, u zvezde kuje, bio i Žika Mitrović, a skrajnuta je bila i njegova *Savamala*.

OGLEDALO

Baš kao što je skrajnuta i bila i ostala Savamala koju taj film sa podosta duše i dovoljno falinki opisuje. Baš kao što Mladen najčešće ne zna šta bi sa svim strastima koje ga pokreću, a zbog kojih ponekad i završi u ovakvoj, prilično širokavoj sobi na osami, baš kao što ni vrli istoričari filma gotovo izvesno ne znaju šta bi sa maestrom Mitrovićem i njegovom sklonošću ka žanru gde se pelcer žanra nikada zbilja nije zapatio, baš tako ni sluđena prestonica dobar deo dvadesetog veka, i ovih tuce godina novog milenijuma nije znala šta bi sa Savamalom, pa ju je preputila reci sa kojom nikada zaista nije našao zajednički jezik i čiji mulj i šikara po zapuštenoj obali, dosta nalik dolaznim peronima autobuske stanice pokraj samog *Bristola*, možda previše, ako ne i cinkaroški olako i brzo odaju vezu sa takozvanom unutrašnjoću od koje slavni Beograd vazda na putu ka tituli svetske metropole nikako da utekne i koja svako malo u pravcu Beograda ispljune još hiljade i hiljada ne baš željenih saputnika na toj misiji sa krajnje neizvesnim ishodom.

Dakle, uz pomalo dobrovoljnog slepila, te uz ponešto višeg koncepta na mišiće, uz uvek dobrodošlu gimnastiku leksike... moglo bi se reći da je sve povezano kako treba. Tu je skrajnutost i tu je osećaj odocnelosti. Mladen, koji se silno trudi da ostavi utisak hitrosti i preduzetnosti, zapravo je sa upadljivim kašnjenjem stizao do svih bitnih spoznaja i svih važnih kota u životu. Oni kojih se to, iz krajnje apstraktnih razloga, to uopšte još uvek tiče, kasno su i u ime drugih spoznali važnost Žike Mitroviće, Beograd je tek nedavno krenuo da uz podosta prenemaganja namiguje osujećenoj krasotici Savamali i to kada ona već duže samodovoljno uživa u svojoj samoći... Samo se tužni *Bristol* ne uklapa u taj teški konstrukt od ipak silom umreženih analogija.

Mladen se prućio na krevet koji tren pre no što su u njegov uzvitlani um nahrupile uobičajene misli o sanitarnoj neispravnosti mesta kao što je ova soba 213, soba poput nekolicine drugih u kojima je i ranije bez jasnog povoda znao da završi. Stavio je masku za spavanje na oči i krenuo u naredni krug izlistavanja zaključaka koji su kanda sami sebi svrha.

- O Žiki Mitroviću znam da je bio osvedočeni obožavalac stripa, kozer i vatreni komunista
- O *Bristolu* znam da je devedestih bio i sabirni centar za one izbegle u ratovima koje retko da iko više i pominje
- O sebi znam... da prečesto misijom proglasim ono što bi iole snađeniji sa punim pravom nazvali tek razbribrigom...

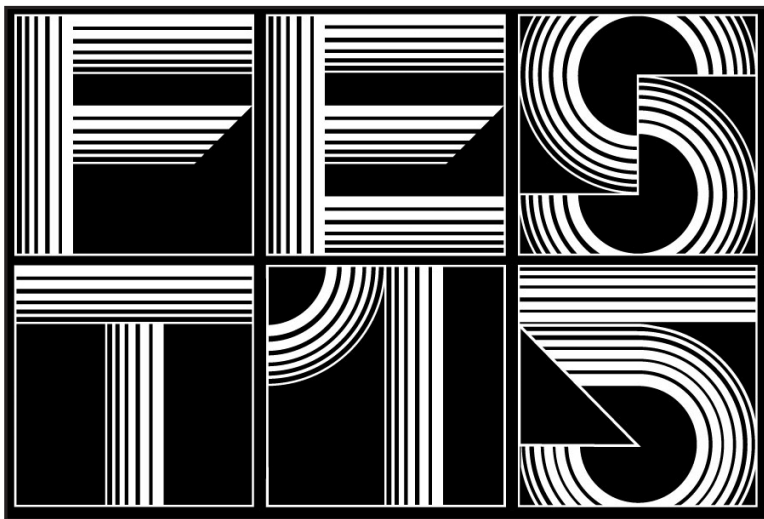
Pa, potrajaće ovaj pohod. Zasad bi spavao. I nadao se smislu, nekakvom. Zasad neka bude da su ga *Bristol* i Savamala ovog prolećnog dana u kom sve kipti od prilika za silovite alergijske reakcije na sve

OGLEDALO

i svašta privukli možda najpre silnom stvarnošću koja tu uporno, po vlastitom nahođenju i pod vlastitim zakonima obitava, a sa kojom se Mladen jako upinje da nikako ne izgubi priključak. Zasad bi mogao spava, a smisao neka uđe kad poželi... može i bez kucanja.

Zoran Janković

profesor engleskog jezika
Srednja ekonomskaka škola,
Loznica

Ah, taj FEST!

Slobodan Mašić
(1939–2016)

ВЕЛИКИ СВЈЕТСКИ ДОГАЂАЈ И СУДБИНЕ ОБИЧНИХ ЉУДИ

Поријеклом сам из села Доњи Детлак код Дервенте у Републици Српској. Наша фамилија Дујаковић постоји у Детлаку и у Дервенти већ готово 200 година. Ова кратка прича заправо је саставни дио моје будуће књиге, у којој сам написао цијели историјат и породично стабло Дујаковића од почетка деветнаестог вијека до данас. Село из којег потиче фамилија Дујаковић, удаљено је неких 12 км од Дервенте. У вријеме када је мој дјед Страхиња Дујаковић био дијете, тачније пред Први свјетски рат, та територија припадала је Аустроугарској монархији. Село Доњи Детлак, као и већина других села, није имало основну школу. Најближа школа била је у граду Дервенти, а и тамо је у школу ишао веома мали број дјеце. Мој дјед Страхиња Дујаковић био је један од ријетких из села, који су школске 1913/1914 кренули у први разред основне школе у Дервенту. Како је Детлак био далеко и како није било никаквог превозног средства којим би се могло путовати, мој дјед је био приморан да као мали првачић станује код своје тетке, очеве сестре Јоке Давидовић, у селу Осојци, које је од Дервенте удаљено 5 км. За дједа то није било далеко у односу на то колико би из Детлака морао да пјешачи. Он ми је причао, како је тада у школама владао строги режим, који данашња дјеца готово и не могу да замисле. У школу и из школе ишло се у реду по двоје. Прије почетка наставе ученици и учитељи имали су обавезну молитву и то свако у оквиру своје конфесије. Та прва година школовања мог дједа одвијала се својим нормалним током. Ко зна, какве је планове имао мој дјед и колико би он заправо дуго у школу ишао, да се све није одиграло на један други начин. Често се у нашим животима ствари одигравају другачије него што то ми планирамо. Народ није без разлога измислио пословицу: "Човјек снује а Бог одређује." Тако је то било и с мојим дједом, а ова прича говори управо о томе, како је један

ОГЛЕДАЛО

велики и познати свјетски догађај итекако утицао на даљу судбину и сав даљи живот мога дједа. Школска година је у то вријеме трајала до Видовдана. На тај дан дјеца су добијала посебне картице, оно што су то данас ђачке књижице, као доказ о завршеном разреду школе. Картице су биле разних боја, вјероватно из разлога, што је већина родитеља била неписмена, те да ученици не би могли лагати, којом оцјеном су завршили разред. Тако је напоскон дошао и Видовдан, 28. јуни 1914. године. На тај дан је и мој дјед требало да добије картицу као доказ о завршеном првом разреду. Тих дана из Беча у посјету Сарајеву дошао је надвојвода Франц Фердинанд као престолонаследник – будући цар тадашње Аустроугарске монархије. Док је Фердинанд обилазио околину Сарајева и вршио војне маневре, мој дјед Страхиња се радовао Видовдану и завршетку те школске године. Франц Фердинанд никад није чуо за мог дједа, а мој дјед, као мали, вјероватно једва да је кроз приче одраслих понешто чуо о Францу Фердинанду. Усудио бих се рећи и то: да Франц Фердинанд није тај дан дошао у Сарајево, даљи живот мог дједа изгледао би далеко другачији. То је још један доказ, колико неки важни догађаји могу итекако имати утицаја на нас обичне људе и наше судбине.

Дакле на сам дан 28. јуна 1914. године, док се Франц Фердинанд својим аутомобилом и са својом пратњом шетао по Сарајеву, мој дјед је са осталом дјецом дошао у школу са више радости него обично. Знали су наима, да тај дан неће бити наставе и да након тога слиједи распуст, ком су се сва дјеца радовала. У школу је дошао сав узбуђен. Посједали су у своје клупе и са нестрпљењем чекали учитеља. Нису га морали дуго чекати. Учитељ је тачно на вријеме дошао у разред са картицама. Приликом уласка, учитеља су поздравили пуно радосније него обично: нема математике, писања, цртања, познавања природе, нема испитивања, нити било чега другог што бива током школске године. Учитељ им је рекао да ће подијелити картице и обавијестио их о почетку следеће школске године у септембру. Тај септембар и почетак нове школске године били су за њега тако далеки, као да се радило о више вијекова а не о само два мјесеца. У мислима му је био само распуст и дјечије игре. Такве или сличне мисли имала су вјероватно и остала дјеца. За то вријеме Франц Фердинанд је боравио у Сарајеву. Учитељ је коначно почео да дијели картице. Стигао је да подијели тек три-четири картице, кад је неко покуцао на врата. У учионицу је ушао некакав дјец до тада непознат човјек и учитељу почео нешто да шапуће, што нико од дјеце није могао чути ни разумјети. Мој дјед наравно ни у најдубљем сну није могао сањати нити претпоставити из којих разлога је тај непознати човјек дошао у учионицу и шта је желио да саопшти учитељу, а још мање је могао слутити, колико ће та вијест,

ОГЛЕДАЛО

утицати и на судбину све те дјеце, која су сједила ту у учионици. Непознати човјек се није дуго задржао. Очигледно је био у великој журби, а рекло би се и у великој невољи. Учитељ је остао изненађен и стајао као укопан. На лицу му се одмах видјело, да нешто није у реду, да је веома забринут, те да се догодило нешто ружно и страшно. И даље је размишљао, шта да уради. Нико од дјеце није ни слутио о чему се ради, и шта је тај човјек могао рећи, да се учитељ толико растужи и уплаши. У први мах дјеца су помислила, да је неко од чланова учитељеве породице умро или нешто слично. Али не – тај човјек је дошао да каже, да се у Сарајеву управо десио атентат и да је престолонаследник Франц Фердинанд убијен! Учитељ није знао како да поступи у први мах и шта да каже дједи. Онда је некако тужним и тихим гласом рекао: "Дјецо данас немам времена да вам дијелим картице. Идите својим кућама а ја ћу вас обавијестити када да дођете по картице. Када будете ишли кући, идите у реду двоје по двоје, не смијете ни у ком случају да галамите, а посебно не смијете да пјевате. Ја сада журим. Немам више времена." Из неког разлога није хтио дједи да каже шта се догодило. Вјероватно је мислио да су то још увијек мала дјеца, која не знају шта је то убиство, атентат, рат и све оне погубне и прљаве игре, које играју само одрасли – једноставно, хтио је да их поштеди свега тога, иако то није било могуће, с обзиром, да су ускоро сви осјетили рат на својим плећима, те да су у том Првом свјетском рату многи одрасли и сазрели. Тако је мој дјед, као и већина дјеце, кренуо из школе кући без картице, којој се толико радовао и коју је требало да покаже родитељима и свом дједу. Није могао ни замислити, да неће све бити онако како је планирао и да ће распуст изгледати другачије. Дошавши у Осојце код тетке чуо је шта се догодило и како се спрема мобилизација. Аустрија, којој су и они тада припадали, ускоро ће највјероватније напасти Србију. Уз помоћ своје тетке замотао је свој завежљај с оно мало ствари које је имао и пут под ноге – кренуо пјешке за Детлак. Још увијек се надао, да ће нестати тих црних мисли, те да ће му се код куће у Детлаку, његови родитељи и дјед обрадовати, што га поново виде код куће. Једино га је бринуло, како да докаже свима, да је завршио разред, кад није добио картицу! Али та радост је ускоро била помућена: његов отац Алекса, његов стриц Душан и његов старији брат Милан као и многи други у селу, мобилисани су и отишли у војску. Код куће је затекао само дједа Васу с осталим укућанима који нису били мобилисани у рат. Они се наравно нису могли радовати његовом завршетку разреда, и мој дјед је увидио, да за картицу нико и не пита и да су сви оптерећени сасвим другим бригаама. А како да се радују и да питају за картицу и оцјене, када су им најмилији отишли у рат? Мом дједу је то постало јасно, иако је имао само осам година. У таквим ситуацијама човјек сазријева великом брзином. Невоља га тјера да

ОГЛЕДАЛО

разумије и оно што до тада није могао. Мој дјед је остао код куће, а о оцу и стрицу није ништа чуо пуне четири године. На крају рата сазнао је да је стриц Душан погинуо у рату. Отац Алекса се вратио из рата жив, али се убрзо разболио и умро. Брат Милан такође се жив вратио из рата, али је двије године касније погинуо свирајући на једној свадби, када је један сусјед у намјери да из пиштоља пуца у ваздух, пуцао у њега. Мој дјед је на крају рата имао 13 година. Након свих тих догађаја није више било говора о његовом даљем школовању. Већ 1922. године са 17 година, морао је да се жени и тако рано формира породицу.

Мој дјед никад више након рата није ишао у школу – то му био први и последњи разред. Оно што је посебно иронично је, да он никада до своје смрти није сазнао, с којом оцјеном је завршио тај један разред основне школе

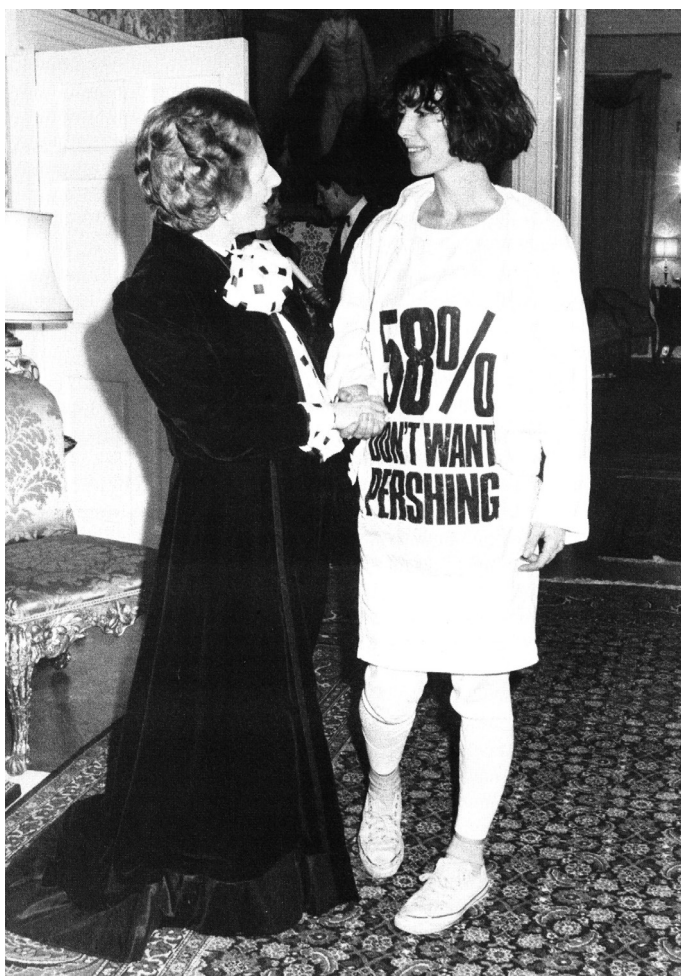
Здравко Дујаковић

професор њемачког језика
Стручна и техничка школа Дервента

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ТЕМА III

БЛЕСАК - ЕСЕЈ

T-Shirt: мајица са поруком

Кетрин Хемнет
(1947–)

OGLEDALO

O STIDU OKAMENJENOG ČOVEKA

Prva nagrada BLESKA

Da li nas danas uopšte zabrinjava smanjenje senzibiliteta za osećaj stida u savremenom svetu, pojava tako očigledna u različitim sferama života? Postavlja se pitanje: šta je to što još čoveka sablažnjava? To već odavno nije nago ljudsko telo, nije to ni nepoštovanje dužnosti prema drugom čoveku, čak ni otvorena diskriminacija grupa i pojedinaca, a još mnogo strašnije, to više nisu ni izazivanje i podsticanje svetskog siromaštva, ekonomskih i političkih kriza i ratova, ekoloških katastrofa i drugih patnji poniženog čoveka čak i kada on živi sasvim blizu nas.

U savremenom, neoliberalno obojenom, globalizovanom kapitalističkom svetu odvija se agresivno urušavanje moralno-psihološke strukture čoveka: on postaje nem i gluv za razne vidove krivice i nepravde koje ga lično ne dotiču, on kroz život korača kao okamenjen čovek. I tako, amoralno društvo okamenjenih ljudi uzvisuje neutralnost kao najvišu vrednost, sloboda postaje zastava u čijoj senci se skriva savremen čovek bez stida. Srušeni su i demaskirani svi tabui, tako je nestao i stid. Markuze je o tome rekao: "Sablažnjive razgoličenosti društva obilja obično ne izazivaju ni stid ni osećaj krivnje, iako ovo društvo narušava neke od najosnovnijih moralnih tabua civilizacije"¹. Ali, da li je sva krivica za ovu bestidnost na pojedincu, ili je represivno i ekonomski gramzivo društvo proizvelo ovakvo žalosno stanje čoveka? Da li je želja za sve većim bogatstvom pronašla svoj put kroz mase delotvornim potiskivanjem krivice pojedinca kroz gubitak njegovog smisla za stid?

Ono što je ovde ipak najpotresnije jeste narušenost unutrašnje dinamike moralnog karaktera razvijenoj i reflektovanoj u evropskoj kulturi još u doba u antike. Prisetimo se samo kako još Aristotel veliča ulogu stida u običajnom iskustvu života Helena. Izostanak stida kao psihološke reakcije u moralnom životu ljudi našeg doba ukazuje na jedan

¹ H. Markuze: Kraj utopije, Esej o oslobođenju, Stvarnost, Zagreb, 1972, str. 140.

OGLEDALO

nesavestan odnos prema životu, na gubitak kritičke distance i slobodnog prosuđivanja o vlastitim i tuđim postupcima. Međutim, treba na umu imati i to da je Niče² kritički govorio o stidu nazivajući u Zaratustri čoveka životinjom crvenih obraza. Jer, čovek je, smatra Niče, prečesto morao da se stidi, gotovo cela istorija je istorija stida. Emancipacija čovečanstva je tako u ničeanskoj vizuri oslobađanje od pasivizirajućeg stanja u koje između ostalog čoveka dovodi i ovaj osećaj. Moral je, prema tome, prepreka, ali bez morala nestaje i ravnoteža u međuljudskim odnosima i delatni podsticaj koji on pruža pojedincu u društvu.

Ako se ipak složimo s Markuzeom, stid se psihološki može dovesti u najbližiju vezu sa seksualnošću. Prema tom shvatanju” stid i osećaj krivnje nastaju u edipovskoj situaciji.”³ Nikako nije slučajnost što se u seksualnoj sferi života savremenog čoveka kroz seksualnu emancipaciju odvija paralelan proces smanjivanja osećaja stida i krivice. Kroz njega se psihološki pripremio put za jednu opštu bestidnost savremenog čoveka.” Tako smo suočeni s protuslovljem da liberalizacija seksualnosti pruža instinktnu bazu za represivnu i agresivnu moć društva obilja”⁴ – kaže Markuze. Ova represija u osnovama kapitalističkog društva uništava na ovaj način svaku mogućnost pobune, pri tome još vezujući čoveka za robni oblik preko oslobođenog libida i agresivnosti. I upravo to je instinktna baza današnje potrošačke kulture koja je naposljetku svela i samog okamenjenog čoveka na robu. Čovek koji čezne za svim, na kraju, po pravilu, gubi sebe samog.

Sada se još s pravom možemo zapitati da li se čovek uopšte može osloboditi osećaja stida ili se on ovakvim mehanizmima liberalizacije seksualnosti samo transponuje na druge oblasti? Ovo pitanje, dakle, problematizuje mogućnost da se nagoniska struktura čoveka veštački izmeni ili trajno utiša. Transcendiranjem seksualne sfere seksualno oslobođen čovek još uvek može biti u prilici da izvede pobunu protiv svoje okamenjenosti, može probuditi instinktni revolt protiv vlastite životne uspavanosti, a on u svojoj radikalnosti odgovora može biti samo opšti kulturni prevrat. Ali, ono što taj prevrat prvo zahteva, jesu iznova pobuđen stid, veliki osećaj krivice uz mnogo suza i jednu sasvim novu odgovornost za svet u kojem živimo. Takva odgovornost bi i te kako bila vredna ukoliko bi dovela do nastanka aktivnog odnosa čoveka prema svim aspektima savremenog života, ponajpre prema vlastitoj kulturi i budućnosti čovečanstva.

I tako, stid, moralno-psihološka reakcija na sablažnjenost povezana sa osećajem krivice, ipak po svemu sudeći ima svoj poseban i još uvek zagonetan smisao u savremenoj kulturi. On je, očekujemo u neku ruku, i sam vrlo hladan, saobrazan savremenom čoveku, grub, jer jedino grubošću

² Vidi: Tako je govorio Zaratustra, Oktoih, Podgorica, 1999, str. 129.

³ H. Markuze: Kraj utopije, Esej o oslobođenju, str. 140.

⁴ Isto.

OGLEDALO

još može pokrenuti umrtvljeno i okamenjeno srce. Tako težak i okrutan stid je gotovo teško i zamisliti, morao bi valjda biti još teskobniji i od stida pred Bogom, na šta bi on mogao predstavljati reakciju? Nije lako to još uvek dokučiti. Možda najpre na sablažnjenost samim sobom, čovekom kakav je danas. Ono što ovaj kulturni prevrat treba da proizvede jeste moralna revitalizacija savremenog čoveka, njegov povratak samom sebi iz jedne dehumanizirane društvene stvarnosti kapitalističkog sveta. Tek tu u iznova probuđenom središtu ljudskosti može biti govora o autentičnosti za kojom se danas toliko čezne.

Dr Danijela Grujić

profesor filozofije

Gimnazija *Jovan Jovanović Zmaj*,

Novi Sad

ИМАНУЕЛ ВАЛЕРШТАЈН ЈЕ УМРО (1930-2019)

Друџа наџрада БЛЕСКА

Имануел Валерштајн, социолог, економиста, филозоф историје, а пре свега заговорник теорије светских система, умро је 31. августа 2019. Зашто би његова смрт занимала грађане наше земље? Имануел Валерштајн је показао, још пре засењујућег процеса глобализације, да је овај свет један и да је судбина грађана у великим и моћним земљама повезана са судбином грађана који таворе на светској периферији. У процесу интелектуалног истраживања, без обзира на моде, треба бити веран својој идеји упркос томе што је треба тестирати и немилосрдно критиковати. На крају, строго емпиријско истраживање, као и маштовита спекулација, никако нису одвојени интелектуални процеси. Напротив, резултати зависе од њихове блиске везе. Реч је о идејама које треба запамтити, без обзира у којој мери их унапређивали или оспоравали.

Валерштајнова тестаментарна порука гласи да крају хаоса светског система можемо допринети афирмисањем релативно егалитарног и потпуно демократског система. Валерштајн заговара одбацавање евроцентричних претпоставки као и неговање трезвенијег осећаја за историју, који не изискује нове фанатизме, него напоран интелектуални рад. Убедити привилеговано становништво метропола да мигранти и грађани периферије имају право на истински подједнак приступ економским, друштвеним и политичким правима не само у земљи у којој су се нашли као мигранти, него и у матичним земљама, није лак посао, а од њега зависи и судбина саме метрополе. У контексту интелектуалне борбе тврђава на коју се прво мора јуришати је побожно уверење да постоји вредносна неутралност научне мисли. Напротив, карактер рационалности се мора просуђивати само према мерилима која се налазе у најширем

и најуниверзалнијем смислу друштвене организације. То су само неке од идеја које је иза себе оставио Валерштајн.

Валерштајн је деценијама био на челу центра Фернан Бродел који се бави истраживањем историјских система, али та веза није само институционална. Други импулс, онај који потиче од постколонијалних теоретичара, интерферирао је са броделовском традицијом и по томе Валерштајн заузима специфично место. Постколонијализам није феномен који погађа земље периферије, него и регионе земље-ме-трополе. Постколонијалне теоретичаре не треба посматрати као представнике интелектуалне елите периферије, који су се еманциповали од европских теорија, него као равноправну страну у дијалогу, од које се може научити – између осталог и то да развијена страна од неразвијене добија сопствену, изокренуту поруку, упућено према ономе што сама није сагледала у свом дворишту. Од постколонијализма као форме академских студија, од које живе западњачки универзитети, Валерштајн је створио једну знатно радикалнију ствар. Под утицајем Франца Фенонона и Фернана Бродела, формулисао је кохерентну теорију светских система, наглашавајући потребу за мултидисциплинарним приступом светској историји и друштвеним променама. Дело Имануела Валерштајна представља експлозивну мешавину социологије, историје и макро-економије, а уз утицај постколонијалне критике, аутор демаскира однос метрополе и периферије и то у двоструком смислу. Однос метропола-периферија не постоји само на линији развијени-неразвијени, него све више „дроби” развијени свет.

На основу истицања светског система као првенствене јединице друштвене анализе, поједини концепти те сложене теорије доживели су ренесансу у пост-транзиционом периоду глобалног друштва, када се интензивно догађају процеси које је Валерштајн детектовао. Имануел Валерштајн нам је „дао речи”, оспособио нас је да догматски или критички тематизујемо време у коме живимо. Теза коју ћемо покушати да елаборирамо над делом Имануела Валерштајна гласи: Валерштајн је био интелектуалац и то у Нозиковом смислу те речи, он је ковач мисли и реченица које изговарамо свакодневно и када непосредно не мислимо на сложене теорије из које оне потичу. Реч је о „производима” који на Нозиков ужас — реч је о критичару интелектуалне левице — имају опасан потенцијал. У часу када је Валерштајн умро многи појмови који су захватили јавни говор потичу или су преобликовани на основу мерила његове теорије система.

Када се Роберт Нозик обрачунава са „антикапиталистичким интелектуалцима”, између осталог и са Валерштајном, вероватно и не слути да понавља неке од марксистичких аргумената као што је онај о противречном положају интелектуалца. Иначе, Нозиков сликовит опис функције интелектуалца (wordsmith) може да одведе, као

ОГЛЕДАЛО

што ћемо покушати показати, на сасвим другу страну од Нозикове — реч је о неуспешно изведеном салту. За Нозика су интелектуалци у ствари аномалија којој припадају песници, романописци, књижевни критичари, новинари и многи професори, међу којима се налази и Имануел Валерштајн. За разлику од ковача речи, ковачи бројева (numbersmith), преносе квантитативну или визуелну информацију и нису у већој мери супротстављени капитализму. Наравно, сви интелектуалци који су супротстављени капитализму не морају бири левичари (као што то нису били Јејтс, Елиот, Панд), али су сви интелектуалци они који формулишу наше реченице и мисли! У чему се, према Нозику, састоји њихова аномалија? Како школа негује интелектуалце, они настоје да читаво друштво буде попут школе. Нозик ту понавља Шопенхауерове аргументе. За Шопенхауера, интелектуалци су заправо „књишки људи”, склони да објашњење налазе у књигама, а не у животу, и као такви, они су надмени медијатори, који не само да преносе информацију, него намећу норму! У сваком случају, Нозик верује да је интелектуалац онај ко нормира стварност (превидевши да је на првом месту то он сам), а када то чине други, реч је о „ћоравом послу”. Валерштајн у највећој мери одговара Нозиковом опису, али ми у томе не налазимо ништа лоше. Напротив.

Слагали се ми са Валерштајном или не, он нам је „дао речи” и отворио поглед на панораму садашњости, те га можемо назвати и н т е л е к т у а л ц е м у најбољем смислу те речи. У јавном говору се ређе формирају аргументи позивањем на сложене теорије, али далеко чешће, употребљавају се појмови — теоријски деривати — као што су лумпен-буржоазија, лумпенразвој, аутоколонијализам, хегемонија, компрадори, популизам, а да се „теорија-мајка”, за коју је заслужан Валерштајн, оставља по страни. Валерштајн је прихватио теорију циклуса која потиче из студија Николаја Дмитријевича Кондратјева (1892-1938). Дугорочним проучавањем динамике цена и каматних стопа, надница, спољне трговине, производње, промета и потрошње од краја XVIII века, совјетски економиста дошао је до закључка да постоје дуги циклуси кретања капиталистичке економије, који се огледају у смени полета и стагнације. Теорија је била добро примљена међу западним економистима, али је била оштро осуђена и одбачена у Совјетском Савезу. Кондратјев је био ухапшен у чисткама 1930. и после осам година погубљен. Пошто се светска понуда непрекидно увећава, држи Валерштајн, тражња која је непромењена заостаје. Зато овај систем мора довести, а то се и догађа, до уских грла за акумулацију, што доводи до економске стагнације. А-фаза експанзије и Б-фаза стагнације историјски се смењују у циклусима који трају четрдесет или педесет година (понекад се они називају Кондратјевљевим циклусима).

ОГЛЕДАЛО

Хегемонија је остварена када су произвођачи из доминантних држава успели да истисну произвођаче на њиховим домаћим тржиштима, победивши их у комерцијалној и у финансијској арили. Хегемонија је релативно краткорочна и не може се одржавати бесконачно. Земље центра настоје да одрже предности за своје произвођаче и да легитимишу своју улогу у међудржавном систему намећући и своју културну хегемонију. У неким случајевима, верује Валерштајн, то се испољава у лако уочљивој форми доминације језика, религије, а чешће, а то је и значајније, у настојањима да се наметне одговарајући начин мишљења, анализе, укључујући ту и одговарајуће парадигме у домену филозофских и друштвених наука. Периферија у том смислу настаје историјски, процесом колонијализације, који поприма интелектуални карактер, али се производи и структурално, као када у једној раскошној слици недостаје све више делова, а то су места која постају резервисана за „фабричке пребеге”. Решење за послодавце, према Валерштајну, налази се пресељењу у „историјски” мање плаћена подручја током фазе Б. Тамо се радници регрутују из локација (обично руралних) где је њихов реални приход чак и нижи од онога који нуди новопостављени (обично градски) производни погон. Пад Берлинског зида и распад СССР-а за Валерштајна нису представљали тријумф него колапс либерализма. Тако ни евентуални финансијски крах или општа еколошка катастрофа не морају праволинијски довести и до краја капитализма. Тек рад, пре свега онај интелектуални, доводи систем у питање, јер се у „бази” може догодити слом, а да „фасада надградње” одржава цело здање. И више од тога, држава која је према самој либералној теорији требало да одумре, сада постаје све важнија. Државе ће се између себе такмичити да буду место главне акумулације капитала, без обзира на цену, као бродоломац који, да би краткорочно преживео, пије морску воду.

Уколико је ико делом и животом, почетком XXI века успео да одбрани улогу интелектуалца у свету, онда је то свакако учинио Имануел Валерштајн.

Др Срђан Дамњановић

професор филозофије

Карловачка гимназија, Сремски Карловци

ВРТОВИ У ПРЕДВЕЧЕРЈА

Трећа наџрага БЛЕСКА

За мене је најљепша чар љета предвечерје, и то баште и тргови у мањим мјестима када још нема много галаме да наруши оно што једино љети у њима постоји. Наиме, постоји такав смирај који може да нас одведе стрпљиво и неболно унутар себе. Волим то осјећање поунутрења, вреднујем и равнам га са овим косим зракама сунца које свему око мене дају посебну боју и сјај. Остају подуго на листовима и цвјетовима у игри живота и нестајања, сјаја и мрака.

Све је у природи свечаност непрекидна, пуна весеља, игре у којој се актери мијењају, али је увијек присутна и нова. Стално је усхићење и занос, само што га човјек не види јер је често у муци осјећања да је изван тога, да није на правом мјесту у право вријеме и да та радост још више подтиче његову горчину и немоћ. Код многих писаца у свјетској литератури човјек је бесмислен, његова мисао, ако је и има, пуна је краткотрајне буке и бијеса. Осјећајни, мислени и морорички свијет, велике већине, успаван је и аутомати-зован. Довољно је да се убаци најмања ситница у такав аутомат па да он постане реактиван до усијања и убрзо хладан и одсутан као да се ништа није догодило. Да, то смо, јер ипак најчешће једно осјећамо, друго говоримо и сасвим супротно од тога чинимо. Можда смо и сувише поједноставили нашу концепцију свијета да га не можемо доживљавати у његовој сложености и у новим категоријама. Можда смо изгубили станиште какво имају ове птице, дрвеће или звијезде, па дјелујемо као бездомници и странци, неко ко остаје по страни. Али ко нам може рећи кад је крај путовању и зар нас не чека већи дом, веће усхићење, веће богатство од свега које смо до сада искусили? Многа литература нас упућује да бесконачност лежи у души човјека и ако је у стању да допире до себе, у различитим интензитетима и интервалима, онда се спајамо са моћном струјом, са животним током, схватајући да је у човјеку све од онога што имају биљке, животиње, минерали, и прошлост и будућност.

Гледам у ове цвјетове у врту и осјећам моћан животни ток, непрекидан, од ког дрхтуље и мирис добијају, и гледам у камење од које се одбија свјетлост. Рецимо да је и човјек најчешће у ове двије позиције. У позицији бијелог углачаног камена и позицији сјемена. У чему је суштинска разлика? – Камен је без будућности у себи,

ОГЛЕДАЛО

сјеме у себи носи невјероватну будућност, живот који ће бити ослобођен, који чека цвјетање и мирис који ће бити раширен на све стране. Ако размишљамо да је човјек, овакав какав јест, крајњи производ у природи, онда мислимо као егзистенцијалисти да је човјек бесмислен. Међутим, ако у човјека заვიримо као потенцијал, онда је он природа која покушава да досегне највишу тачку, највиши раст. Развој унутрашњег свијета, еволуција свијести, вјероватно је највиша вриједност која се може развити само у човјеку и не може независно од њега.

У том смислу, често су ми на памети два јунака из најдражих књижевних дјела. Ево о чему је ријеч. Кафкин Јозеф К. је облутак, обликован у једном систему, у једном времену, са свим оним што доноси дух тог времена. У својим тридесетим годинама, одређене околности траже од њега промјену, престојавање и преиспитивање вриједности. Пошто те промјене не изискује само биће јунака, не изискује их унутрашњи порив, он чини све да остане исти. Таквог човјека Кафка одводи у тмину, удаљава са животне позорнице. Овај роман сам читала у неколико најтежих животних ситуација због тога што ме је Јозеф К. учио да не упадам предубоко у замке властитог огорчења и погрешних одлука, као ни у вртлоге друштвених идеологија. Други лик је Раскољников. Он ми се обраћао на начин личан, мајчински (ријетко сам имала овакав доживљај ликов), додуше, ја сам учила споро, али са љубављу и вјером у оно што ми роман пружа. Схватала сам да све, баш све око мене може бити потпуно блаженство у зависности од моје свијести о њему, да су све разлике међу људима – разлике у нивоу свјесности. Природа јесте блажена, али је потпуно несвјесна тога. Цвијет се из сјемења развио, међутим, он свијест о томе нема, једноставно се догодило по општим законима који су дио несвјесне природе. И ми знамо и осјетимо да ту нешто недостаје, нешто крајње суштински. То суштинско смо ми, ми ћемо у цвркату и бокову осјетити љепоту и дијелове раја. Мајушни човјеков дио је постао свјестан и у њему се изродила стрепња, у њему су се изњедриле подјеле и сукоби. Раскољников је постао двојан и ми смо двојни, и ми смо расцјеп нас и сопства; ко од нас свакодневно не батрга у овом међупростору, покушавајући да му да какав-такав смисао и циљ. Кад смо срећни, знамо да то неће дуго трајати, и у најсрећнијем тренутку јави се мало горчине зато што смо двоје, и ма шта чинили, ма шта били, увијек смо подијељени. Стога и најсрећнији тренуци у себи носе и најтужнију могућност. Мало је оних који су из овог колоплета изашли.

Свијест о животу има своју цијену. Можда је цијена гомилање силних страхова, поготово оног који господари над свим – страх од смрти. Живимо, а свакодневно је око нас умирање, и у шта год погледамо, иде ка томе. Наметну се сама од себе питања како ишта можемо да слаavimo и како и чему можемо да се радујемо?!

ОГЛЕДАЛО

Јозеф К. није досегнуо до недвојности, али на крају романа, када гледа у свјетлост и бијеле пружене руке, осјети поуздано шта је пропустио, какву величанствену могућност преображаја није искусио, отуда, засигурно, онолики стид и унижење када умире. Унижен је и увријеђен властитом издајом бића. Раскољников је стао на пут метаморфозе пред крај романа. Како – пролазећи кроз блато опсесивности и егоизма, двије кључне бољке многих вјекова, и наше, замагљујући их и тражећи оправдања за њих у социјалној проблематици. Када је изашао из тог кала, са муком али и метанојом, појавио се мир, појавила се љепота у недвоје.

Ако је човјек изгубљени син, колико му треба да се врати у крило? Или је можда боље питање: колики је проценат оних који се не врате? Ови цвјетови у врту су остали уз оца, ова дрвета нису се удвајала. Никада нису напуштала дом, нису лутали (сјетих се пјесме Кестен, пјесника Васка Попе – код њега и биље и предмети постају удвојени, иду из окриља). Код Достојевског све се озари када залутали човјек нађе дом, читалац од ганутости заплаче од среће. Међутим, парадоксално је, то је могуће једино ако се човјек побуну, и ако напусти дом. Ако остане бунтовник, ако остане на путу непрестано лутајући, онда нема славља. Морамо се вратити да би била светковина, морамо да лутамо свјетовима унутар себе, искомадамо се, једино на тај начин, када се вратимо, можемо схватити шта је дом, једност у властитом дому. Ооо, како Мармеладов опомиње, човјек ако исувише пати, исувише дуго буде, на било који начин, изван дома, он се према томе сав подеси и почне у томе да ужива, постаје одвећ везан за то стање.

Ако је један дио природе искоријењен, ако је постао бездоман, то је велика прилика за учење, велика прилика за чудесна искуства која имају моћ преображаја. Када смо свјесни, онда смо унутра, код куће. Стрепња кроз коју пролази већина ликова код Достојевског је пут. Додуше, он води кроз многа пакла, али без патње нема свјесности, нема личног раста.

Нисам сигурна да ови цвјетови осјећају патњу, или вјетар који их милује, само човјек пати, човјек није обична природа, он је изузетан и може да постане изузетан. Он је круна у природи, врхунац и нов да није свјестан шта му се догађа. Стога смо отјерани да лутамо да бисмо тражили свој дом и улажемо огроман напор у том враћању. Колико љепоте има у тој патњи? Много, врло много.

Славица Малић

професор српског језика и књижевности
Гимназија Бања Лука

LES JARDINS AU CREPUSCULE

Pour moi, la magie la plus merveilleuse à propos de l'été est le crépuscule, et surtout les jardins et les places dans les petites villes quand il n'y a pas beaucoup de bruit pour perturber ce qui n'existe qu'en été. À savoir, il y a un tel calme qui peut nous emmener patiemment et sans douleur à l'intérieur. J'aime ce sentiment de retour à moi-même, je l'apprécie et je le traite avec ces rayons de soleil en pente qui donnent une couleur spéciale et brillent à tout ce qui m'entoure. Ils restent longtemps sur les feuilles et les fleurs dans le jeu de la vie et de l'extinction, de la luminosité et de l'obscurité.

Tout dans la nature est une cérémonie continue, pleine de joie, un jeu où les acteurs changent, mais il y en a toujours un nouveau. Il y a un ravissement et un ravissement constants, sauf que l'homme ne le voit pas, car il est souvent en train de sentir qu'il est hors de lui, qu'il n'est pas au bon endroit au bon moment, et que cette joie mine encore son amertume et son impuissance. Pour de nombreux écrivains de la littérature mondiale, l'homme n'a pas de sens, sa pensée, s'il y a, est pleine de bruits et de colère fugaces. Le monde sensible, réfléchi et motorisé, de la grande majorité, est dormant et atomisé. Il suffit d'insérer la plus petite chose dans un tel automate pour qu'il devienne réactif jusqu'à l'incandescence et bientôt froid et absent comme si de rien n'était. Oui, nous le sommes, car le plus souvent nous ressentons une chose, nous parlons l'autre, et bien au contraire. Nous avons peut-être trop simplifié notre conception du monde pour ne pas pouvoir en faire l'expérience dans sa complexité et dans de nouvelles catégories. Nous avons peut-être perdu l'habitat de ces oiseaux, arbres ou étoiles, alors nous agissons comme des sans-abri et des étrangers, quelqu'un qui reste dehors, mais qui peut nous dire quand le voyage est terminé et ne pas avoir une plus grande maison, plus d'exaltation, plus de richesse qu'autre chose que nous avons connu jusqu'à présent. De nombreuses publications nous apprennent que l'infini réside dans l'âme de l'homme et s'il est capable de s'atteindre, à différentes intensités et intervalles, alors nous nous connectons avec le courant puissant, avec le cours de la vie, réalisant qu'en l'homme tout ce que les plantes, les animaux ont, les minéraux et le passé et le futur.

Je regarde ces fleurs dans le jardin et je sens le puissant flux de vie, ininterrompu, dont les tremblements et les odeurs qu'elles reçoivent, et je regarde les pierres d'où la lumière se reflète. Disons que l'homme est

MIROIR

le plus souvent dans ces deux positions. En position de la pierre polie et blanche et en position de la graine. Quelle est la différence essentielle - la pierre est sans avenir en soi, la graine en elle-même porte un avenir incroyable, une vie à libérer, en attente de floraison et un parfum qui se répandra partout. Si nous pensons que l'homme, tel qu'il est, est le produit ultime de la nature, alors nous pensons comme les existentialistes que l'homme n'a pas de sens. Cependant, si nous considérons l'homme comme un potentiel, alors c'est la nature qui essaie d'atteindre le point le plus élevé, la croissance la plus élevée. Le développement du monde intérieur, l'évolution de la conscience, est probablement la valeur la plus élevée qui ne peut se développer que chez l'homme et ne peut pas indépendamment de lui.

En ce sens, deux héros de mes œuvres littéraires préférées me viennent souvent à l'esprit. Voici de quoi il s'agit. Le Joseph de Kafka est un caillou, façonné en un seul système, à la fois, avec tout ce qui apporte l'esprit du temps. Dans la trentaine, certaines circonstances l'obligent à changer, redéfinir et repenser les valeurs. Puisque ces changements ne sont pas seulement requis par l'être du héros, ils ne sont pas requis par l'envie intérieure, il fait de son mieux pour rester le même. Kafka emmène un tel homme dans l'obscurité, s'éloignant du stade de la vie. J'ai lu ce roman dans certaines des situations les plus difficiles de la vie à cause de Joseph K. m'a appris à ne pas tomber trop profondément dans les pièges de ma propre indignation et de mes mauvaises décisions, mais aussi dans les tourbillons des idéologies sociales. L'autre personnage est Raskolnikov. Il m'a parlé d'une manière personnelle et maternelle (j'ai rarement eu ce genre d'expérience de personnage), bien que j'apprenne lentement mais avec amour et foi en ce que le roman m'offrait. J'ai réalisé que tout, juste tout ce qui m'entourait, pouvait être une félicité totale selon ma conscience, que toutes les différences entre les gens étaient des différences dans le niveau de conscience. La nature est heureuse mais n'en a absolument aucune conscience. La fleur a évolué à partir de la graine, cependant, il n'en a pas conscience; c'est simplement arrivé selon les lois générales qui font partie de la nature inconsciente. Et nous savons et nous sentons que quelque chose manque, quelque chose d'extrêmement essentiel. C'est essentiellement nous, nous allons sentir la beauté et les parties du paradis dans le chant et dans la flore. Une petite partie de l'homme a pris conscience et une anxiété est née en lui, des divisions et des conflits ont émergé en lui. Raskolnikov est devenu double et nous sommes doubles, et nous sommes une scission de nous et de nous-mêmes; qui parmi nous ne dérange pas tous les jours dans cet espace, essayant de lui donner tout le sens et le but. Lorsque nous sommes heureux, nous savons que cela ne durera pas longtemps, et au moment le plus heureux, il y a un peu d'amertume parce que nous deux, et quoi que nous fassions, quoi que nous soyons, sont toujours divisés.

MIROIR

Par conséquent, les moments les plus heureux comportent également la possibilité la plus triste. Peu sont sortis de cette ronde engrenage...

La conscience de la vie a son prix. Peut-être que le prix est l'accumulation de peurs énormes, en particulier celle qui règne sur tout - la peur de la mort. Nous vivons et nous mourons chaque jour, et tout ce que nous regardons va dans ce sens. La question se pose de savoir comment célébrer et comment se réjouir?!

Joseph n'a pas atteint le point d'ambiguïté, mais à la fin du roman, quand il regarde la lumière et les bras blancs tendus, il ressent avec confiance ce qu'il a manqué, quelle magnifique opportunité de transformation qu'il n'a pas connue, d'où, certainement, une telle honte et une telle destruction quand il meurt. Détruit et offensé par sa propre trahison d'être. Raskolnikov s'est engagé dans une voie de métamorphose vers la fin du roman. Comment - traverser la boue de l'obsession et de l'égoïsme, les deux douleurs clés de plusieurs siècles, et la nôtre, les obscurcir et en chercher la justification dans les questions sociales. Quand il est sorti de cette boue, avec douleur mais aussi la conversion, la beauté l'a amené dans un moi unique.

Si un homme est un fils perdu, combien de temps faut-il pour se retourner au giron? ou peut-être la meilleure question est, quel est le pourcentage de ceux qui ne se reviennent pas? Ces fleurs du jardin sont restées chez leur père, ces arbres n'ont pas doublé. Ils n'ont jamais quitté la maison, n'ont pas erré (je me suis souvenue du poème Kesten, du poète Vasko Pope, avec des herbes et des objets en double, hors de leur portée). Avec Dostoïevski, tout s'illumine lorsqu'un homme errant trouve une maison, le lecteur pleure de bonheur.

Pendant, paradoxalement, cela n'est possible que si l'homme se rebelle et quitte la maison. S'il reste un rebelle, s'il reste sur la route en errant constamment, alors il n'y a pas de fête. Nous devons retourner pour être une fête, nous devons errer dans les mondes à l'intérieur, nous nous séparons de cette façon seulement quand nous pouvons revenir, pour comprendre ce qu'est la maison, l'unité dans notre propre maison. Ooh, comme l'avertit Mermeladov, si une personne souffre trop, reste trop longtemps hors de la maison, par tous les moyens, il s'ajuste en conséquence et commence à s'amuser, devenant trop attaché à la condition.

Si une partie de la nature est déracinée, si elle est devenue sans abri, c'est une grande opportunité d'apprentissage, une grande opportunité pour de merveilleuses expériences qui ont le pouvoir de se transformer. Lorsque nous sommes conscients, nous sommes à l'intérieur, à la maison. L'anxiété que la plupart des personnages traversent avec Dostoïevski est la voie à suivre; certes, il mène à travers de nombreux enfers, mais sans souffrance il n'y a pas de prise de conscience, pas de croissance personnelle.

MIROIR

Je ne suis pas sûr que ces fleurs souffrent, ni le vent qui les caresse, seul l'homme souffre, l'homme n'est pas de nature ordinaire, il est exceptionnel et peut devenir extraordinaire. Il est une couronne dans la nature, un sommet et nouveau pour ne pas être conscient de ce qui lui arrive. Par conséquent, nous sommes amenés à errer sur le point de chercher notre maison et à faire un énorme effort dans ce retour. Combien de beauté y a-t-il dans cette souffrance. Beaucoup, très nombreux.

Mp. Slavica Malic

professeur de la langue et de la littérature serbe
Lycée *Gimnazija*, Banja Luka

Jasmina Glisic

professeur de la langue française et du latin
Lycée *Gimnazija*, Banja Luka

Bočica za parfem

Gabrijela Koko Šanel
(1883–1971)

ЦРЊАНСКИ О ПОЗОРИШТУ

Похвала БЛЕСКА

Тема проучавања овога рада одређена је насловом: Црњански о позоришту. Кључне одреднице су: драмска свест великог заљубљеника у позориште – Црњанског, представљање разноврсних позоришта његовог времена, оцене класичне драме и барокне позорнице наспрот театру футуристичке сцене, портрети глумаца, виђење публике, режије и сличног. Театролошки ставови Црњанског расути су по разноликим жанровским текстовима његовог рада: есејима, критичким приказима, интервјуима, путописима... Када се појавио *Конак* 1958. године многи су се зачудили и запитали откуд Црњански у позоришту, не знајући да је велики уметник врата српске књижевности отворио управо – драмским делом *Маска* и да су текстови Црњанског о театру *један од најзначајнијих ојуса српске ѿозоришне кријшике и штеатролоије између два светска раиша*.

Мајчино шапутање стихова и драмских текстова, наместо фантастичности бајки, опчинило је детињи свет Милоша Црњанског чаролијом позоришта, обзнанило му драмске просторе и иницирало драмску свест будућег ствараоца. Позориште је било једноставно култура живљења породице Црњански. *Мајици Марина, имала је у младости своју сиволицу ѿрвој реда ѿриликом ѿсѿовања ѿозоришња у Панчеву, код Трубача, јер је њен оѿац био нека врста цензора*. Милоша би отац и по снегу чекао пред позориштем. По повратку кући испитивао би га о позоришној представи, сећао се Црњански. То су сигурно били први спонтани прикази и оцене Милоша Црњанског о театарској уметности. Поред породице, и школа је била драмски подстицајна. Учитељ Берић, одличан познавалац књижевности и сјајан глумац, *расѿаљивао је неку чудну вайру у нашим младим срцима и ѿвама*, са жаром се сећао Црњански. Иницирана љубав према књижевности и позоришној уметности биће почетак развијања драмске свести и остваривања судбине великог писца.

Своје стваралачке почетке Милош Црњански је испољио у драмском облику. Између 1906. и 1912. године написао је три драмска

ОГЛЕДАЛО

дела: *Гундулић*, *Проклећи кнез* (оба дела изгубљена), а од треће драме писане под утицајем Ђуре Јакшића, сачуван је само монолог од осамнаест стихова који је показатељ пишчеве ране даровитости. У књижевност је закорачио 1918, како уочавамо, не случајно – драмом. Његово прво објављено књижевно дело јесте *Маска* – прва авангардна драма код нас. Драмском стваралаштву Милоша Црњанског припадају и *Конак* (1958), *Тесла* (1966) и *Јухахаха* – коју је аутор сам уништио, па данас само постоје помени о њој. Међутим, драмска остварења Милоша Црњанског за пишчева живота нису стекла тако висок реноме какав је он имао као поет и романописац.

Милош Црњански је у Лондону, у зрелим годинама свога живота, похађао курс драматуршке школе. Његови театролошки огледи, расправе и прикази сведоче нам о широком театролошком образовању, одличном познаваоцу како класичне драме, тако и модерних позоришних кретања у Европи, о јасно исказаном позоришном укусу.

Као гимназијалац, Црњански је у Темишвару гледао представе Српског народног позоришта. У позоришној сезони 1913/1914. *Бурјшеајџа* посећује представе Шекспира и Шилера које су биле на репертоару. У време похађања Експортне академије у Риједи, Црњански је у Позоришту у Риједи упознао читав низ Ђулија, Ада, Марија.... Време Црњанских студија упоредне књижевности, историје и историје уметности у Београду је за српску позоришну историју најзначајнији период Црњансковог праћења позоришног репертоара. Од 1919. године он гледа представе београдског Народног позоришта у импровизованој сали биоскопа *Касина* на Теразијама, потом у *Мањежу* и о њима нам оставља значајне позоришне критике и портрете глумаца. Тај свој литерарни рад, како је касније рекао, Црњански је тада осећао као своју националну дужност.

У својим записима упознаје нас са Театром Јелисејских поља, руским позориштима у којима се дају стилизоване бајке, са украјинским хорovima, казивањима прозних песама Тургенева. Указује на позоришну авангарду Париза, мале сцене и гротеске, булеварска позоришта... Мања позоришта *Дес Артис* описује као чудна и смешна. Води нас у државна позоришта Париза у којима су се играли комади класичних писаца: Корнеја, Расина, Молијера. Својим саговорницима новинарима показује позориште под отвореним небом у цветном Рицент парку у Лондону и изјављује да жали што не може да оснује једно античко позориште, које би заправо било путујуће позориште по свету.

У Лицеју, гимназији коју су држали фратри пијаристи, добио је темељно образовање о драмама Софокла, Есхила, Еурипида (који му је дуго био омиљени драмски писац пре Стринберга) и о структури античке позорнице. *Та љубав њрема античким њесницима њојачала се код мене у Бечу, њде сам њодинама њрајџио њредсџаве у*

ОГЛЕДАЛО

Бурђиесѣру. Када се негде даје Анђиона у ѿзоришћу, ја и сада идем да је ѿдеам, и сћошћи ѿућ ако моћу. Нема основе која је сѣурнија ѿсничком сћварану од анђичке ѿезије и драме. Црњански је то непоколебљиво знао.

Свестан нужности корелације: стваралац – дело – прималац, Црњански је увиђао да је публика важан чинилац позоришне представе, јер и реципијент учествује у даљем стварању дела, продубљујући га својим доживљајем, па се његови позоришни судови често тичу и саме публике. У тексту *Крадљивац* Црњански истиче националну свест и колективни доживљај публике чији је, он сам, део: *Јер ми смо ѿпублика која више цени душу од ѿтехнике, и више верује болном ѿоћеду једном нећо болним ѿримасама.* У другој ситуацији, као гледалац истанчаног укуса, јасно ће се дистанцирати од малограђанске публике – ироничним, од неверице циничним изношењем утисака о публици која је у току извођења руског балета *плескала одушевљено само када је балерина морала да диће ноћу.* У ѿзоришћу, *пде се ѿпублика ѿолућласно сваћа и пде се смеју кад Таборска ѿоказује свој нећлиже, ѿешко је ѿражићћи умечностћ.* Међутим, насупрот једном таквом доживљају и утиску о публици, Црњански је ипак у њој видео најважнијег критичара: *Суд о свакој драми, и комедији, била она анђичка или хѿиермодерна, као драма феномена и клонова, Јонеска и Бекећћа, доноси и ѿреба да доноси масе ѿледалаца. Реч има ѿпублика.* Свестан да позоришни репертоар зависи у великој мери од публике, критике и културног степена града, Црњански је био мишљења да на укус публике треба утицати. Српској публици уместо *париских лимунада* треба понудити драму модерноћ човека, модерних душа, драму *Сћринберћову, Чеховљеву, ѿа можда и Барћуловићеву, Крлежину.*

Црњански је имао јасно виђење како на позорници треба поставити дела једног од највећих класика светске књижевности, Шекспира. Стога, треба истаћи три бриљантне критике Црњанског посвећене инсценацијама Шекспирових дела у Народном позоришту у Београду: *Краљ Лир* (1924), *Јулије Цезар* (1925) и *Укроћена ѿоройад* (1927). У прилог изузетној оцени Гавелине режије Шекспировог комада *Укроћена ѿоройад* иде и то што је дата барокна сцена Шекспировог времена. Црњански режисера Гавелу издваја као *данас несумњиво јединоћ мајсћора сцене код нас уједно истичући својеврсну замерку: Једина оћасностћ, шћћо је уосћалом, оћшћћа оћасностћ од модерне режије је да се ѿоћоко надноси над ѿредсћаве да ће ѿосћћћи лиричар, ѿреиначиће их у своје.* Црњански, иако типичан авангардиста, и експлицитно и имплицитно, у српском међуратном раздобљу, био је превасходно слободоуман, промишљат, самосвестан када је реч о надирућем експресионизму, о експерименталном у позоришној уметности. *Рајнхарћове масе, врло*

ОГЛЕДАЛО

произвољно уосталом, и у Краљу Едиду одузимају моћ катарзе љублице, стављајући себе између ње и Шекспира. Вајрена жуд за њо-крештањем маса, у режији Рајнхарта извире из личних интенција, не из Шекспира. Ошла треба ирати у млејачкој свили... прави Шекспир остаје најчистији барок.

Међу театролошким текстовима Милоша Црњанског посебно место својом упечатљивошћу, присутношћу поетског духа који нас обавија, заузимају портрети глумаца. Поетски упечатљивог израза, понекад и баладичног тона у портретима глумаца: Пере Добриновића, Милке Марковићке, гђе Михичићки, Црњански сликава таленат који има способност да на позорници у једној вечери реши сва питања драме или отвори сто нових питања драме. Сенка пролазности живота обавија биће драмске хероине, великог глумца, јасно га издвајајући погледом великог поштоваоца. У свом сећању Црњански пред нама оживљава *јас увек јун драме која је вечна...*

Бисерно место глумачког талента јесте извођење Добрице Милутиновића у улогама Краља Лира и Марка Антонија. ...*Тај стварац био је величанствен. Видео сам седам Лирова по разним градовима Европе, али овакве очи никад...*

Дајући кратак преглед историјског почетка српског националног позоришта, посебно истиче значај Пречанског театра који је *одирао не мању улогу од српске књије, ја и цркве.*

Критички је указивао на слабости и лоше стране домаћег театра: *О кад би могло да се ишпијају у Карловој тејки наши љубитељи сцене почели да играју пантомиме под овим руским ушцајем.*

Међутим, у години 1924, писао је повољне приказе о три драмска дела: *Даћа* Ранка Младеновића, *Кајање* Александра Илића, *Гојолева смрт* Улдерика Донадија, иако њихову вредност потоње време није потврдило. Иако свестан недостатака домаће драматургије, Црњански се експлицитно залагао да први постулат сваком позоришту у нас буде: *Нејуте домаћу позоришну литературу. Премијере домаће књижевности тако су рејке, да је иријатно забележити у њима што више нада, указати им што више помоћи у позоришту, видети тојлошу наше љублике, а било би заиста ирејерано очекивати од њих изванредне усјехе.* Исказивао је став пун наде и охрабрења за домаћи театар: *Ако није било уметности, било је бар позоришта јер домаће позориште тек треба даћи на европски ниво.*

Када је реч о историјској драми, Црњански је учачао оправданост играња Шекспировог *Јулија Цезара* и у савременим костимима, како су у то време чинили у Лондону. Историјска драма нагони своје гледаоце да преиспитују своја друштвена, национална, политичка схватања. Црњански је *извесно разумео да се сазнање прошлости не може одвојити од сазнања садашњости и да јас историје налази одјека и у свести савременој гледаоца...* Митови

ОГЛЕДАЛО

ишлослїи фиксирани у драмском делу йослїају вечни. Зашлїо је своју ислїорїјску драму Конак, о йоследњем Обреновићу, Александру и Драи Машић, наменио йублици свої времена.

Још као гимназијалцу у Темишвару, глума Пере Добриновића је Црњанском отворила нове хоризонте, метараван постојања: *Али сам добро разумео, шим дейињим мозіом да осим нашеї кукања на їробљу и осим наше мале школе, у којој су ми једнако їричали о сїаљивању мошїију, о набијању на колац, има још један свети у ком се игра и їрли... йојавила се на небу и друга Србија, сва завејана цвећем шљива.* Пажљивим читањем Црњанског можемо уочити колико је овај позоришни моменат могао снажно и значајно утицати на касније књижевно поетичко одређење великог уметника. Црњански је у себи носио, како је сам рекао, оно што је важно за једног уметника: *један доживљај* – што би сигурно било страхотно искуство Првог светског рата, и *једну велику идеју* – да љубави да метафизичку снагу којом ће *везаїи и оно шлїо је далеко једно од другоа и наћи везу између бића неједнаких.* Реч је управо о његовој поетици суматраизма, поетици дереализације и трансценденције, која нас враћа на своје полазиште, на своје извориште сећања, на Србију на небу, завејану цвећем шљива.

Бављење књижевним стваралаштвом Црњански је, како је више пута изјавио, почео младалачком илузијом да је његов литерарни рад *нека врсиа националне дужнослї,* да би се на крају вратио *самом себи, само себи.* С обзиром на то да је носио драматичност властите судбине, Црњански је осврт на сопствени живот видео кроз позоришну метафорику: *Цео мој живої је један шїеаїшар, једна драма, једна фарса, їраїкомедија, или само комедија, ако хоћеїше, која има неколико чинова.*

Рекапитулацију свог целокупног књижевног стваралаштва Црњански је сагледао са дубоко усађеном драмском свешћу: *Сваки йоетї има у свом сїварању одређене чинове, као у шїеаїшу, драми.* Суштина драмске форме је заокруженост целине, довршеност у себи, после чега уметник више не објављује. Тако је сматрао Црњански. (Чиновни поетског стваралачког опуса Милоша Црњанског су: *Лирика Иїаке – Србиа – Сїражилово – Ламенї над Беоїрадом.*) Иза последњег чина, лабудове песме, завеса је пала. Судбина је испуњена. Аплауз траје... Његова публика је на ногама.

Кристина Рајић

професорка српског језика и књижевности
Десета гимназија Михајло Пупин, Београд

НЕТИПИЧНА АВАНГАРДА

Похвала БЛЕСКА

Покушај одређења места Момчила Настасијевића у оквиру српске књижевности; кратак оглед

О великима је и лако и тешко говорити. Прво стога што нам велики нуде обиље првокласног материјала, а друго што тај материјал обавезује да се буде на његовој висини да би се колико-толико разумео.

Термин *авангарда*, који дословно значи претходница, извидница, у пракси је врло тешко значењски одредив, јер су сви правци који се крију иза овог надређеног именитеља толико идејно и естетски разнородни, да им се тешко може одредити заједничка црта. Но, упркос свим хетерогеним особеностима, сви *изми* који се појављују под плаштом авангарде, ипак имају некакво заједничко ткиво. Но, Настасијевић као да је све време био ван свих тих идејно-естетско-друштвених дешавања, односно као да је био посебан књижевни и не само књижевни одељак српске културе XX века.

Мислим да је предлог *над* битна одредница његове поетике, те ћу стога говорити управо о том *над* као основној вредносној категорији Настасијевићевог дела, али и живота, јер мислим да се баш у њему налази кључ пишчевог унутарњег лика. Наравно, није посредни граматичка, већ аксиолошка категорија наведеног предлога. Настасијевић као да је последовао Ремизовљевом ставу који је велики руски авангардни писац изрекао о сопственом књижевном уверењу: „Да сам срео себе тадашњег, рекао бих: ако те вуче на неки твој неутрвен пут, нека то буде и слабо и неспретно, али немој да скрећеш према утрвеном.”¹ Уосталом, и сам Настасијевић је у свом есеју *Неколико рефлексја из уметности* написаном 1922. године изрекао истоветну ствар: „Често и стотину година прође, изговори се немерљиви број речи, напише хиљадама књига, а нико

¹ Ремизов, Алексеј – *Изabrana дела Алексеја Ремизова у 6 књига / приредио Славко Лебедински /*, Слово љубве, Београд, 1979, 23.

ОГЛЕДАЛО

ништа не каже. Ја то називам временима аутоматског духа... Стил није фраза, није коректан низ фраза, него један сигуран став који је човек заузео према себи и према свету, материјални облик његова осећања и мишљења, једног великог убеђења, једне религије.” *

Као мали увод у приму која има циљ да само окрзне Настасијевићев однос према језику, нека нам послужи један навод из његовог чланка *Белешке за сиварну мисао*, објављеног у часопису „Народна одбрана” 1931. године: „А ја, коме је дужи пут досуђен, и патништво на том путу, све донде докле кроз све завојнице свога ја не измождим себе до ванличне свести... И тек одатле, пропевати, а то се дубље може ћутањем него гласом...” Његов језик је, то је више него уочљиво, свесно изабран код који се настанио у нашем народном предању у облику лирских песама, басми, загонетки, али и словенској митологији, а чије матрице Настасијевић преузима и заодева, односно прерађује у свој лични језички став.

Настасијевић има свој тачно утврђен и дуго и брижљиво изграђиван мисаони и говорни ритам. Узећемо, као типичан пример, реченицу из приповетке *Година* из збирке *Хроника моје вароши* објављене у *Сабраним делима* 1938, премда је сама приповетка написана још 1927. године: „Бројаница му календар. Црно ту небројано празни у бројано бело.” Када би се то превело на наш свакодневни мисаони и говорни ток, реченица би гласила овако: Некадашње рачунање времена није узимало у обзир, односно није рачунало ноћ у време, већ само дан. Зато се ноћ, односно црно, прескаче у бројању, а бело, односно дан, улази у бројање, тј. мерење. Колико је само речи просуто у другом да би објаснио први случај! Настасијевић намерно захтева језичка расклапања исказа како би се разумео, нужно наводи на значењску допуну у виду објашњења, јер нам се обраћа добро смишљеним мисаоним и језичким парадоксима. Навешћу, само као илустрацију, још два примера чије ми значење и дан-данас измиче. Један је из већ поменуте збирке *Хроника моје вароши*, из приповетке *Наход*: „Има пут, има једини. Прођу њим, а не прошли. Те тма немиру путања је, тма блудњи. И чега би да је пуно срце, немадне се тек то. Завапити тада или бити нем, безглас је ту што и глас: одговора очају нема...” ; други је из збирке *Из тамној вилајети* објављене 1927. године, из другог дела триптих-приповетке *Лајарије њо ноћи*: „Али месец кад исплови, зејтинли је вече као потекле топле реке, где се у ствар дању згуснуло... Оно се отва-

* Сви наводи преузети из: *Сабрана дела Момчила Настасијевића* / у редакцији Новице Петковића / , књија *шрећа*. Проза, Дечје новине, Горњи Милановац; СКЗ, Београд, 1991; *Сабрана дела Момчила Настасијевића* / у редакцији Новице Петковића / , књија *четврћа*. *Есеји-белешке-мисли*, Дечје новине, Горњи Милановац; СКЗ, Београд, 1991.

ОГЛЕДАЛО

ра и топи све, и бол болује.” Све ово, сасвим природно, јер припада кругу истоветно осмишљене сврхе песништва, неодољиво подсећа и јесте, домен неконвенционалног и слободног избора односа који везују знак и његова значења, а који је толико карактеристичан за симболистичке песнике XIX века, нарочито Стефана Малармеа или, са друге стране, посебан смисаони код Р. М. Рилкеа.

Примера сличних наведеним има свуда по његовим приповеткама. Скоро да је свака друга реченица таква. Као да се, неопажено, реченица приближава стиховној форми. Разлика између стиховног и реченичког поретка код Настасијевића је изузетно лабава, скоро неприметна. Уосталом, као и код Црњанског. И код једног и код другог реченица може у исти мах бити и стих, али и стих може бити реченица. То преливање из једне говорне форме у другу нагости је већ Флобер романима *Новембар* (1842) и *Саламба* (1862), а њих двојица су „упут” француског колеге више него успешно спровели у дело.

Видели смо да Настасијевић нема школску синтаксу. Она је испреметана, односно лишена уобичајене правилности где се смисао поклапа са самим исказом. Она није једнозначна. Помишљено и казано су у обичном говору истоветни. Код Настасијевића су помишљено и казано увек у симболичком односу. За симбол је карактеристично да увек узимамо једно од његових значења и предочавамо га кориснику, што не значи да су остала значења изгубљена. Она само у датом тренутку нису активирана. Настасијевић нас својим језиком, тј. односом према говору, тера да у једном тренутку одједном ставимо у дејство два или више поља значења речи или читаве реченице. Настасијевић има поверење у језик, али исто тако зна да реч тешко може да понесе сву тежину доживљеног и да ослика сву драму проесећаног. У чланку *Хелиоџерација афазиије*, објављеном у часопису „Мисао” 1923. године, Растко Петровић говори о ономе што је изнад у самом доживљавању, односно поимању језика: „Носе ли речи и извесна значења иза себе, или су их сасвим изгубила? ... Када се саставља реченица, ако иста мора бити значајна, да ли значај бира речи, или речи, биране на други начин, изграде њима згодан смисао? Смисао је резултат избора између више значења... Једно од њих је пресудно... Перспектива долази да растегне визију.”² Перспектива је, ништа друго, до одређени угао посматрања извесне појаве. Код Настасијевића је тај угао поунутрашњен, избачен из устаљеног еуклидовског концепта стварности на који су се не само наша чула, већ и мисао и доживљај, навикли. Он верује да над категоријама нужним за природно бив-

² Петровић, Растко – *Дела Растка Петровића, књига шеста, Есеји и чланци* / приредио Јован Христић /, Нолит, Београд. 1974, 417.

ОГЛЕДАЛО

ство, простором и временом, над нама познатим четвородимензионалним светом који је мерљив, стоји нечулни, немерљиви дух. До њега се стиже посвећењем кроз језик, односно предосећањем, тачније предокушањем тог духа кроз чин уметничког делања. Уосталом, Петровић у већ наведеном есеју потврђује слично песничко искуство: „Иза речи постоји значење које је шире од ње, иза значења је утисак који је још шири, иза утиска се шири пажња, иза пажње подсвесни живот, сећање на трбушни живот, несвест, вечност, утроба из које излазе вечности, нужда да се нађе још нешто шире од најширега! Реч је најужи отвор на огромном левку. Хладноћа непојмљивог дуба кроз левак.”³ Песници су свесни прастарог предосећаја да се биће свега истискује, односно помаља кроз Реч, да би се, коначно, у њој умирило и осмислило. Као да се све, хтело – не хтело, улива у благодатно откровење дато Светом апостолу Јовану (1, 1-4): „У почетку беше Реч и Реч беше у Бога и Бог беше Реч. /Она беше у почетку у Бога. /Све је кроз њу постало и без ње ништа није постало што је постало. /У њој беше живот и живот беше дело људима...” Непојмљиво Растка Петровића је неговорљиво, односно језички исихазам Момчила Настасијевића.

У другом делу већ поменуте триптих-приповетке *Лаіарије ѿ ноћи* Настасијевић о функцији језика каже и ово: „Тако са дна до на врх језика домигољи забрањено, па је болест не казати, а баш ме брига сме ли се.” У чланку *Неколико рефлексија из уметности*, он наслућује оно што се, као дубоко уверење истинских људи-стваралаца, проноси кроз векове: „Уметник је првобитно свештеник, маг, човек који има везе са надстварношћу... Лепота једне ствари у основи је тајна те ствари. Први који је осетио ту тајну, продро је и с оне стране ње. То је већ свештеник-песник.” Код Настасијевића се само у парадоксу налазе пуноћа и мир живота.

Док читамо Настасијевића, ми послушкујемо заборављени однос према бићу, али и према језику који чува и у одређеном тренутку оглашава сећање на негдашњи смисао. Код њега смо просто приморани да истовремено упослимо и мисаону и звучну страну постојања. Говорећи о Достојевском, Ремизов тачно наводи шта је то што нас избацује из језичке и мисаоне дремљивости: „Случајност руши све рачуне.”⁴ Случајност, та видљива судбина, присутна је у Настасијевићевом делу, али, парадоксално говорећи, као намерна, односно смишљена категорија његовог стварања. Као сликовит доказ навешћу један догађај из његових гимназијских дана, а који као да наговештава потоње Настасијевићево окретање оном тешко докучивом и изрецивом у човеку. Шест година Настасијевић је

³ Ibid. 2, 415.

⁴ Ibid. 1, 22.

ОГЛЕДАЛО

походио чачанску Гимназију. Тада је становао у оближњем сеоцету Прељина које од Чачка „дели” речица Чемерница. Једног предвечерја, враћајући се из школе после јаке олује и провале облака, обрео се испред нејаког дрвеног моста који је био преплављен набујалим поточићем и који је почео врло погибелтно да се љуља. Настасијевић је премишљао да ли да пређе или да чека. Одлучио се за прво. Са друге стране га је чекао очев радник, Македонац пореклом, који му је давао знаке да не прелази. Несигурним, али хитрим, корацима прешао је преко, али је истог трена када је ступио ногом на другу обалу, ђуприја попустила под налетима нарасле воде.⁵ Као да је само трен делио Настасијевића од судбине отплављеног дрвеног моста. Чак и име речице (чемер – горак укус, горчина, отров, јад, туга) као да потврђује неко предодређење за Настасијевићево трагање по тамном и недокучивом у човеку. И сам он нам то у чланку *Белешке за стварну мисао II*, објављеном у часопису „Светосавље” 1932. године потврђује: „Стварном мишљу не називам оно што се подразумева под тим... већ нешто што не само да јесте и бива, него је ти и изнад психичког, и постоји без помоћи логике и појма.”

Сваки Настасијевићев стих нам, као усталом и свака његова реченица, доноси на увид његову дилему како да нам изнесе своје виђење света – да ли постојећим облицима казивања или музичким исказом који није на штету онога што се саопштава. Сва казивања умањују оно о чему говоре. Приближавајући се тајни говорења Настасијевић је све више увиђао да смисао говорења неминовно приближава својој супротности – ћутању. Као да је тежио речима с оне стране света, неком молчалничком говору. Чини ми се да је истоветан порив по духовној вертикали осетио и Фридрих Хелдерлин који је 1802. године певао „Судбински закон јесте да све се упознаје, /да кад тишина се врати буде и један језик.” (*Friedensfeier*) У есеју *Белешке за стварну реч* објављеном у часопису „Народна одбрана” 1931. године налазимо и ову мисао: „И реч је тада, не да се њоме завара ћутање... већ да се кроз њу отвори оно што је најмуклије у бићу, већ да само ћутање проговори.” Није ли то глас самога Бога Ваплоћенога који се јавља кад човек заћути, односно Настасијевићев призив да се управо тај *надглас* објави? Зато толико много тишине, у ствари, малоглагољивости у његовим песмама, приповеткама и есејима. У чланку под називом *У одбрану човека* објављеном у часопису „Пут” 1933–1934. године, налазимо на овакву мисао: „Од свих тежњи једна је искључиво човечија – ослободити се; од свих путева, један искључиво човечији, пут

⁵ Деврња, Милутин у: Момчило Настасијевић, *Целокућна дела, књига IX / Ране њесме и варијанције I*, Издање пријатеља, Београд. 1939, 38–39. (парафразирано – прим. аут.).

забране. Те, упркос логици, суштина нам на постављено питање одговара: ослободити се путем забране.” Није ли Настасијевић самоме себи наметнуо, управо из наведеног разлога, забрану говорне опширности, како би сажетошћу језика ослободио слушено сушто у човеку? Парадокс је, по мом мишљењу, свесно одабрана основна фигура Настасијевићевог мишљења и говорења, јер је управо парадокс оно што је изнад овосветског бивања од кога је Настасијевић журно бежао, сав се посвећујући унутарњим доживљајима и гласовима. У чланку *За мајерњу мелодију* из 1929. године он каже: „Нити има лирске песме ако бар једним стихом не продре у вансмисао.” Вансмисао је исто што и *надсмисао*, оно што је с оне стране појмљивости и чулима и мишљењу. Говор је у блиској вези са тајном, а свака тајна је блиска смрти. Сетимо се малопређашњег навода из приповетке *У Појове Сјојане русе косе кажу* (други део триптих-приповетке *Лајарије по ноћи*).

За Настасијевића, не само што се језика и мишљења тиче, постоји један „Непојмљив закон: чин ослобођења истовремен са заробљењем у облик. Као душа еманујући, да се тиме оваплоти у надтело.” (*Белешке за айсолућну поезију*, 1924) *Надтело*? Није ли то, у ствари, Христос као крајња сврха човечијег стварања?

Ево га опет пред нама предлог *над*, али сада у другом, некњижевном контексту. Овога пута се налазимо у области суштине бивства, у ономе што философија именује као онтологија, мада је у овом случају прецизније рећи да се налазимо у домену личношћу, а не идејом одређеног бића. Настасијевић је, чини ми се, једини од великих стваралаца у нас који је јасно рекао да је пут говорења ход ка ћутању, а пут човеков ход ка Христу. Говорећи о јунацима Достојевског у напису *Неколике белешке о Достојевском објављеном* у часопису „Народна одбрана” 1931. године, Настасијевић јасно каже: „Страдати колико сви они заједно. Бити Христ. У Христу је дакле исход, последњи одговор на овом, прво питање на даљем плану.” На другом месту, у чланку *У одбрану човека*, Настасијевић само потврђује ову мисао: „Јер ко је Христос ако не, у последњем тренутку и са чудном тачношћу поклапања времена и простора, остварени лик човека...” Није ли, потајно, целокупним својим стваралаштвом, али и животом, тежио ка Богочовечанском Сину?

Цео његов чланак *У одбрану човека* говори управо о томе. Њему би се могли придружити владика Петар II и Црњански, али онај Црњански после 1935. године, након покретања часописа „Идеје”, када је од пуке књижевне почео да се окреће смисаоној авангарди. Има и других, хвала богу, али нису, када се размере, толико велики као поменута двојица. У чланку *Белешке за сјиварну мисао*, објављеном 1931. године, Настасијевић недвосмислено потврђује своју стваралачку и смисаону димензију: „И јер потрошити се ради

ОГЛЕДАЛО

другог, ради свачега што није своје ја, назрем, само је нужна припрема, олакшање себи страшног суда преласка у *даље сјање*.” Није ли ово даље стање, у ствари, *надсјање*, оно што нас чека у будућем Царству. Настасијевић језиком тежи, да тако кажемо, у царствено *надсјање*. Наравно, ако је то могуће.

И на крају, где се налази то његово над, то његово *даље сјање*, његов *остварени лик човека, надстварности, ванлична свест човека*, где је то место или, можда тачније говорећи, ко је то Смисао ка коме се Настасијевић језиком и мишљу пружа: „...што је уметничко надстварно је. Лаичком оку стварност је фрагментарна, растргана... видовитом, она је једно и недељиво... Нешто се не да појмити као целина ако се кроз све привидно раздвојене и диспаратне ствари не осети начело које спаја и мири. Највећи духови редовно су то начело налазили у Богу...” (*Неколико рефлексија из уметности*, 1922. година)

И по томе је Настасијевић особена личност наше културе, личност *над* другима. Као и Хелдерлин код Немаца. Управо стога ћу и завршити стиховима чудесног усамљеника са Некара, јер заједно са Настасијевићем припада оном малобројном кругу творитеља који су имали натпросечну животну опредељеност, али и песничку естетику: „Верује у божанство само ко је божанствен сам.”

(Menschenbeifall, 1796)

Слободан Николић

професор српског језика и књижевности
Гимназија Чачак

ЊЕГОШЕВО ОТРГНУЋЕ У СВЕСВЈЕТИЈА И СТЕГА ЗЕМНОГ

Похвала БЛЕСКА

Родио се у народу који је на рођење гледао као и на смрт, највише се плашећи стидне смрти. Први му је поглед био Ловћен, стражоносник Горе Црне. Многи су гледали прије њега Ловћен, али нико га није загледао као Радивоје. Бауљао је ка њему као дијете, као тајни докле смо винути и шта је тамо даље кад поглед запре.

Његош је био самотник, чије је дјело бјекство од тиштења земног, измученог, изгладњелог, свадљивог, утек и удаљење у чисту мисао. Његош је био и остао странац на оба свијета, растргнут, ужаснут ширином минова и слабошћу земних окова, оном што је болно раздируће и грко реално. Залутао је у оба свијета, ни светац, али ни обични смртник. У себи се кидао несавршеношћу твари и измичућом непознајом свесвјетија. Носио је у себи земно увенуће и небно освануће, то врхунско откровење, тај обожени кров свега, мјеру, мудрину и пуноћу сваког заума.

У оба свијета није се напутовао, овај тајночувац прострине свјетлолучне којом се запутио са ловћенског ћемера, запутио а да не стигне, јер са врха се само може обурдати, нема даље. Остаје само мукло, промукло тајење у свему.

То препунано, несагледно, нашло је одзив у Његошевем пјесничком дјелу, у том трпилишту ума, гдје је свака мисао била по једна земна смрт а небно уздицање, један степен ближе Светворцу. То дјело је исповиједна философија која је само за трен отклон а стално свједочење о мучилишту духа, пред разбољеном сликом Црне Горе и мајке и маћехе. Његошево дјело је сан, за сумануту јаву, сублимација најдаљег пута, сметену унутрашњим, старим зађевицама и пакосницима, сталним пријетњама турског рса. Његошев дух се никада није предавао, ма колико тијело било тијело намученика, повученика у Биљарду, који је бар пред странцима отмено умирао.

Мисао у "Лучи" је ослобођена мисао, продирућа до свих сфера. Оно питање из монолога владике Данила у грком "Горском вијен-

ОГЛЕДАЛО

цу", док је све успавано, потврђује тај непомирни огањ који је владар Црне Горе носио у себи:

"А ја што ћу ...?"

У свијету испретураном, у наметнутој мисији, то је владичин егзистенцијализам, питање постојања које је оправдано ако има пуноћу, "цељ". То "што ћу" није само крик, него и запитивање, загледање у себе, премјеравање колико је човјек слабашан у устројству вишег Створитеља. Ако је било тог одметања, а било га је у грчењу, злопатишта, оно је начето страшним земним стегама средине у којој је живио.

Умно дејствовање трошило се у још заклетном народу ког је једино тако сузбијао Петар Први. То је био више ирационалан страх слабовјерујућих, са укоријењеним традиционалним поимањем правде и кривде, у несмиру. Прикован тјескобом морања Његош се враћа у првотно, у оно бивство чисте мисли, ненавикнут на владичанско рухо, ни на световно столовање.

Небесно је за њега ослобођање, и гдје је престајао управитељ избразданог живота, започињао је Његош-философ који отвара небеса и твори поезијом, философском поезијом и поетском философијом. И ту је постајао геније који је тражио осаму а жигала га је свака непотпуност, дисхармонија, сиромаштво духа и нимало питка питања опстанка, чемерница гладотиње коју је гледао својим паметним очима. И онда би се рађала сумња, куда би из тог пакла, јер је мисао постајала опакија, страшна витешка србска драма.

Та луча са којом је горио морала се смјестити у несмјестиви систем гдје је Бог аутор етичких закона. Његош се из метафизичке студени "сирака тужног", цетињског грудоболника, морао разбуктати у ломачи свих шарова, духова наднебеснице.

Згушито му бијаше на земљи а туђиник и на небу. Сав тај невелики живот је окапао у раздирању, у мучионици свих дамара хоће ли паша скадарски ударити, потплатити вазда лакомне, поред празна вагана, старих племенских злопогледа и попречивања.

Тровала се Његошева мисао тим прозаичним скапавањем а морало је тако, гушила га је та љеса свакодневних обавеза, запало га је да буде челник, а био је и остао издвојеник.

"Друкчије се рачуна на небо

Но на земљу што ми рачунамо. "

("Лажни цар Шћепан Мали ")

Те рачуне није измирио ни са земним, ни са небеским. Доље на земљи су сталне напуклине а на небу порозност. За шта се ухватити, за коју мисао?

Његош је остао раскућен, сувише велики за глиб земнога а опет незвани гост, испрепадани, свих мирова, Богом творитељних. Богом казаних. И ту је само остала двострука трагедија, генија и

ОГЛЕДАЛО

човјека, тек атома у свевеликом космосу. И ту нерјешиву драму је пренио у небеско, неутошћен а жудан, најжуднији кристал у србској књижевности пред најнегостољубивијом трпезом.

Само огањ чисте мисли гријао му је крста у ладним цетињским зимама, тек нејачак пламичак у бесконачној буктињи, треперава воштаница пред сунцима свих сунаца, свемогућег, свемјерног. Тај унутрашњи расцјеп Његош је подигао на скалу универзалног, у арену Творца етичких закона које су битности и смисао живота уколико су у мјери са природним законима, у хармонији, (а било је и сувише мрзовоље неприличне владици).

У суровој главосјечини, ти осунчанији простори били су противтежа да се одмори то препаћено тијело, а није било лијека, јер на земљи није никад било равнотеже, нити ће бити. Ту пуноћу није достигао Његош пред језивом ареном из које је бјежао а да не побјегне, пред лукавим играма великих, када мркне и стисне ноћ свијет и гдје стално ужасава свобода.

Разумјети Његоша значи творити и над безданима промисли дворити, послушквати владичине науке и истинојавља, у беспощедној арени, тој вјечитој србској драми, гдје се увијек сукобљава и рати мисао и срце. И гдје ничег и ништа нема до уклетог постојања.

До страшне смртне уре гдје се не зна ни трептај који је у свемиру и шта ли је иза посљедње мисли.

А утека само да је. Као и брата у свијету.

Још трагамо за Његошем, нагнути над тим пулсирајућим језгром светићних и бесмртних метафора, отворених ради нашег ока. Сталним његошевским агоним и одметањем. Његош се нама самима јавља и дојављује вазда рашити грки вијенац.

Са Ловћенског боготражја и човјекоотражја. Само мисао је вјечноносна, све је остало нигдина, ништина и незнавина.

Његош наш.

Но јесмо ли ми Његошеви?

Мр Слободан М. Чуровић Апис

професор српског језика и књижевности

СЕШ Мирко Вешовић Подгорица

ЧИНИ ДОБРО ОНИМА КОЈИ ВАС МРЗЕ И БЛАГОСИЉАЈТЕ ОНЕ КОЈИ ВАС ВРЕЂАЈУ

Похвала БЛЕСКА

Индијски филозоф Сидарта Гаутаман је истраживао порекло мржње и закључио следеће: "Мржња се никада не смирује мржњом, већ једино њеним одсуством". Ово је вечни закон; такође, многи други филозофи су имали своју теорију о мржњи и свако је дошао до некаквог закључка. Тако ју је Аристотел дефинисао као жељу за уништењем нечега што је неизлечиво временом.

У свакодневном животу често смо сведоци ужасних излива нетрпељивости према другачијем мишљењу, према свима који не деле наше ставове, размишљања, укусе и наклоности. Из психологије знамо да када говоримо о другим људима, заправо говоримо о себи. Према томе, када с мржњом говоримо о другим људима, то нешто говори о нама самима. Исус је рекао: "Волите своје непријатеље и молите се за оне који вас прогоне." Тако су његови ученици показивали љубав према свима који су били непријатељски настројени према њима. Према јеванђелисти Луки, Исус је рекао: "Вама који слушате кажем: Волите своје непријатеље, чините добро онима који вас мрзе, благосиљајте оне који вас проклињу, молите се за оне који вас вређају." Попут људи из првог века који су узели к срцу Исусове речи, ми чинимо добро онима који нас мрзе, тако што на њихово непријатељство узвраћамо благонаклоношћу. Благосиљамо оне који нас проклињу, тако што љубазно разговарамо са њима. Осим тога, молимо се за оне који нас прогоне, било да се ради о физичком насиљу или другим облицима вређања. Тако показујемо љубав према својим непријатељима, јер молимо Јехову да они промене свој став и предузму кораке како би стекли његову наклоност.

То што ми некога или неке мрзимо, за друге то не значи да објекат наше мржње треба да је и њихов. Оно што неки мрзе, други воле и обрнуто. Шекспир је по том питању написао: "Ако некога мрзи много људи, то мора да је добар човек." Дакле, немамо ништа од тога што мрзимо друге и ширимо своју мржњу на друге. Напротив, мржња и те како штети нашем здрављу, угледу и свему осталом. Али, то није само оно што осећамо. Она је поремећај, девијација у уму, јер ремети психичко стање. Нешто је у нама што нас наводи на

ОГЛЕДАЛО

мржњу, неки наш став. Један од узрока је наша интерпретација, коју стварају наше предрасуде. Затим су ту страх, его, завист, љубомора, нетолеранција, дискриминација, те недостатак љубави или разборитости. Примера ради, ако мрзимо црнце или муслимане, треба да се запитамо шта је то што ми, заправо, мрзимо. Видимо само њихове слабости, а не врлине. Да ли је могуће да немају врлине? Онда се запитајмо да ли они нас треба да мрзе, јер ни ми нисмо савршени. У народу се каже да не треба судити о књизи по њеним корицама. Онда, смемо ли судити о људима по њиховој спољашњости или припадности? Јесу ли за то, што мрзимо оне које не познајемо, оне који нам ништа лично нису скривили, криви они сами или ми? На чему се заснива ова наша мржња? На неком нашем ставу? Не разумемо нераскидиву везу између својих мисли и емоција и свега онога што нам се догађа у животу, од здравља до финансија. Не разумемо, јер је та веза невидљива, али изразито снажна.

Кад те неко ошамари, окрени други образ – ово није зато да бисмо изигравали, не знам какве добричине и свеце, већ да бисмо се склонили од увреда. Увреда буде, па ако се склониш од ње, тако те и прође. Заборавиш је. Она тако буде једнократна и, што је најважније, без ефекта... као да те није ни увредио. Не интересује те то. И тиме му најбоље узвраћаш, јер показујеш да нема утицај над твојом вољом, осећањима и временом. Мржња је болест која се, зато, најбоље лечи склањањем од ње и неразмишљањем о њој. Кад то преболиш, видиш колико је добро и бесмислено радити оно што те оптерећује, а за то нема разлога.

Зашто треба показивати љубав према својим непријатељима? "Да бисте били синови свог Оца, који је на небесима", рекао је Исус. Уколико примењујемо његов савет, ми постајемо Божији "синови", у том смислу што опонашамо Јехову који "даје да његово сунце излази и злима и добрима и да киша пада и праведнима и неправеднима." Као што је Лука записао у свом Јеванђељу, Бог је "добар према незахвалнима и злима".

Ми чинимо добро када милосрдно опростимо некоме ко нас је повредио. У Исусовој молитви стоји: "Опрости нам дугове наше, као што и ми опраштамо дужницима својим", наравно, то се не односи на опраштање финансијских дугова.

Морамо опонашати Бога који спремно опрашта грешницима који се кају. Апостол Павле је написао: "Будите добри једни према другима, самилосни, спремно опраштајући једни другима као што је и Бог, преко Христа, спремно опростио вама."

Лидија Ивановић

професорка српског језика и књижевности

Техничка школа, Смедерево

MERCI, MERCO!

Још код Платона и Аристотела **чуђење** је основни импулс, подстрек у којем се отвара *биџи*ак света, у којем се огледа његова суштина. Нико боље од песника не може да изрази то чуђење. У њиховој *биџи* (Хајдегеровим језиком речено) је чуђење. Своја дела стварају поступком *очуђења језика*. Тако, на пример, Васко Попа каже да *коњ обично осам ноју има*. За друге људе, песници су, једноставно, чудни јер знају да коњ – четири ноге има! Међутим, обично је коњ у трку, галопу и кад посматрамо као му се великом брзином смењују предње и задње ноге, делује да, заиста, осам ногу има. Ипак, као што је написао Антун Бранко Шимић:

Пјесници су чуђење у свијету
Они иду земљом и њихове очи
велике и нијеме расту поред ствари

Наслонивши ухо
на ћутање што их окружује и мучи
пјесници су вјечно трептање у свијету

Међутим, нису само песници чудни. Џим Морисон, који је за себе говорио да је Рембо у којој јакни, певао је: *People are strange*. Људи су чудни. Свако на свој начин. Ипак, делује, да у људском друштву никада није било дозвољено бити другачији. То је пречица за стицање етикете друштвено неприхватљивог. Из тог разлога неопходно је глумити. Бити оно што ниси. Артур Рембо је рекао: *Ја, њо је неко други!* Као што дрво може бити виолина, тако и човек може, тј. МОРА бити неко други да би био друштвено прихватљив. У супротном ће, слушајући шта други говоре о њему, закључити да је он, у причи других људи, и сам неко други! Уосталом, Албер Ками је рекао да је увек занимљиво *слушајши о себи, макар и на ой-шуженичкој клуји*. Ако, ипак и упркос свему, човек жели да остане доследан себи, пре или касније наћи ће се у бајроновској дилеми: *Морам ли још једном да се стиојим с масом?* (Бајрон, 2005: 104). Потом се, по природи ствари, намеће питање као у песми групе The Clash – *Should I Stay or Should I Go?* И ту се, наравно, суочавамо са *йиџањем слободне људске индивидуе*. Може ли човек бити Мерсо?

Како то истиче Роман Ингарден, *йиџање моућности слободној*

ОГЛЕДАЛО

делања повезује се – скоро без изузетка – с проблемом иакозваној детерминизма у свету (Ингарден, 2018: 65). Имануел Кант слободну одлуку воље схвата у смислу безузрочности. Сматра се да се тако схваћена слобода не може помирити с реалним детерминизмом који влада свуда у стварном свету. Николај Хартман, који не признаје Кантов трансцендентални идеализам, истиче да је немогуће тражити да слободна одлука воље буде без узрока. *Може да постоји ситуација у којој човек – поред свој бића – не располаже више никаквом сфером личних одлука и чинова, дакле, сасвим је зависан јер је све у његовом животу изнуђено споља. То је, иакође, она стачка у којој човек није више одговоран ни за шта што се догађа у њему или с њим.* Са друге стране, одговорно делање појима посебну форму и има већу одговорност уколико делатник тежи остварењу вредности против које се други људи боре и сматрају је лошом или ако постојећа законска конституција забрањује остварење те вредности (...) И одговорност заједнице у извесном смислу подељена је на њене појединачне чланове, који су у ономе што раде – саодговорни (Ингарден, 2018: 67, 69, 75).

Нови проблем огледа се у питању: шта је нормално, а шта чудно, што се, заправо, своди на питање – шта је друштвено (не)прихватљиво понашање? Тада наступа интроспекција и већ се чују први тактови Bohemian rhapsody:

Is this the real life?
Is this just fantasy?

Потом освешћивање (Open your eyes / Look up to the skies and see), прихватање себе и реалности (I need no sympathy), бајронистичко–јакшићевска исповест мајци од које се траже спас и заштита (Oh mama mia, mama mia, mama mia let me go):

О, мајко, мајко, свет је пакостан,
Живот је, мајко, врло жалостан...

Предстоји презир према друштву које човека дефинише као неприхватљивог зато што је другачији. Због тога што је Мерсо. Мерси, Мерсо!

Др Светлана Торњански Брашњовић

професорка српскога језика и књижевности
Гимназија Исидора Секулић, Нови Сад

INTIMA SA MUZIKOM KROZ RIJEČ ESEJA

Iskrene pobude prema muzici ne teku u pravcu realizacije zadovoljstva kod slušaoca, kako se to na osnovu njene čulne prirode podrazumijeva. To je zato što cjelina muzike uveliko nadmašuje svoje etablirane dijelove, ma koliki bio njihov udio u kompletiranju muzičke cjeline. Naprosto, bit muzike određuje njeno prekoračenje ili, filozofskim žargonom rečeno, njen transcendentni momenat. Ova otvorenost prema nesvodljivosti transcencije ima svoju preciznu pojmovnu težinu, koja me je opredijelila za onu vrstu muzike gdje se čulnost javlja samo u infinitizimalu mogućeg prekoračenja – za ono što je Tomas Man, preko svoga Adrijana Leverkina u djelu „Doktor Faustus” doslovno nazvao „domišljanje”.

Ko bi uopšte rekao da je znakovna intencija prisutna u jeziku tonova i gotovo matematički limitirana, sposobna da se u određenom trenutku odrekne svoje specifične jezičke signature i krene prema onim sferama gdje niti jedna stvar više nije identična svome pojmu. Ova diskontinuiranost naprosto implicira ono određenje po kome je muzika, osim u svojoj rudimentiranoj notnoj formi, sva u znaku neidentiteta i kao takva predstavlja oblik neukrotivosti kome bilo šta – a naročito fiksirani apsolut – nije dorastao.

Muzika je, svojim prividom, narušila apriorne principe svijesti onako kako ih je Kant formulisao i time zauvijek izbrisala demarkacionu liniju između zamislivog i spoznatljivog. Za muziku ta granica predstavlja vještačku barijeru i utoliko je irelevantna. Cijenu za to muzika je platila kroz apsolutnost, koja se u njenom slučaju „ozbiljila” u svijetu krajnjih antinomija i neriješivih protivriječnosti. Ovaj spoznajni deficit daje trajnu čar muzički izobraženoj istini, naročito u onim fenomenima koji se preko muzike odazivaju na ime smrti i konačnosti. Ona u svojoj vlastitoj temporalnosti prepoznaje prolaznost i priznaje da je konačnost inherentna kvaliteta postojećeg svijeta. Na temelju ovih estetičkih znamenja rasla je moja privrženost prema ovoj vrsti umjetnosti, pa sam sve više postajao zavisn od onih dijela koja su tu temeljnu osobinu znala na ubjedljiv način u sebi izložiti. Stojeći na tragovima rekvijemskih odredbi, nametnula se u sferi pojedinačnosti, u mom slučaju ona muzika koja koincidira sa ovom fatalnom ekspozicijom. U skladu sa jasno postavljenim intencijama, prosto je

nemoguće u spektru individualnosti izostaviti Džima Morisona, Dorse, Floydove, Janga ili Tendžerin Drim. Kod ovih muzičara ugled djela raste kroz naježenu kožu recepcije, kao prvu i presudnu estetičku sliku, za razliku od prostog svidanja – za čiju je sudbinu odgovoran inferiorni, ali neizbježni sud ukusa. Drugim riječima, čulnost u ovom slučaju stvara ambijent ljudske bespomoćnosti, ako se ona sagledava iz konačne ontološke perspektive.

Ako sam u muzici prolaznost izdvojio kao vodeći orijentir ophođenja sa tonovima, onda se Morison mora naći na ovom virtualnom prestolu. Sva Morisonova egzistencija ocrta se na topografiji izrečenog muzičkog diskursa i to na onaj način gdje riječ i ton nisu jedno drugome strani – za razliku od većine slučajeva gdje se riječ u muzici utiskuje kao efemerni, ali neophodni dodatak. Čak i tamo gdje se muzika isključivo poetski realizuje, kao u slučaju posmrtno nađenog Sevidža Gardena, čak i tamo se čuje melodija – melodija koje nema – da bi u toj insuficijenciji, nesvjesno iz sebe aktivirala do sada jedan od najpotresnijih rekvijema – datog u liku vlastite smrti. O, kako je tu poetsku srođenost sa smrću još akustičnim putem legitimirao Albinonijev Adađo kroz ono što je kod samog Morisona ostalo neizrecivo! Morisonov egzistencijalni kraj pokazuje ono što je u muzici smisaono – da tonovi započinju upravo tamo gdje oči više ništa ne vide. Ovakvu vječnost Morison je zakupio u svojoj 27. godini, kada je napokon shvatio da je smrt istinska strana njegovog bića, pokušavajući tako na posredan način obznaniti da je više muzike ostalo u vječnoj tišini pariškog groblja Per Lašez, na mjestu gdje je on sahranjen, nego u cijelom opusu mediokritetskog života koji se ponosi čarima tuđeg uma. Pokazao je preko muzike, na jedan specifičan način, da je smrt najveća privilegija života, što je opet u životu neposredno demonstrirao. Pomoću te simultanosti trajno je ušao u mit, koji će se u daljnjem nadiranju vremena lako ratosiljati bilo kakvih ideoloških egzibicija.

Muzika je prikaz konačnosti u formi trajanja. Ovaj muzički aksiom fermentirao se u njemačkom krautroku i bio naročito blizak bendu Tendžerin Drim, za koji mislim da je muzički anticipirao konačnu sudbinu univerzuma u stanju potpune entropije – što danas i te kako scijentistički najavljuje savremena kosmologija u teoriji „Velikog Praska”. Ko god je slušao Fedru, mogao je čuti u tom djelu zvuke prazne beskonačnosti koja na oscilatornom dijagramu bića više ne trpi bilo kakva dešavanja. Entropijski zvuk grupe Tendžerin Drim sugerise da se Kelvinova nula u procesu beskonačnosti širenja pojavljuje kao trajno i nepromjenjivo stanje postojanja, i pored toga što apsolutna nula i beskrajno širenje predstavljaju logičku protivriječnost. Ali, to su protivriječnosti logike zasnovane na apriornom karakteru naše svijesti i postaju dostupne muzičkom paradoksu na mjestu gdje ona sama sebi postaje upitna – gdje se ona pokazuje kao svoja vlastita nepoznanica. Tu se konačnost pokazuje

OGLEDALO

u praznini postojanja, za koju je zadužena vječnost entropije iskazana u surovosti drugog zakona termodinamike. Tendžerin Drim je muzički izraz „Crvenog pomaka” univerzuma i predstavlja onu grozniju varijantu Doplerovog efekta, koji nas preko svog apsolutnog sadržaja – samog univerzuma, prisiljava na ontološko beznađe. Gotovo ista intencija sa neznatnim pomakom prema čovjeku, realizovana u prizemljenom procesu obrnute teodiceje, jasno je vidljiva kod Floydova i to u kategoričkom imperativu melodije. U svojoj emfatičkoj ekspresivnosti melodija Floydova slijedi u sebi potisnutu ideju, po kojoj je ovaj svijet najgori od svih mogućih svijetova i da je još samo malo kojim slučajem gori, ne bi mogao postojati. Pod eventualnom prijetnjom izbora, vjerovatno bih se u prikazu ove muzike, na referentan način zaustavio i „pridržao” za album „Dark side of the moon”, koji muzički ponajbolje reprezentuje temeljnu ideju o uzaludnosti života, iskazanom u krajnjem čuđenju nad postojanjem. Možda je zanimljivo napomenuti da se ona, na planu individualne uzaludnosti na autentičan način ocrta u obliku nijeme rezignacije kod njihovog osnivača Sida Baretu i ispoljila u njegovoj svjesnoj ekskomunikaciji, u momentu kada je sve napustio u namjeri da svoju izolaciju instiktivno popuni majčinim prisustvom, ali ne kroz utjehu i konvencionalni smiraj, nego radi onoga što blješti u sadržaju jednog Votersovog stiha i glasi: „Pa, pomoći će ti majka da ostvariš svoje noćne more”. Poslije terapije „majka”, slušao sam Baretu kako je ozvučio progresivnu prazninu postojanja i došao do uvida da se Ovaj smije slušati samo jedanput u šest mjeseci – bez posljedica. Inače, prezirem muziku koja služi kao sredstvo za postizanje mentalne ravnoteže, pa valjda zbog toga volim Baretu za koga su razočaranost i apatija normalno stanje, kao što je to svojevremeno bilo primjereno antičkom stoicizmu. Baretovo suočavanje sa ništavilom, dobro vidljivo u praznini njegovog pogleda, po svemu predstavlja oblik spasenja koje se odigrava na mjestu pobodenog egzistencijalnog raspeća. Slušajući Baretovu muziku, postao sam gotovo siguran da je vaskrsenje mrtvih ostvarivo i na groblju automobila – upravo tamo gdje je zauvijek nestala svaka mesijanska ponuda. I kod mog miljenika, Brajana Ina, muzika se prividno ogleda kao adaptacija na desperatnu stvarnost, i to na vrlo čudan način – jer se odigrava na harmonijskoj skali dječije uspavanke date u molskom izvještaju snovima zavodljive melodije, ispunjene zvučnim opijatima od koje bi djeca trebala, pri lagano odškrinutim vratima, da bez zadržke potonu u sretan san. To zato jer njegova muzika na veoma čudan način crpi obećanja iz dječijih bajki, umjesto da ih sramotnom zrelošću odbaci. Ova muzika stvara konvergentnu relaciju između iluzije i zbilje, ali uz malu ali presudnu dozu paradoksa koji se eksplicira u prividu mogućeg pomirenja. Naime, od njegove muzike nikad niko nije zaspao. Ona nas drži vječno budnim u ehu neostvarenih dnevnih snova. Postoji nešto u njegovoj muzici, nešto neodredivo, zbog čega bi Odisej ponovo morao

vezivati svoje mornare za jarbol broda, kako ne bi podlegli iskušenju patentiranom od arhajskih sirena. Jan Kertis, Dženis Džoplin i Hendriks vjerovatno su zbog slabog užeta ili trulog jarbola uskočili u ambis ove namagnetisane smrti i zauvijek će se nalaziti u neodoljivom zagrllaju prelijepih sirena. Kod Dženis Džoplin muzika se razvija u rikru produžene melodije i gotovo je nemoguće bilo gdje u muzici primjetiti ekspresivniji izvođački patos nego u ovoj pojavi, pa onda nije čudo što je jadna Dženis u potpunosti sagorila u zapaljivom gorivu muzike. Pomenuto sagorijevanje u muzici predstavlja proces u kome subjektivnost u svojoj estetskoj apriornosti biva naprosto usisana u umjetničko djelo... da bi tamo nestala. Nesretna Dženis predstavlja paradigmu te potrošivosti.

I prije nego što okončam dijalog sa nezahvalnim pitanjem „šta slušam” i „što slušam”, postavljenim tako da ne okonča na sterilnom spisku top liste, moram još samo neizbrisivim sjećanjem prizvati Nila Janga i grupu Walkabouts i sa njima okončati ovaj portret zvukova. Janga moram pomenuti kao muzičara koji je uspio iz beskrajne monotonije izbaciti dosadu i ponavljanju dati novu dimenziju u kome se ono javlja kao trajna akustička potreba. Dovoljno je pogledati Džarmušov film „Year of horse” pa uočiti kako u njegovoj pjesmi „Like a hurricane” monotonija na vrlo jednostavan način pokazuje do kraja svoj kreativni potencijal. I napokon, Walkabouts-e navodim kao egzemplar one muzike nastale u tonovima koji su u stanju da na jedan poseban način pogode poslednju ćeliju smisla i da pri tome taj smisao integrišu u biće spontanosti – izvan one tako napadne i tako prisutne mesijanske izvještačenosti. I na kraju, ako sam već primoran da stvorim neku grubu sintezu oko muzike i slušanja, onda se muzika koju slušam možda ponajbolje koncentriše u Dilanovim riječima „Hard rain is a gonna fall”, pokazujući u ovo malo riječi koliko je mora života involvirana u dubinama poetike. U onome što se zove egzistencija, i sam ću pod težinom ove kiše stajati bez kišobrana kako bih je osluškivao u težini ovih kapi koje na jedinstven način objedinjuju muziku u refleksiji trajnog suočavanja očaja i ljepote – kako bi nam ona u dobovanju svoje neizrecivosti uporno i do kraja izgovarala istu stvar: „A kad se sve stiša, pašće teška kiša, pašće teška, teška... pašće teška kiša” !

Gordan Živić

profesor filozofije

Gimnazija „Filip Višnjić” Bijeljina

ИНОВАЦИЈЕ У НАСТАВИ СУ НАМ ПРИЈЕКО ПОТРЕБНЕ

Једна од категорија или рубрика коју сваки наставник у процесу одржавања своје наставе те испуњавања планираног плана и програма надлежног Педагошког Завода треба да испуњава јесте и иновација. Нажалост, том дијелу, поред осталих наведених такође веома битних ставки у одржавању планиране јединице, за одређену наставну јединицу једноставно није посвећена довољна количина пажње коју та ставка заслужује.

Радећи најприје са ученицима у Средњој стручној и техничкој школи Градишка, смјерови Конобари, Трговци, Прехрамбени техничари и др., а затим у *IV* програму Међународне матуре у Гимназији Бања Лука, онда у националном смјеру, као и у Музичкој школи „Владо Милошевић”, упознала сам се са обавезама, могућностима и донетима који представљају изазов сваком професору, у овом случају професору филозофије и социологије, који треба да реализује одређени наставни план и програм. Том приликом, посветила сам дужно поштовање методици наставе, те креирању садржаја заснованог на искуствима које сам сабрала од својих ментора, старијих (и млађих) радних колега и актива којима сам припадала током извршавања својих дужности, а на крају сам у обзир узела и оно што је можда пресудно приликом увођења иновација у наставу, а то је – пријемчивост и мишљење самих ученика о реализованим наставним јединицама.

За проблем рада на иновацији на часу издвојила бих рад у *IV* програму Међународне матуре у Гимназији Бања Лука, гдје ми је сам план и програм за предмете Теорија знања (*Theory of Knowledge*) те Филозофија (*Philosophy*), основни и виши ниво (Изборни предмет: Естетика) акценат држао на интеракцији са ученицима и потпуном превагом носиоца часа на ученику, не на професору. Такав план и програм ми је омогућио да увидим да ученици јесу способни да (на основу веома мало класичног фронталног ангажмана професора, а већим трудом да се сами ученици током часова у школи активирају на репродукцији и стварању својих сопствених

ОГЛЕДАЛО

спознајних домета и на крају и наставних, односно ваннаставних активности и текстуалних радова) репродукују велику количину знања, а усто и да произведу завидне радове на пољу рада наших наставних предмета те да их презентују и широј јавности, само уколико се путем креативности, осмишљеног приступа и новина у распоређивању ученичких задужења од стране професора ради на унапријеђењу већ постојећег наставног плана и програма.

Неки од значајнијих примјера иновација у реализацији наставних јединица су: представа Сократово испијање кукуте, за коју се се током и ван часова припремали и извели ученици наставног предмета Филозофија, *IV* програма Међународне матуре, на обиљежавању Међународног дана филозофије; социолошка истраживања назива: Да ли постоји мушко–женско пријатељство и Да ли мушкарци више воле жене без шминке, који су спровели ученици *IV* разреда наставног предмета Социологија (приликом изучавања основних метода којима се социологија служи у формулисаној социолошких теорија), а резултате саопштили на часовима Социологије; освојено четврто мјесто на Ноћи истраживача 2018, када је први пут на овој манифестацији екипа Младих филозофа под мојим менторством представила филозофију као науку, са пројектом Декартово буђење субјекта; квиз знања из филозофије током којег се врши систематизација градива, а гђе се ученици подијељени у групе такмиче и путем припремљених питања на рачунару спроводе понављање градива и уједно се распламсава љубав према филозофији и такмичарски дух ученика; и многи други.

Иновације у настави представљају сада не више пожељан него неопходан сусрет модерног (развој технике и технологије и савремени приступи) и класичног, гдје је акценат на ученику, на интеракцији и увећању ученичких знања и могућности примјене тих знања како у настави тако и ван ње. Можда сам зато и одабрана да 2017. године учествујем на „*Power Up Seminaru – Подршка ученицима у стицању практичних знања кроз искуствено учење*”, за младе професоре и професорице који имају жељу да се усаврше те науче нове приступе и методологије. Ту сам на препоруку мојих ученика од пријављених близу 90 професора, уврштена у 15 најбољих и тиме постала члан Заједнице иновативних наставника БиХ.

Ана Галић

професор филозофије и социологије

Гимназија, Бања Лука

Музичка школа Владо Милошевић, Бања Лука

ОГЛЕДАЛО

Краљ сунце
Салвадор Дали
(1904–1989)

ПРОФЕСОРИ/АУТОРИ БЛЕСКА

ОДРАЗА ПРОФЕСОРА СРЕДЊИХ ШКОЛА У **ОГЛЕДАЛУ**

Сања Вуковић	Дамир Малешев
Ана Галић	Славица Малић
др Данијела Грујић	Жељко Миладиновић
др Срђан Дамњановић	Синиша Митрић
др Љиљана Драгић	Александра Мишић
Здравко Дујаковић	Слободан Николић
мр Љиљана Ђурђевић	Љиљана Оца
Стојковић	Драгана Петровић
Мијодраг Ђуришић	Весна Пешић
Невенка Ђурковић	Раде Писарић
Гордан Живић	Кристина Рајић
Лидија Ивановић	Ана Ранђић
Зоран Јанковић	др Јована Реба
Марија Јевтић	Светлана Тодоровић
Бранка Јовић	Гвозденовић
Љубинка Јовићевић	др Светлана Торњански
Ђуровић	Брашњовић
Соња Кековић	Мр Слободан М.
Дабетић	Чуровић Апис

ШКОЛЕ БЛЕСКА

ОДРАЗА ПРОФЕСОРА СРЕДЊИХ ШКОЛА У **ОГЛЕДАЛУ**

1. Гимназија, Чачак
 2. Алексиначка гимназија, Алексинац
 3. Средња економско школа, Лозница
 4. Техничка школа, Смедерево
 5. Гимназија, Бања Лука
 6. МШ *Владо Милошевић*, Бања Лука
 7. Стручна и техничка школа, Дервента
 8. СШЦ *Василије Острошки*, Соколац
 9. Средњошколски центар, Братунац
 10. Гимназија *Филип Вишњић*, Бијељина
 11. Гимназија *Слободан Шкеровић*, Подгорица
 12. СЕШ *Мирко Вешовић*, Подгорица
 13. Гимназија, Котор
 14. Карловчка гимназија, Сремски Карловци
 15. Гимназија *Исидора Секулић*, Нови Сад
 16. Гимназија *Ј. Ј. Змај*, Нови Сад
 17. Зрењанинска гимназија, Зрењанин
 18. IX гимназија *М. П. Алас*, Београд
 19. X гимназија *Михајло Пупин*, Београд
 20. ГХМШ *Милутин Миланковић*, Београд
 21. Математичка гимназија, Београд
-

ОГЛЕДАЛО

ЖИРИ БЛЕСКА

ПЕСМА

Урош Котлајић
песник, Београд

Данијела Грбић
професорка српског језика и књижености, Зрењанин

Станка ел Рабади
професорка српског језика и књижености, Шабац

КРАТКА ПРИЧА

др Горан Максимовић
историчар књижевности, Ниш

Ања Тадић
Подгорица

Јелена Нововић
професорка српског језика и књижености, Београд

ЕСЕЈ

др Драган Раденовић
вајар, Београд

Снежана Зимоњић
професорка психологије, Чачак

Жарко Јањић
новинар и фељтониста, Љубиње

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

TEMA IV

2. BEOSEF

BEOGRADSKI OGLEDALOV
SREDNJOŠKOLSKI FILMSKI
FESTIVAL SRBIJE I REGIONA

Ko je precrtao Merilin?

Bert Štern
(1929–2013)

OGLEDALO

FILM KAO UMETNIČKO SVEDOČANSTVO, DRUŠTVENA ANGAŽOVANOST I KOLEKTIVNA KREATIVNOST

Predlažem da se filmovi ne rangiraju, nego da dobiju nagradu za različite kategorije. To može i da bude iznenađenje za učesnike i da razbije formu takmičenja...posebno jer su u ovom slučaju filmovi jako različiti – kako porediti film o poginuloj sestri s čisto vizuelnim filmom-prelepih magičnih slika... Zato predlažem ovako:

„Linda” – nagrada za najbolji film-umetničko svedočanstvo (film kao sredstvo lečenja, dijaloga, empatije)

„Ujedinjenje Nemačke” – nagrada za najbolji društveno angažovan film (kritika obrazovnog sistema)

„Utopija” – nagrada za kolektivnu kreativnost

„Through the Time” – nagrada za vizuelni jezik i kvalitet produkcije

„Kontrast” – nagrada za meta-film

Ukoliko je neophodno da se rangiraju, evo predloga za redosled:

1. „Linda”

Kao autentična ispovest autorke, film osvetljava fenomen nevidljive tuge koja nastaje usled iznenadnog gubitka voljene osobe, doprinosi lečenju lične traume, povezivanju s drugima i razvoju empatije.

2. „Ujedinjenje Nemačke”

Film na duhovit i razigran način predstavlja kritiku obrazovnog sistema, i to posebno problematičan model nastave istorije, koji zahteva besmisleno i konfuzno memorisanje činjenica, bez suštinskog razumevanja društveno-istorijskih procesa.

3. „Utopija”

Vizuelno upečatljiv, film kao niz vizuelnih asocijacija na temu suočavanja sa strahovima rezultat je kolektivnog kreativnog rada, i kao takav promoviše ideje i vrednosti saradnje, otvaranja, igranja, oslobađanja.

OGLEDALO

4. „Through the Time” (Kroz vrijeme)

Film visokih produkcijskih kvaliteta otvara lepezu privlačnih, blještavih, mističnih, maštovitih slika...

5. „Kontrast”

Kontrast je film-o-filmu, debata o pitanju kakav film snimiti, i koje vrednosti prenositi, što je jedno od ključnih za savremenu umetnost i kulturu, i treba ga diskutovati u cilju razvoja kritičke svesti.

stom doživljaju koji je proizašao iz energije koju film nosi sa sobom.

Tema, ideja, priča, zaplet, poruka... To su reči koje nam profesori ili mentori, kritičari ili znalci, upućuju kao putokaze za stvaranje uspešnog umetničkog dela.

Nina Mihaljinac

docentkinja Fakulteta dramskih umetnosti Beograd

Katedra za menadžment u kulturi

2. BEOSEF

2. BEOGRADSKI OGLEDALOV
SREDNJOŠKOLSKI FILMSKI FESTIVAL

DVORANA KULTURNOG CENTRA
BEOGRAD **15. 11. 2019.**

Informaciono društvo BLAGOVEST
ogledalo.edu.rs

Direktor

Stefan Blagojević

Urednik i selektor

Radivoje Blagojević

Saradnici

Stefan Arsenijević

Andrijana Stojković

Ana Marija Simonović

Ljiljana Malović Kozić

Olgica Rajić

Nataša Marković Atar

Predrag Đuknić

Zorica Perović

Goran Obradović

Aleksandar Kunovac

Dizajn

Luka Tilinger

ČASOPIS

OGLEDALO

Informaciono društvo

B L A G O V E S T

FILMOVI I AUTORI

1. **Kontrast** (8:10) - POHVALA
Ž. Roganović, L. Brković, V. Njegomir;
Gimnazija „Borislav Petrov Braca“, Vršac
mentori: prof. V. Repac i prof. S. Đenić
2. **Igra lica** (2:17)
Dejan Simović
Gimnazija „Sveti Sava“, Požega
mentor: prof. Aleksandra Gordić
3. **A varázslatos fa**
(Začarano drvo) (6:24) - POHVALA
Peter Čako
Gimnazija „Boljai“, Senta
mentori: Mirko Pot, Gabor Međeri
4. **Bez naziva** (2:34)
Milica Jeveričić
Gimnazija „Sveti Sava“, Požega
mentor: prof. Aleksandra Gordić
5. **Značaj sporta za omladinu** (8:29)
Mladen Ružičić
Gimnazija, Čačak
mentor: prof. Olja Gavrilović
6. **Jedan dan srednjoškolca vaterpoliste** (5:54)
Luka Samardžić
Gimnazija, Kotor
mentor: prof. Marija Jevtić
7. **Ujedinjenje Nemačke** (3:08)
Maja Janković
Karlovačka gimnazija, Sremski Karlovci
mentor: prof. Jelena Ratkov Kvočka
8. **21. oktobar** (6:21)
Ilija Pavlović
Gimnazija „Sveti Sava“, Požega
mentor: prof. Aleksandra Gordić

OGLEDALO

9. **Šta dalje, čovječe?** (2:13) - POHVALA
Petar Lučić
Gimnazija, Živinice
mentor: prof. Alma Šahbegović
10. **Zbog društva** (9:50)
Luka Milošević
Gimnazija „Filip Višnjić“, Bijeljina
mentor: prof. Blagoje Jovanović
11. **Poroci – Đački informator** (9:59)
SEŠ „Mirko Vešović“, Podgorica
mentori: prof. O. Rogonjić,
prof. A. Đurišić, prof. Ž. Miladinović
12. **Linda** (5:44)
Teodora Šereš
Gimnazija „Boljai“, Senta
mentori: Mirko Pot, Mikloš Farkaš
13. **Through the Time
(Kroz vrijeme)** (5:14) - POHVALA
Harun Behmen
SŠ primjenjenih umjetnosti, Sarajevo
mentor: prof. Amra Patković
14. **Utopija** (3:14)
Škola za dizajn, Beograd
mentor: prof. Marija Popivoda
15. **Lančić sudbine** (5:05)
Elma Akšamović i Žerin Lekić
SŠ primjenjenih umjetnosti, Sarajevo
mentor: prof. Amra Patković
16. **Noć skuplja vijeka** (9:14)
Stefan Lazarević
Gimnazija, Kotor
mentor: prof. Marija Jevtić

OGLEDALO

NAGRADE BEOSEf-a 2019

PRVA NAGRADA

Linda

Gimnazija *Boljai*, Senta

DRUGA NAGRADA

Ujedinjenje Nemačke

Karlovačka gimnazija, Sremski Karlovci

TREĆA NAGRADA

Utopija

Škola za dizajn, Beograd

ŽIRI 2. BEOSEf-a

Sonja Đekić

rediteljka

Nina Mihaljinac

docentkinja Fakulteta dramskih umetnosti
Katedra za menadžment u kulturi

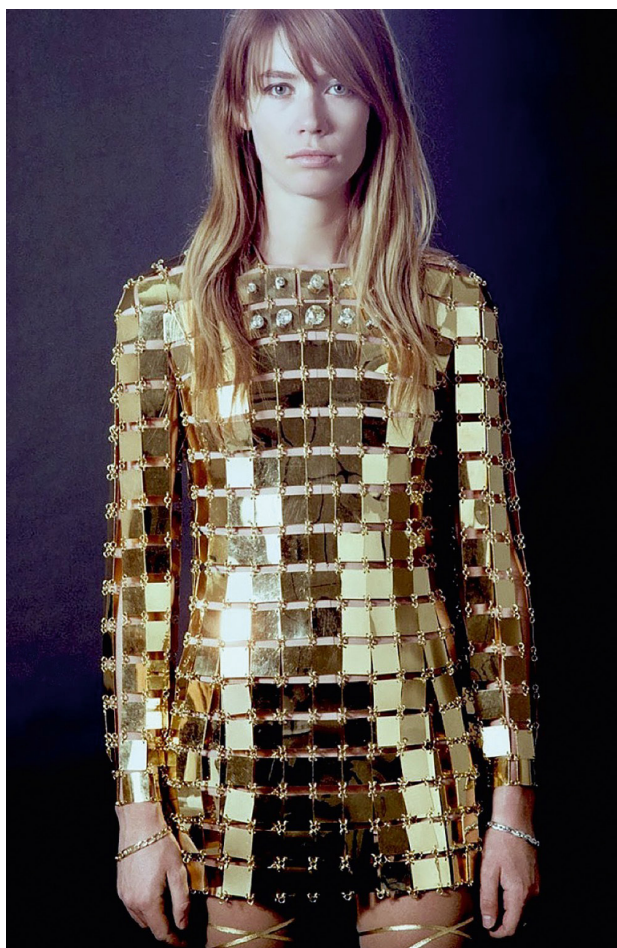
Zoran Janković

filmski kritičar

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

4. БЕЛЛИСТ – ПАНОРАМА

БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ
СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА
2018/2019

Окована мода

Пако Рабан
(1934–)

OGLEDALO

ZAŠTO JE TETOVAŽA IN?!

„Hej godine mlade, hej godine lude,
bude žudnje,
biceps mi oguljen,
zbog tetovaže iz Budve...." (WHO SEE)

„**Ž**elim da se istetoviram!”

Svi smo makar jednom ovo izgovorili ili razmišljali da napravimo tetovažu na tijelu koja će nas podsjećati na neki poseban period u životu, na neki trenutak ili osobu... Danas je Stefan ljubav našeg života, a sutra možda samo ružna uspomena. U svakom slučaju, prije nego što se odlučimo za ovaj korak, treba da znamo što zapravo tetovaža znači i koje posljedice nosi.

Riječ **TATTOO** (tattau) znači „obilježiti” i prvi put je pomenuta u bilješkama istraživača Džejmisa Kuka, 1769. godine, prilikom istraživanja Južnog Pacifika.

Naime, istorija tetoviranja datira još od prije 5000 godina i ima različito značenje, u različitim kulturama. U nekim kulturama tetovaža je služila kao identifikacija i pokazivala je status pojedinca u grupi u kojoj živi (u Rimu su tetovirani kriminalci i robovi).

Tetovažama se obilježavalo odrastanje pripadnika nekog plemena kako bi se taj trenutak zauvijek sačuvao. Bile su popularne i kod pripadnika hipi pokreta koji su uglavnom živjeli u komunama, nosili duge kose i propagirali mir u svijetu. Do prije petnaest godina, smatralo se da se tetoviraju samo pojedinci koji imaju problema sa zakonom, kao što su lopovi, kriminalci, pripadnici mafije.

U naše krajeve, tetovaže su prvi donijeli pomorci, na čijim se rukama često mogu vidjeti istetovirana sidra, lik ili ime voljene žene.

Tetoviranje postaje sve popularniji način ukrašavanja tijela, posebno kod mlađe populacije. Zašto se mladi ljudi danas tetoviraju, što ih to privlači? Ima li društvo u kojem se kreću ponekad uticaj na njih? Žele li nekoga da impresioniraju ili samo hoće da na neobičan način obilježe neki važan događaj u životu? Da bih bila sigurna, pitala sam nekoliko svojih drugara i drugarica zašto su to uradili.

Neki su rekli da su se istetovirali kako bi imali uspomenu na dragu osobu, a drugi jer su željeli da promijene lični opis ili trajno zabilježe

OGLEDALO

važnu promjenu u svom životu. Ipak, većina njih nije imala valjani razlog za svoju (ne)slavnu odluku.

Da li je neophodno da na tijelu zabilježimo neki važan događaj, ime osobe ili detalj koji nam se dopada?! Ili, prosto, želimo da privučemo pažnju na sebe, pokažemo da smo hrabriji i originalniji od drugih. Mišljenja psihologa su različita, od onih da je slika koju imamo o svom tijelu osnova slike o našoj ličnosti, do razmišljanja da su ljudi koji vole tetovaže, umjetničke duše, svoji i nepokolebljivi. Ipak, slažu se da je riječ o pojedincima koji žele da promijene svoj život, ali često nisu sigurni u kom pravcu. Oni nose u sebi neki unutrašnji bunt, nezadovoljstvo sobom ili okruženjem u kojem se nalaze.

Prije nego što se odlučite da, ipak, «ukrasite» svoje tijelo, pročitajte koje sve rizike tetovaža nosi sa sobom. Tetoviranje, kao postupak, podrazumijeva zabadanje igle pod kožu s unosom pigmenta, što je samo po sebi već vrsta napada na organizam. Procesom tetoviranja, u svoj organizam ubrizgavamo nekoliko grama autolaka, čađi, kao i dugotrajne, živopisne boje, inače namijenjene za štampače ili za farbanje automobila. Na primjer, sastojci za crvenu, narandžastu i žutu boju su takozvana *azo jedinjenja*, organske supstance na lošem glasu, koje često izazivaju alergije. Hemijske komponente koje daju drečavo plave i zelene tonove za tetoviranje, uglavnom sadrže bakar i nikel koji se često nalazi i u smeđim bojama sa oksidima gvožđa. Takođe, može da izazove alergije i zabranjen je za korišćenje u kozmetičkim proizvodima. I na kraju, tu su i crne tetovaže koje nastaju uz pomoć materijala koji se naziva „karbon blek” što je obična industrijska čađ i hemijska industrija ga proizvodi spaljivanjem sirove nafte ili sličnih materijala, poput katrana i gume.

Svaki organizam nema istu otpornost. Neko bez komplikacija prihvati tetovažu sa malim navikavanjem dok se kod drugih javljaju problemi koji nisu tako bezazleni. Najčešće su to bakterijske infekcije, a mogu biti i virusne i gljivične. Često pacijenti mogu dobiti bradavice, a takođe i otekline, crvenilo, bol ili curenje rane. Ponekad je, zbog specifičnih alergijskih reakcija, neophodna hirurška intervencija kojom se odstranjuje dio kože sa tetovažom. Važno je znati i to da se tetovaža prva tri mjeseca tretira kao rana koju ne treba izlagati suncu, zbog moguće iritacije i svraba.

Kod tetoviranja kod kojeg nisu zadovoljeni svi higijenski uslovi, može doći do pojave različitih bolesti, kao što su: *tetanus, unošenje HIV virusa, hepatitis, herpes i druge infekcije*.

Veoma je bitan i podatak da za osobe sa tetovažom nije bezbjedan pregled magnetnom rezonancom. Imamo primjer fudbalera kojem je tetovaža za vrijeme pregleda izgorjela tako da je zadobio opekotine. Ovo se dogodilo zbog gvožđa koje je sastavni dio tinte, jer je uzrokovalo nastanak električne struje.

OGLEDALO

Pacijenti sa više crne boje u tetovaži su u većem riziku, zbog veće količine željeznog oksida.

2012. godine u New York-u, javila se infekcija koju je izazvala mikrobakterija, čiji je srodnik izazivač tuberkuloze i leproze, a izazvala je bolan osip koji je trajao mjesecima.

Prema najnovijim američkim studijama, samo dvije trećine boje ostane pod kožom, a ostatak dospijeva u unutrašnjost organizma.

„Ona odlazi u krv, u limfne čvorove, u organe i negdje se zaustavi” - kaže dr Wolfgang Bojmler. A to gdje se zaustavi, mi ne znamo.

Takođe, treba istaći da oni koji su tetovirani ne mogu biti davaoci krvi.

Ne treba zaboraviti da su tetovaže trajne, da ih je veoma teško ukloniti i sam postupak je za pacijenta veoma bolan. Pri odstranjivanju uvijek ostaju vidljivi ožiljci na koži, zbog hemijskog sastava i načina njihove izrade.

Zato, prije nego što požurite u tattoo centar, dobro razmislite, informišite se o svakom detalju, komplikaciji i posljedici, pa onda donesite odluku.

Na vama je samima da odlučite. A mi samo možemo da vam kažemo: „Srećno!”

Smiljana Marić i Jovana Tanović

„Eho” Gimnazija Kotor

Direktor: Božo Perović

Glavni urednik: Prof. Sonja Golub Klenak

МОРАЛНЕ НОРМЕ У СПОРТУ И УМЕТНОСТИ

Спортисти, бар у једном периоду свога живота, живе уз пуно одрицања. Спортиста, његово физичко биће као и психичко и ментално, морају бити здрави и ваљани. Зато је оно што се у појединим областима живота толерише, у спорту строго забрањено. Алкохол утиче на човеково тело у сва три аспекта. Физички, опушта мишиће и доводи до стања *sine conditione* (без кондиције). Алкохол негативно делује на мозак, размишљање, као и понашање једног спортисте на менталном и психичком нивоу, што много снажније утиче на спортски успех од саме физичке спремности. Врхунски спортиста јачином свог ума свакодневно побеђује своје тело постављајући себи нове изазове и обављајући нове, теже задатке у односу на претходно постављене, што му омогућава сигуран пут до жељеног успеха. Без чисте свести, професионалне посвећености и константне концентрације ниједан спортиста не може да оствари жељени циљ и зато не сме да конзумира алкохол. Међутим, живот је пун искушења и порока због чега се често дешава да спортисти ипак „пију”. Врхунским спортистима је строго забрањено да конзумирају алкохолна пића, јер они нису појединци који зависе од себе самих и не представљају искључиво себе, већ представљају клуб са којим су потписали уговор или пак државу којој су посветили себе. Спортиста који носи грб своје земље, мора се понашати у складу са кодексом спортисте који представља своју земљу.

Да ли писци, песници, уметници представљају искључиво себе саме? Сматра се да уметницима није толико битно да их њихово тело служи перфектно и у сваком тренутку. Песнички животни радови настају из њихових умова. Дакле, да би мозак стварао уметнине попут песама, прича, романа, слика, мора бити опуштен и усредсређен само на тему о којој ствара. Сматра се да је уму, да би био опуштен и пловио искључиво водама стваралаштва, потребан вештачки начин да уплови у то стање свести, што му алкохол наводно омогућава. Међутим, истраживања су показала да конзу-

ОГЛЕДАЛО

мирање алкохола прати стваралачка немоћ, незрелост и неаутентичност. Алкохол не подстиче стваралаштво. Премда уметницима нико не забрањује конзумацију алкохола, он их чешће спутава него што се то иначе мисли.

Сваки човек је поштован и памћен по својим делима и доприносима. Зато свако повезивање алкохола и стваралаштва баца сенку на то прегнуће. Спортисти се осуђују због конзумације алкохола јер то није добро за њих, као ни за њихов допринос друштву, а уметницима „се не узима за зло” што конзумирају алкохолна пића, премда то не утиче позитивно на њихов животни рад. Ипак, спортистима је строго забрањена конзумација алкохола и других супстанција, док се уметницима, било то добро или не, то ипак толерише.

Војин Рудовић

„Бранко” Карловачка гимназија

Сремски Карловци

Директор: Радован Ковачевић

Главни и одговорни уредник:

проф. Срђан Дамњановић

МЛАДИ
Филолог

ЧАСОПИС УЧЕНИКА ФИЛОЛОШКЕ ГИМНАЗИЈЕ У БЕОГРАДУ
• НОВЕМБАР 2018.

БРОЈ 17
ЦЕНА 50 ДИНАРА

ТЕМА БРОЈА: 125 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА ИВЕ АНДРИЋА
„Отишао сам. Иза мене је остало све што су људи рекли, као прамичак магле која се губи.
А све што су урадили понео сам на длану једне руке.”

ДРУГА НАГРАДА: „Млади филолог”
Филолошка гимназија, Београд

4. БЕЛИСТ - БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ
СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА
2018/2019

КАКО СЕ МОГЛО ЛЕЧИТИ У СТАРОЈ ГРЧКОЈ

Исцелитељ Асклепије

У најстаријем предању Асклепије је сматран за смртника, док га касније приче приказују као сина бога Аполона и смртне жене по имену Коронида. Пошто Коронида није била верна, Аполон је послао своју сестру Артемиду да је казни смрћу. Пре него што ју је Артемида усмртила, Аполон је из Корони дине утробе извадио свог neroђеног сина, те га предао Хирону да га подиже.

Хирон, најмудрији међу кентаурима, подучио је Асклепија вештини лечења. Будући син бога исцелитеља, Асклепије је убрзо том вештином толико овладао да је успевао и мртве да врати у живот. То је чинио или помоћу Медузине крви или помоћу травке коју му је открила једна змија. Из страха да ће царство мртвих опустети, господар подземног света пожалио се Зевсу на Асклепија. Због тих притужби, а и да се не би реметио ред у природи, Зевс је Асклепија убио муњом. Да би се осветио за синовљеву смрт, Аполон је тада побуђио киклопе, творце муња. Касније је Зевс, на Аполонов захтев, оживео Асклепија и уврстио га међу Олимпљане, а његов лик са змијом исцелитељком пренео је међу звезде (сазвежђе Змијоноша).

Асклепије се у уметности приказује као старији брадат човек са чворноватим штапом око којег је обмотана змија. Његова света животиња је и петао. Према Платону, последње Сократове речи биле су: „Критоне, Асклепију дугујемо петла”, а тумаче се овако: да је чувеног филозофа смрт спасла и излечила од живота. Међу Асклепијеве атрибуте спадају и пас, коза, шишарка, ловоров венац и фијала.

Асклепијев култ и храмови

Асклепије је најпре поштован као херој у Тесалији. Одатле се његов исцелитељски култ полако ширио на југ, те се већ од V века п. н. е. оснивају Асклепијева светилишта и у другим областима:

ОГЛЕДАЛО

Епидуру, Атини, на Косу. Највећи процват Асклепијевог култа пада у IV век п. н. е., када се шири на исток и на запад Медитерана. У Риму, где је поштован под именом Ескулап, његов култ је посведочен у III веку п. н. е. и брзо се проширио по целој Италији.

Светилишта посвећена Асклепију носила су посебан назив — асклепиони (грч.: Ἀσκληπιεῖον, лат.: Aescularium). То су заправо биле здравствене установе у којима је уз храм бога заштитника постојало и лечилиште. Већи здравствени центри имали су купалишта и вежбалишта. Најпознатије и највеће Асклепијево светилиште налазило се у Епидуру (североисток Пелопонеза). Тај је комплекс обухватао неколико храмова; у највећем се налазио Асклепијев кип од злата и слоноваче. Израдио га је Трасимед са Паре, приказавши бога како седи са штапом у левој руци, а уз њега и две свете животиње, змију и пса. Осим храмова у Епидуру, било је и огромно позориште (очувано до данас), вежбалиште и палестра, купалишта, одаје за свештенике, свратишта за ходочаснике.

У асклепионе су долазили ходочасници из разних крајева и с разноврсним здравственим проблемима, и онде, посредством свештеника, добијали одговарајуће третмане и лекове. На основу сведочанстава, пре свега заветних натписа сачуваних при Асклепијевим светилиштима широм Медитерана, изгледа да су се у лечилиштима, поред терапије у вежбалиштима и купалиштима, примењивали и хируршки захвати. Најпопуларнији вид лечења, међутим, била је тзв. инкубација.

Инкубација

То је терапија уз помоћ сна (грч.: ἐγκοίμησις, лат.: incubatio). Инкубација је процес у којем болесник преспава ноћ у засебним одајама храма, такозваном абатону. Пре инкубације, свештеник би изводио посебан обред, обично уз жртвовање животиња. Ако извођење обреда прође како ваља, свештеник би дао пацијенту одобрење да преспава у храму. Ако би се пак нешто протумачило као неповољно знамење, или ако би се проценило да пацијенту нема помоћи, он не би био пуштен у ритуалне одаје јер је постојао закон да тамо нико не сме умрети, нити се родити.

Пошто су змије биле Асклепијеве свете животиње, често су коришћене у исцелитељским ритуалима. Неотровне змије су остављане да гмижу по поду у одајама где су болесни и повређени спавали. Када би заспали, пацијентима се у сну јављао Асклепије и давао им савете. Те снове би сутрадан тумачио свештеник, и потом одлучивао о терапији: прописивао неки лек, физикалну терапију, посету купалишту или вежбалишту. Али се неретко дешавало да се пацијент пробуди излечен!

ОГЛЕДАЛО

Сачувана су многобројна сведочанства о излечењима помоћу инкубације, често чудотворним. Наравно, нису сви веровали у не схватљиве исцелитељске моћи инкубације. Неки су их исмевали, неки су пак веровали да Асклепије нема никакве везе са тим, већ да пацијенте лече лекари без помоћи бога. Други су мислили да пацијент сам схвати решење, ван икакве божанске интервенције. Међутим, инкубација се није примењивала само у Грчкој. Постоје записи о сличним методама и код других култура и народа. Такође су је преузели Римљани, и потом неки хришћански култови. Упркос сумњама, многи су људи у светилишта долазили болесни, а одлазили здрави, тако да су асклепиони активно радили током више векова. У Епидуру је сачувано врло много заветних дарова и натписа; међу њима има и оних који сведоче о чудотворним излечењима. Ево превода четири таква случаја: Еуфан, дечак из Епидура, тако, пошто је боловао од камена у бубрегу, заспи; учини му се како поред њега стоји бог и говори: „Шта ћу добити заузврат ако учиним да оздравиш?“, а он ће: „Десет коцкица.“ Бог му, смејући се, рече да ће га излечити. Кад је свануло, изашао је здрав.

Пандар из Тесалије имао је некакве белеге на челу. Док је спавао, имао је визију: учини му се како му бог везује траку на белеге и на реди му да, кад изађе из светилишта, скине траку и посвети је у храму. Кад је свануо дан, пробудио се и изашао, па скинуо траку и видео лице без белега; а траку је посветио у храму, на њој беху белези са његовог чела.

Хереј из Митилене није имао косе на глави, али му је брада била густа. Посрамљен што су га други исмевали, преспавао је у све тилишту. Намазавши му теме машћу, бог му је подарио косу.

Хегестрат, бол у глави. Због тегоба у глави није могао да спава, дошао је у светилиште, заспао и уснио сан. Приказао му се бог који му је излечио главобољу, па га разголићеног усправио и подучио рвању. Сутрадан је отишао здрав, и недуго потом победио у бори лачким вештинама на Немејским играма.

**Милица Арбутина, Сара Сремчевић
и Сара Стојкановић**

Преводи: **Хелена Марсенић и Ива Ацовски**
„Млади филолог“ Филолошка гимназија Београд

Директор: Душко Бабић

Главни и одговорни уредник:

Проф. Весна Црепуљаревић

ТРЕЋА НАГРАДА: „Искра”
Гимназија, Пирот

4. БЕЛЛИСТ - БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ
СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА
2018/2019

MOŽEMO LI DA GOVORIMO ○ SEKSUALNOJ AKTIVNOSTI ADOLESCENATA?

Seksualna aktivnost adolescenata veoma je zanimljiva i važna tema za diskusiju među mladima, ali i među odraslima koji o njima brinu. Kada mladi ljudi postanu seksualno aktivni, to se posmatra na dva načina – kao rizično ponašanje za neke ali i kao normativno, odnosno očekivano i normalno ponašanje za druge, što zavisi od uzrasta, njihovog odnosa prema kontraceptivnoj zaštiti ali i socio-kulturnog okruženja (Kar, Choudhury, & Singh, 2015).

Adolescenti se u najvećem broju slučajeva u seksualne odnose upuštaju tokom srednje škole – između 15. i 17. godine (Bogdanović, Šargić, Radulović & Antonijević, 2017; Poutard, Courtois & Rusch, 2008; Stanković, et al., 2009; Tomašević, Mijatović Jovanović, Ukropina, Milijašević & Brkić Jovanović, 2017). Ostvarivanje seksualnog odnosa sa drugom osobom jedan je od mnogih načina da adolescenti označe svoj prelazak u „svet odraslih” (Erikson, 2008; Krstić, 2017). Međutim, bez obzira na to što rano ulaze u seksualne odnose, mladi ljudi često nemaju pristup svim važnim informacijama ili nisu zreli dovoljno da uvek donesu ispravnu odluku u vezi sa njima. Na kraju, tema seksualnih odnosa i dalje je tabu za mnoge porodice ali i za službe koje brinu o deci i mladima, kao što su domovi zdravlja ili škole.

Zbog svega ovoga, važno je obratiti pažnju na to kako seksualni odnosi mogu za mlade ljude biti rizični ili štetni. Adolescenti često nemaju izgrađene navike korišćenja sredstava za kontracepciju, naročito oni koji odrastaju u težim materijalnim uslovima ili sa manje socijalnih resursa (nemaju koga da pitaju, osećaju sramotu...) (Bogdanović, et al., 2017; Manning, Longmore & Giordano, 2000; Ryan, et al., 2003). Zbog neželjene trudnoće, razgovori o odgovornom ponašanju

u vezi sa seksualnim odnosima su naročito važni za devojke. Pored toga, devojke se češće nalaze na meti osude („ogovaranja” vršnjaka) kada se upuste u seksualne odnose i ređe su tim odnosima zadovoljne (Kreager, Staff, Gauthier, Lefkowitz & Feinberg, 2016; Brady & Halpern-Felsher, 2007). Štaviše, devojke se ponekad osećaju kao da nisu dovoljno razmislile i same odlučile da li uopšte žele da uđu u seksualni odnos sa drugom osobom. Sa druge strane, upuštanje u seksualne odnose za mladiće često znači porast u popularnosti među vršnjacima. Međutim, ovo takođe znači da mladići doživljavaju veći pritisak da se upuste u seksualne odnose što povećava šansu da ti odnosi budu rizični (rani, neuvremenjeni, bez zaštite...) (Widman, Choukas-Bradley, Helms & Prinstein, 2016).

Naravno, seksualni odnosi nisu uvek rizični i često imaju pozitivne posledice i značaj za adolescente. Ispitivanje ovih pozitivnih posledica i uočavanje toga šta je za adolescente važno u seksualnim vezama ključno je za razumevanje zdravog razvoja mladih ljudi. Mnoga istraživanja pokazala su kako je najčešća motivacija za upuštanje u seksualne odnose zapravo pozitivna, a to je ostvarivanje intimnosti sa dečkom/devojkom, razvoj partnerskog odnosa, osećaj bliskosti i poverenje (Ott, Millstein, Ofner, Halpern-Felsher, 2015; Tracy, Shaver, Albino & Cooper, 2003).

Imajući u vidu značaj koji seksualni odnosi imaju za adolescente, ali i rizike koje nose, veoma je važno baviti se pružanjem tačnih i kompletnih informacija o kontracepciji, odgovornom ponašanju, pozitivnim i negativnim posledicama upuštanja u seksualne odnose kao i kreiranjem autonomije kod adolescenata – razlog za upuštanje u seksualne odnose treba da bude ostvarena bliskost i spremnost na to, a ne pritisak vršnjaka. Kada roditelji iniciraju ovakve razgovore, adolescenti se u seksualnim odnosima ponašaju odgovornije i zrelije (Ryan, Franzetta, Manlove & Holcombe, 2007; Miller, 2002). Međutim, roditelji se razlikuju po sopstvenim iskustvima, obrazovanju i materijalnom statusu, te ne igraju svi roditelji podjednako dobru ulogu za adolescente u ovoj fazi života. Imajući u vidu to da neki adolescenti mogu više a neki manje da se oslone na roditelje, važno je skrenuti pažnju na ulogu koju imaju obrazovne ili zdravstvene institucije – psiholozi, pedagozi, pedijatri, ginekolozi... Porodice i institucije treba da budu otvorene i spremne da govore o zaštiti, seksualno-prenosivim bolestima, važnosti redovnih lekarskih pregleda ali takođe i o poverenju i zrelosti kao nesumnjivo najznačajnijim faktorima u formiranju zdravog seksualnog odnosa.

Na kraju, važno je skrenuti pažnju na to da nisu svi ljubavni i seksualni odnosi heteroseksualni. Iskustva homoseksualnih adolescenata često su zapostavljena, o njihovom zdravlju i odgovornom ponašanju

OGLEDALO

se manje govori, što ih stavlja pod rizik od seksualno-prenosivih bolesti. Pored toga, homoseksualni adolescenti nemaju kome da se povere i češće se osećaju kao da nema ko da razume kako se osećaju. Na ovo posebno treba da obrate pažnju službe sa kojima se mladi susreću, kako ne bi isključili neke adolescente iz razgovora koji su za njihov zdrav razvoj od izuzetnog značaja.

Milica Skočajić, školski psiholog

„**Sokolske novine**” Gimnazija

Ruđer Bošković, Beograd

Direktorka: Ivana Vukmirica Baćanović

Glavni urednik: prof. Katarina Urošević

ШТА ЈЕ КРИТИКА?

Ако пођемо од тога да је питање критике старо колико и сама филозофија и мишљење, можемо рећи да се током развоја друштва развијао и сам појам критике. Реч критика долази од „грчке речи *krivó*, и значи: судим, вредносни суд о нечему, умна делатност разликовања истине и не-истине просуђујући разлоге за и против према начелима који се узимају као непобитни принципи”¹. У истом речнику се под појмом критика означава и „филозофска дисциплина (филозофија спознаје) која проучава могућност и границе људске спознаје и вредновање услова да би нека спознаја била ваљана”. У свакодневној употреби критика се често односи на приговор или осуду. Данас се критика користи у различитим значењима, у разним политичким и филозофским контекстима, тако да се понекад једно значење преокреће у своју супротност. Све ово указује на широко поље употребе овог појма и значења везаних од сазнања, слободе, просуђивања, па све до права (судити, пресудити).

Питање које се намеће чим почнемо да причамо о критици гласи: „Када долазимо у ситуацију да критикујемо, тачније када се одлучујемо за такав потез?” Мислим да обично критикујемо онда када имамо неповерења према нечијем мишљењу или делима, када сумњамо у његову истинитост и када сматрамо да треба да „оправдамо истину” и остваримо правду на онај начин на који је ми доживљавамо. Рекла бих да у ситуацијама када је нечије мишљење неутемељено на чињеницама или базирано на произвољним конструкцијама, односно када располаже непровереним информацијама, критиком покушавамо да то мишљење исправимо и укажемо на недостатке. Баш као и вредносни суд, критика нам даје увид у разликовање истине и неистине давајући нам разлоге за и против. У том смислу критиковати значи допрети до нечије суштине, одвојити битно од небитног попут неког демаскирања, као да путевима сазнавања крчимо пут кроз различите слојеве који се скривају, идеализују.

¹ Rječnik filozofskih pojmova-Filozofija. org, (internet), dostupno na: <https://www.filozofija.org/rjecnik-filozofskih-pojmova> (pristupljeno 27. 03. 2018)

ОГЛЕДАЛО

Сада се већ покреће још једно питање, а то је баш право на критику. Може ли и треба ли то право бити опште право или је оно резервисано само за уске академске кругове и одређене врсте професија, тачније, за неке привилеговане категорије или то право припада свима? Да ли то пак представља саставни део слободе људске личности јер је право које припада свима, она је слободна али и ограничена само природом ствари која се критикује.

Да ли постоји само једна једина критика, или је можемо поделити на врсте? У свакодневном животу се најчешће сусрећемо са поделом на „конструктивну” и „деструктивну” критику и имајући у виду да људи нерадо прихватају исту, тачније, нису спремни на то да неко „поправља” њихово мишљење или делање, обично смо уверени да је конструктивна критика нешто што је друштвено пожељно, док деструктивна није. Али, није ли свака критика уједно помало и једно и друго, јер како сматра један наш филозоф „не може се ништа деструирати другачије него да се конструише нешто друго”².

Где су границе критике, тачније докле сежу њене границе? Можемо ли критиковати све и свашта? Не, наравно да не можемо, јер границе критике су вишеструко одређене. Пре свега, дометом саме критике, као и њеном дубином. „Границе критике су границе наших моћи суђења”³. То представља нашу моћ да повежемо, односно створимо смислену конструкцију, моћ да ствари поставимо у нови смислени поредак. Даље, критика је ограничена и самим предметима које критикује. Када се она изговори, у том тренутку доводи у однос могуће и стварно, другим речима преиспитује стварност како би је приближила истинитом. Границе критике нису одређене само границама мишљења, већ су и истовремено одређене границама наше говорне културе и реторике.

Да ли смо спремни да прихватимо критику, било да је конструктивна, као нешто што је оправдано, или не? Да ли желимо или можемо да слушамо да нас неко критикује због нашег исказаног мишљења или због неког учињеног дела? Мислим да већина људи у данашње време није спремна да прихвати туђу критику. Можда зато што су дубоко убеђени да су потпуно у праву и да је све што су рекли или учинили исправно, не прихватајући при томе да њима упућена критичка реч заправо значи да друга особа другачије мисли. То не означава потпуну негацију свега изреченог, већ је само дорада, односно преиспитивање изреченог. Критика доводи у питање нешто што је ван сваке сумње и у шта велик број људи беспоговорно верују. Ипак, многи се не усуђују да критикују, поготово

² Исто.

³ Лаушевић, Саво (1995): „Философски појам критике”, Никшић, Унирекс

ОГЛЕДАЛО

не јавно. Често то не чине из страха да не буду означени као различити или неки који другачије просуђују. Јер, много је лакши живот када се човек утопи у осредњост. Тада нема никаквих проблема, растерећени смо свих брига пошто нам је пут познат, док критика захтева активност, захтева рад у којем има много неизвесности, а велики број људи не поседује ту врсту храбрости. Међутим, тада се доводи у питање смисао целокупног универзума, као и наше појединачне егзистенције.

На крају бих продискутовала о томе да ли сам ја, заправо, спремна да критикујем друге и исто тако прихватим исту? Одговор је *да, мислим да јесам*. Критику ћу упутити у ситуацијама када сметрам да постоји погодно место за њу јер, по мом мишљењу, имати право на критику је једнако елементарној слободи мишљења. Ми смо слободни све док имамо право да критикујемо неког или нешто. Када би нам неко забранио да критикујемо, сигурно бисмо се осећали затворено, као да нисмо слободни у својим мислима и глави. Са друге стране, увек ћу прихватити критику, иако ми понекад неће бити по вољи. Критике видим као одличне прилике које ће ми пружити неке нове чињенице или информације које до тада нисам имала, указаће ми на неки други угао посматрања, па ћу на тај начин доћи у ситуацију да преиспитам и исправим своје првобитне ставове, односно да покушам да их приближим некој новој истини. Свако ново знање које стекнемо треба преиспитати, па тиме долазимо до закључка да је и знање критички појам. Стога свака мисао мора бити критичка, с циљем да себе стално преиспитује.

Наталија Костић

Менор: проф. Александра Максић
„Пут”, Зрењанинска гимназија Зрењанин
Директор: Милан Радаковић
Главни и одговорни уредник:
проф. Соња Вукчевић

БРАНКО

GYMNASIUM

МИЛЕВИН
СВЕТ

ЕНО 8

SREDNJOŠKOLAC

ФРАГМЕНТИ

ЛИСТ УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „РУБЕР БОШКОВИЋ“

СОКОЛСКЕ НОВИНЕ

ХРАБРИ, ПРАВЕДНИ И ПОШТЕНИ, СЛОБОДНИ И ЧЕСТИТИ

Свако живо биће је своје сопствено дело. Природа управо, говори исто, тако што то биће пали живосну искру у неком другом, потпуно себи сличном.

Основна врлина, која је потребна за остваривање осталих врлина и за постојање човека је храброст. Само храбар човек се осећа способним и има самопоуздања да ризикује нешто зарад **виших циљева и вредности**. Разликујемо физичку храброст као способност да се суочимо са страхом или болом и моралну храброст која значи ићи против мишљења већине и тако ризиковати исмевања или осуде.

Данас се на храброст појединца гледа као на нешто негативно. Друштво презире оне који су храбри да делују у име виших интереса и плаши се оних који су спремни да се супротставе систему који гуши његове идеје. Зашто би неко желео да угрози своју сигурност зарад неких идеја или због нечег „што се њега не тиче?“ Зар није боље прећутати и уживати у свом малом изолованом свету, бити једна обична мрља у мору једнаких, празних душа?

Истина је да се данас под појмом храброст подразумева непромишљеност у поступцима. Храбро је знати да станеш онда када други неће, да ућутиш када видиш да прича нема смисла, да претрпиш оно што не би због туђег или општог добра. То што се појединци не показују, или не реагују у нечему, не значи да нису храбри. Можда су такви људи промишљени и способни да сагледају чињенице и процене исход тих ситуација. Насупрот „храбром“ који жртвује себе, не обазире се на то да ли ће његова жртва испровоцирати још жртава.

Млади се данас показују у тучама, брзој вожњи, понижавању других, несланим шалама, испијању алкохола и уживањима у опојним дрогама. Ово није храброст и нема никакву вредност. Они су смели да своје незнање представе сујетним доказивањем своје нестрашивости у нечему и пред неким.

ОГЛЕДАЛО

Храброст подразумева одважност у име врлине, у мислима, речима и делима, у љубави. Храбри смо у сваком тренутку када не бежимо од страха, када га освешћујемо и признајемо, али се трудимо да га савладамо. У свакој животној ситуацији, ма колико она била испуњена страхом, неверицом, болом, неизвесношћу, храбри смо, када започињемо ослобађање од тих непријатности, тј. препрека.

Те препреке и постоје како не би сви стигли до циља, већ је тај пут намењен **одважнима и смелима** који су спремни за жртву и борбу како би сазнали највише истине. Када сви поклекну и када се предају, ти немој одустати!

Суштина храбрости је искорачити у нешто ново. Не допустимо да нашим понашањем управљају страх или одбаченост. Уколико пропустимо животну прилику, неко други ће је сигурно искористити.

Свакога дана будите храбри, у свакој ситуацији и пред сваком препреком. Они који су на правом путу и боре се за праве вредности никада не могу бити побеђени.

Имајмо храбрости, будимо праведни и поштени, сачувајмо слободу, самопоштовање и част, јер без храбрости нема ни нас.

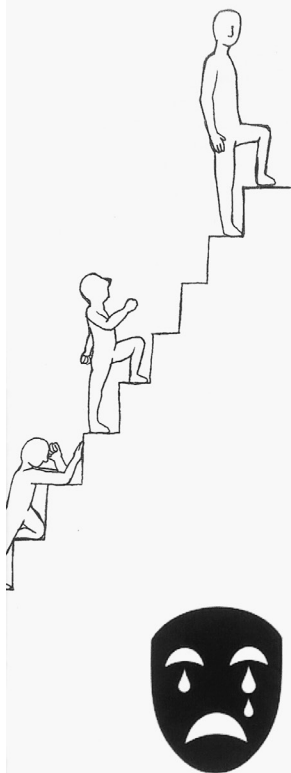
Никола Шишић

„Гимназијалац“ Гимназија Свети Сава, Пожега

Директор: Владан Недељковић

Главни уредник: проф. Марија Јевремовић

Good Enough

The term *good enough* seems so simple, doesn't it? Something satisfactory, but not ideal. But do we perceive ourselves as good enough? Struggling with self-image is common with teenagers and just everyone in general, the whole *striving for perfection* trope is nothing new. We're all aware that perfection is a subjective idea that varies from person to person, but what about being *good enough*? Is that universal?

Nathan Zed, a 19-year-old social media personality, who openly struggles with self-worth, recently launched a line of merchandise with the simple phrase I mentioned: *Good Enough* with a rose between the words. The idea stemmed from a video he made called *You're Not Good Enough*: "Even with the things I am good at, I feel like I'm not good enough. There's always that tiny little voice in my head saying 'You call that a good grade?' 'You call that being a good friend?'. If I'm not amazing at something, I just tell myself 'What's the point of even doing this?'. Like if I'm not an amazing singer, why sing at all? Why would anyone want to listen to me when they could listen to Adele or Shawn Mendes or anyone who's better than me? I just hate feeling like the most unqualified person in the room, which is also why I tend to struggle in school."

A few months later, Nathan announced the production of shirts in a video titled *You Actually Are Good Enough*, and they started selling like crazy.

НАЈБОЉЕ ГРАФИЧКО РЕШЕЊЕ НОВИНА:
„Heartbeat”, Прва гимназија, Марибор

4. БЕЛИСТ - БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ
СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА
2018/2019

„ЧЕКАЈУЋИ ГОДОА”

БЕКЕТ

Човјек своје вријеме на овом свијету попуњава, између осталог, проналажењем начина да задовољи потребу да зна све, од начина функционисања органа у тијелу мушице до доказивања знака живота на другим планетама. Могућност да постоји нешто о чему не зна све или нешто што не може имати, човјека уништава цијелог живота, а тако је већ десетинама хиљада година.

Неке од метода којима се забавља док је жив помажу му да заборави на потпуни бесмисао егзистенције. Коначност постаје проблем тек онда кад га сами себи од ње направимо. Онда глумимо, заваравamo се, тражимо смисао у токсичној спирали туђег смисла и туђих жеља, или се убијемо. Владимир и Естрагон сваког дана испробавају хиљаду различитих начина да се спасе таквог живота, који је код већине испуњен само безуспјешним бјежањем од смрти. Њихови дијалози су нам досадни само зато што ми и они не доживљавамо досаду на исти начин. Док неки покушавају да нађу смисао, Ди-ди и Го-го се углавном забављају бјежећи од њега. Када застану, и размотре чињеницу да је можда стварно боље бити мртав него жив, то ћемо приписати њиховом „безвредном” начину живота. Они су, на крају крајева, људи који не требају друштву! Они живе на улици, шта они могу знати о животу! Суштина остаје иста. Свако од нас тражи своје ружно огледало. Свако има ципеле које окриви када примијети да су му тијесне. Немојте кривити нас, јадне људе, што желимо све да знамо, а да нам притом буде и занимљиво. Наизглед желимо да знамо истину, а онда, ако дозволимо себи да је сазнамо, смрт изгледа као најљепши поклон. Глума такође помаже. Они који се не убију, а знају истину, веома су добри глумци. Сви ми брбљамо ни о чему током цијелог живота. О чему? О... о Годоу! Како га не знате! ? Годоу се свако окрене кад му досади дјетињство! Не мислимо о њему, само причамо. „Лако је мислити! Кад би свако мислио, мање бисмо се ћерали!”

Тако ми проводимо слободно вријеме на овом свијету. Све је то оправдано и природно. Чиме друго испунити све ово вријеме, све ове дане који се нижу један за другим, па опет, један за другим... Шекспиров Магбет је давно рекао да је живот „ништа

ОГЛЕДАЛО

до ходајућа сјенка”, то јест игра дворске луде која траје сат-два, док не дође вријеме за нови лик да ступи на сцену. Једнако смо становници и Шкотске и Русије, и сви једнако живимо и у савременом свијету и у древној Хелади, од чијег је „мита о пећини” ријетко ко побјегао.

Владимир и Естрагон не жале себе, већ оправдавају сваку своју реплику следећом. Ако је толико људи умрло, и ако толико људи траћи свој живот, знајући његов исход, зашто се не бисмо одмах сви убили? Колико вриједи нечији камен, и колико је високо брдо уз које га гура, зависи од њега самога. Владимир и Естрагон своје камење гурају по ливади, свакога дана. Некоме ливада може бити виша од планине. Када један заврши са гурањем, други је тек почео. Кад се један врати на почетну позицију, други је већ код дрвета, о чије се гране нико никада неће објесити. Када један почне да плаче, други се смије. Количина суза на Земљи константног је водостаја.

Го-го и Ди-ди уопште нису другачији од остатка човјечанства. Никада нису учинили ништа ново, само су причали. То значи да се, ипак, боје. Свако ко се није бојао завршио је трагично. Сваки Лаки мора онијемити! Сваки Икарус мора спржити своја крила и умријети!

Ако изаберемо да живимо не мислећи о томе да ништа не посједује објективни смисао, разлог и функцију, биће нам тешко да нас барем некад у животу неко зрно пијеска не подсјети на одавно заборављену, милијардиту мршаву, мртву главу, а да нас падање лишћа са полуголих грана при слабом вјетру не подсјети на нас саме.

Јулија Ђоковић

„Знак” Гимназија Слободан Шкерковић Подгорица

Директорка: Зоја Бојанић Лаловић

Главни и одговорни уредник:

проф. Мирјана Перовић

ИНДИВИДУА И

МММММ ААААА ССССС ССССС ААААА

Једна од најопаснијих и најштетнијих речи јесте: „**СВИ ТАКО**”
(Лав Николајевич Толстој)

Проблем који је постојао одувек и који је свако покушавао да реши на свој начин. Један део људи га није свестан. То су они који су део њега, они који само следе, не размишљају, не расуђују, само иду у правцу у ком „река тече”. Чињеница да неко прати колективни идентитет због недостатка индивидуалности проузрокована је, најчешће, страхом од самоће и недовољном вером у себе.

Шта чини масу и како се постаје део ње?

Свако од нас се сусрео бар једном у животу са жељом да се уклопи негде где је и сам свестан да не припада. Зависно од јачине наше личности, неки се одупру жељи и ураде оно што сматрају исправним, али већина, нажалост, подлегне одређеном стереотипу околине.

То што је већи број оних који се приклоне мишљењу и очекивањима масе не значи да је уклопити се у њу исправан избор. Бити индивидуа и супротставити се маси је изузетно тешко, али не и немогуће. И данас је овај проблем једнако озбиљан као што је увек био. И даље важи да се особе које се издвајају, на основу одређених ставова и особина са којима се не сусрећемо често, сматрају чудацима и неретко су исмеване.

Данас, када је утицај медија веома јак, систем вредности и начин на који маса размишља, нажалост најчешће се формира управо на ставовима непримерених јавних личности које су се и истакле на основу својих недолучних поступака. Када смо сви свесни ко су они и како се понашају, намеће се питање, зашто уопште дајемо значај таквим особама? Мислим да се тајна крије у томе што не волимо себе довољно, па нам због тога негативне особине других људи помажу да се осећамо боље у сопственој кожи, да убедимо

ОГЛЕДАЛО

себе у наш квалитет (ја сам добар јер сам бољи од тог и тог). Тиме, заправо, несвесно себи умањујемо сопствене несигурности.

Како бити индивидуа?

Чињеница је да смо ми ти који имамо моћ да утичемо на то какво мишљење градимо и имамо о себи. За почетак је неопходно донети одлуку да хоћемо да постанемо они који ће научити да воле и поштују себе и да нећемо да пристанемо да будемо само још један ауто у ланчаном судару. Процес у ком се овоме учимо је тежак. У њему ће се, сигурно, наилазити на пуно потешкоћа, али треба заузети такав став којим ћемо на њих гледати као на препреке које су ту само да би нас јачале.

То што себе ценимо нам омогућава да напредујемо и људи који-ма то смета су углавном они који нам на томе несвесно завиде.

Марија Грбовић

„Скамија”, Гимназија Ј. Ј. Змај, Нови Сад

Директор: Радивоје Стојковић

Главни и одговорни уредник:

проф. Ружа Перуновић

ОГЛЕДАЛО

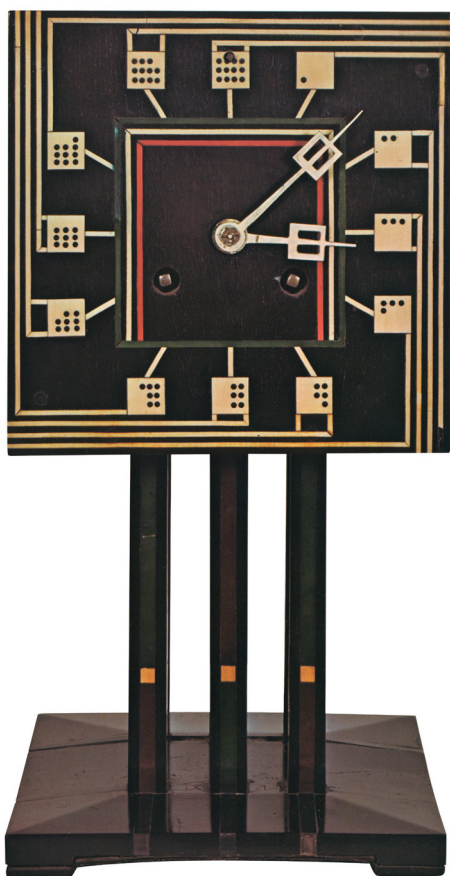
Купујем, дакле постојим

Барбара Кругер
(1945–)

OGLEDALO

4. БЕЛЛИСТ – МОЗАИК

БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ
СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА
2018/2019

Сатови од слоноваче

Чарлс Рени Мекинтош
(1868–1928)

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ОНЕ СУ ИНСПИРАЦИЈА, ЗАБАВА И ПОТРЕБА

Занимљивости које вероватно нисте знали о мачкама

- Сваке године у Азији људи поједу скоро четири милиона мачака.
- У просеку мачка проведе две трећине дана спавајући, што значи да је одрасла јединка ове врсте стара девет година будна била само три године.
- Женке су углавном десношапе, док су мужјаци левошапи. Занимљиво је то што су људи у 90 одсто случајева десноруки, а преосталих десет одсто махом су мушкарци.
- Мачка не може да се спусти низ дрво са главом напред, јер свака канца на њеним шапама показује у истом смеру. Тако, да би се спустила, мора прво задњицом да иде надоле.
- На свету постоји око пола милијарде домаћих мачака које су сврстане у око четрдесет признатих раса.
- Премда је општеприхваћено становиште да су прве мачке припитомили древни Египћани, најстарији кућни љубимац ове животиње недавно је откривен у 9. 500 година старом гробу на Кипру, што значи да је за неких 4. 000 година старији од најраније египатске уметности на којој се налазе мачке.
- За време инквизиције, папа Иноћентије VIII је имао сулуду идеју да су мачке зле и наредио је њихово убијање. Оне су срећом преживеле ову људску пошаст заогрнуту вером у Бога, али многи људи нису. Директна последица оваквог понашања била је експлозија у броју пацова и мишева што је проузроковало епидемију црне куге која је однела, неки верују, око пола укупне европске популације.

ОГЛЕДАЛО

- Нису мачке само у време средњег века патиле. Несрећнице су бацане са црквених торњева и звоника или на дан Светог Јована у џакове пуне сламе, па на ломаче, а све зато што су повезиване са вештичарењем које је само по себи људско сујеверје. Дакле, ни криве ни дужне.
- Прва мачка у свемиру је била француска маца по имену Фелисет, прозвана и Астромаца (Фр. Astrochat). Године 1963. лансирана је од стране Француза у космос, а електроде имплантиране у њен мозак слале су њене неуролошке сигнале назад на Земљу. Преживела је пут.
- Једна апокрифна јеврејска легенда каже да се Ноје молио Богу да му помогне да од пацова заштити храну ускладиштену на барци, а Бог је учинио да лав кине и из носа избаци мачку.
- У Библији се спомиње до 150 животиња али не и мачка.
- Мачка чује боље од пса. Мачка може да чује високофреквентне звукове и за две октаве више од човека.
- Неке су преживеле падове и са висине од 20 метара, због способности да се исправе и дочекају на ноге.
- Када би породична мачка умрла у Египту, њена људска породица би жалила бријањем обрва, а приређивали су им и величанствене погребне током којих су пили вино и ударали се по грудима. Мачке би потом биле балзамоване са вајаном дрвеном маском, па би минијатурна мумија била смештена у породичну гробницу или на гробље мачака, а поред ње би сместили минијатурну мумију миша.
- Године 1888. откривено је више од 300. 000 мумифицираних мачака на једном древном египатском гробљу. Западнаци који су их нашли су их послали у Енглеску и Америку где су искоришћене као ђубриво.
- Мачка обично окоти између једног и девет мачића. Једна је окотила 19, а преживело је 15. То је светски рекорд.
- Мачка по имену Стабс је била градоначелник Талкитнија (Аљаске) 15 година.
- Тело мачке се састоји од 517 мишића.
- Најстарији познати предак данашње мачке живео је пре око 30 милиона година, а научници га називају *Proailurus*, што на грчком значи прва мачка. Група животиња из које су се развиле данашње домаће мачке се појавила пре око 12 милиона година.

ОГЛЕДАЛО

- Највећа дивља мачка је сибирски тигар који је дугачак 3, 6 метара и тежак око 317 килограма, док је најмања црнонога мачка чије женке не прелазе дужину од 50 сантиметара и тежину од 1, 2 килограма.
- Исламски пророк Мухамед је обожавао мачке, а његова омиљена се звала Муиза. Имала је шаре попут тигра.
- Британци (и Аустралијанци) црну мачку виде као знак среће, насупрот остатку Европе и Северне Америке.
- Најпопуларнија раса на свету је персијска, потом следи мејн мачка, па сијамска.
- Најмања раса је сингапура која тежи 1, 8, док је највећа мејн мачка која тежи 11, 3 килограма, што је дупло више од просека.
- Њен вид је и бољи и гори од нашег. Бољи је јер може да види у мраку и има шири периферни вид; гори је јер боје не види као људи, па научници сматрају да мачка мисли да је трава црвена. Са друге стране, трава можда заиста и јесте црвена: можда смо ми ти који не видимо добро.
- За време Хладног рата у холандској амбасади у Москви држали су две сијамске мачке које су непрестано мјажукале и шапама ударале о једно место на зиду. Када су напokon истражили шта се налази иза зида, уместо очекиваних мишева пронашли су KGB-ове микрофоне које су мачке чуле сваки пут када би се укључили.
- Способност мачака да пронађу пут кући је невероватна, а научници мисле да оне користе или угао под којим пада сунце како би нашле пут или имају магнетисане ћелије у мозгу које им служе као компас.
- Најскупља кафа на свету је Копи Луњак из Индонезије која се добија тако што се дивља мачка лувак храни њоме па се онда скупља из њеног измета. Кошта 500 долара (за 450 грама). Али немојте да је купујете јер се те животиње муче и држе у заточеништву.
- Јапанци верују да мачке имају моћ да се претворе у супердухове када умру, што је можда повезано са будистичким веровањем да је тело мачке привремено одмаралиште великих духовника.
- Имају 32 мишића којима контролишу спољно ухо, док ми имамо само шест. То значи да су у стању да независно ротирају уши за 180 степени.
- Мачке имају око 20. 155 длака по квадратном сантиметру.

ОГЛЕДАЛО

ПРВА НАГРАДА: „Гимназион”
Гиманзија, Чачак

4. БЕЛИСТ - БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ
СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА
2018/2019

ОГЛЕДАЛО

- Најдуговечнија забележена мачка је Крим Паф из Остина у Тексасу који је живео од 1967, па све до 6. августа 2005. године, три дана пре него што је требало да напуни 38 година.
- Мачке нормално могу да живе и до 20 година што је еквивалентно наших 96.
- Комеморативна кула је саграђена у Шкотској за мачка по имену Таузер који је за живота уловио скоро 30. 000 мишева. Глодарски трибунал никада није добио прилику да му суди.
- Прва мачка цртани јунак је био Мачак Феликс који се појавио 1919. године. Том (Џеријев пријатељ) се појавио 1940.
- Имају 230 костију у телу, док људи који су далеко већи имају 206. Оне немају кључну кост што им омогућава да се провуку кроз сваки отвор не мањи од обима њихове главе.
- Мачји нос је јединствен као што је јединствен наш отисак прстију.
- Мачје срце туче двоструко брже од нашег: од 110 до 140 пута у минути.
- Мачка по имену Дасти је рекордер по броју мачића које је окотила за свог живота: 420.
- Јако су осетљиве на вибрације и верује се да могу да детектују земљотрес барем 10–15 минута пре човека.
- Бубрег мачке може да филтрира со. Због таквих карактеристика ова животиња може да пије морску воду.

Шта су све уметници, научници и „обични” људи рекли о мачкама:

- „Што мачка окоти, то мишеве лови.” – народна пословица
- „Мачке увек знају да ли их одређени људи воле или не, мада их то не тера да нешто и учине по том питању.” – Винифред Каријер, писац и издавач
- „Уметници воле мачке, војници псе.” – Дезмонд Морис, зоолог и антрополог
- „Људи који мрзе мачке, вратиће се као мишеви у следећем животу.” – Непознати аутор
- „Проучавао сам много филозофа и много мачака. Мудрост мачака је без сумње супериорна.” – Хиполит Тен, књижевни критичар и историчар

ОГЛЕДАЛО

- „И најмања мачка је ремек-дело.“ – Леонардо да Винчи, уметник и научник
 - „Кад је Бог стварао свет, одлучио је да стави и животиње у њега, па је смислио да свакој подари особине које жели. Животиње су тако формирале дуг ред испред његовог трона, док је мачка отишла на зачеље. Слону и медведу Бог је дао снагу, зецу и јелену брзину, сови моћ да види у мраку, птицама и лептирима изузетну лепоту, лисици мудрост, мајмуну интелигенцију, псу верност, лаву храброст, видри разиграност. Све те особине су животиње тражиле Богу. Дошао је и крај реда, а тамо је седела мала мачка, стрпљиво чекајући. „Шта ти желиш?“, упита Бог мачку. Мачка се скупи скромно, па рече: „Ма, шта год да ти је остало од других, мени не смета.“ „Али ја сам Бог, све ми је остало.“ „У том случају, молим од свега помало.“ Бог се гласно насмеја на мачкин паметан одговор и даде малој мачки све што је хтела, додајући на то грациозност и елеганцију и, посебно за њу, нежно предење које ће увек привлачити људе и осигурати јој топао и удобан дом. Али јој је ипак узео лажну скромност.“ – Ленор Флајшер, Мачкина пицама.
-

Петар Кукић

„Гимназион“, Гимназија Чачак

Директор: Иван Ружичић

Главни уредник: проф. Иванка Танкосић

KORACI

LIST UČENIKA GIMNAZIJE „SLOBODAN ŠKERVIĆ“, BROJ 44, 18. FEBRUAR 2019.

2019.

С К А М И Ј А

школски лист Гимназије „Јован Јовановић Змај“

ПУТ

ГИМНАЗИЈАЛАЦ

ЛИСТ УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „СВЕТИ САВА“ ПОЖЕГА

HEARTBEAT

FEMINIZAM

Većina ljudi 21. veka je na neki način upoznata sa feminizmom. Neki ga poznaju kao pokret koji se bori za ravnopravnost žena i muškaraca, dok ga drugi vide kao tvorevinu koju žene koriste kako bi omalovažavale muškarce, ali šta je zapravo feminizam i zbog čega je nastao? Feminizam se definiše kao zbir društvenih pokreta i ideologija čiji je cilj definisanje, uspostavljanje i branjenje jednakih političkih, ekonomskih, kulturalnih i socijalnih prava žena. Zalaže se za oslobođenje žena od nasilja, seksizma i tradicionalnih ženskih uloga (domaćice, supruge, majke, seksualnog objekta) i za prihvatanje žene kao celokupne ličnosti. Pokret se takođe bori za ostvarenje ekonomske i političke ravnopravnosti žena. Posebno se bavi ukazivanjem na postojanje opresije u svakodnevnici, njenom predočavanju javnosti i tretmanu žrtava. Ideja pokreta je ujedinjenje žena kako bi se prevazišla diskriminacija.

Istorija feminizma

Feminizam je nastao u zapadnim zemljama u 19. veku kao jedna od posledica industrijske revolucije. Razvoj mašina je počeo otklanjati potrebu za ljudskom radnom snagom, postepeno eliminirajući jednu od prednosti koju su muškarci imali nad ženama. To je omogućilo ženama da postanu sve značajniji deo radne snage, pogotovo za vreme Prvog svetskog rata kada su zamenjivale muškarce na frontu.

Feministički pokret se ispočetka ispoljavao u dva oblika - kao pokret za ravnopravnost u platama, odnosno kao pokret za davanje prava glasa ženama. Ovo je s vremenom postignuto u većini zapadnih zemalja nakon Prvog svetskog rata, a kasnije i u ostatku sveta. Feminizam je postepeno evoluirao u novu formu feminizma kome je cilj bio promena tradicionalne uloge žene u društvu putem napada na brak i materinstvo kao tradicionalne institucije, odnosno na muškarce koji su po prirodi represivni prema ženama.

Stereotipi feminizma

Feminizam, u našoj kulturi, ima izuzetno negativno značenje uz koje se vežu predrasude i stereotipi koji u velikoj meri proizilaze iz neznanja i neinformisanosti o tome šta feminizam zapravo jeste. Postoji više vrsta feminizma od kojih je najkontroverzniji radikalni feminizam. Radikalni feminizam tvrdi da je glavni krivac za rodnu neravnopravnost patrijarhat, kao celokupan sistem muške vlasti nad ženama; od muških vladara, muške vojske, muške industrije, muške religije, muške nauke i muške kulture. Radikalne feministkinje ističu važnost akcije i protesta kao načina osvajanja ženskog prostora i izgradnje ženske kulture. Fokusi su muško nasilje nad ženama, silovanje, žensko ropstvo i pornografija. Neki feministi zloupotrebljavaju ideje radikalnog feminizma kako bi ponižavali i mrzeli muškarce. Većina stereotipa i predrasuda potiče upravo od takvih ljudi.

Značaj i suština modernog feminizma

Krajem 1970-ih godina se fokus pažnje feminista preusmerava sa pitanja „obične” jednakopravnosti prema nizu pitanja važnih za život žena u društvu, među kojima su jednaka građanska i politička prava muškaraca i žena, besplatna i sigurna kontracepcija te pravo na pobačaj, seksualna eksploatacija, itd. Da nema feminizma, žene bi i dalje bile u velikom zaostatku za muškarcima, ne bi imale pravo glasanja, školovanja i vodile bi živote podređene muškarcima. Feminizam ruši granice koje su postavljane ženama i omogućava im da se oslobode restriktivnih uloga koje su im dodeljivane. Iako možda ne primećujemo diskriminaciju žena u našoj okolini, to ne znači da ona ne postoji. Diskriminacija žena je globalni problem na kome svi treba da rade kako bi se razrešio.

Noemi Santo

„**Gymnasium**” Gimnazija Svetozar Marković Subotica

Direktor: Veselin Jevtić

Glavni urednik: mr Borjana Gavrilov Bolić

АЛКОХОЛИЗАМ

Човјек не постаје просвијетљен замишљајући фигуре свјетла, него постајући свјестан таме. (Карл Густав Јунг)

Алкохолизам је једна од најраспрострањенијих болести зависности, односно токсикоманија. По правилу, алкохолизам је психогеног поријекла али уз знатан утицај ситуационих фактора због чега је раније сматран пороком, а не болешћу. Испољава се као губитак способности уздржавања од прекомјерне употребе алкохола, што доводи до зависности, нарушавања психичког и физичког здравља и социјалних односа. По распрострањености и штетним посљедицама по здравље, алкохолизам је одмах послјије болести кардиоваскуларног система и малигнух обољења. Због наведених разлога у већини земаља је обухваћен здравственим осигурањем као болест зависности. Чешћи је код мушкараца, али га и жене све више индукују. Од укупног броја становништва, сматра се да је алкохоличара неких 2-3% од цјелокупне популације. Лијечење може бити физиолошко (лијековима попут антабуса), психолошко (терапијом и рехабилитацијом) и/или социјално групном терапијом.

Алкохолизам се дијели:

1. Претоксикоманска фаза:

1.1. Повишена толеранција – манифестује се кроз употребу све веће количине алкохола без знакова манифестног пијанства. Јавља се обично послјије вишемјесечног или вишегодишњег пијења.

1.2. Особа из неког **психолошког** разлога користи алкохол најчешће ради ублажавања напетости, страха, неизвјесности...

2. Токсикоманска фаза

2.1. Губитак контроле – особа пије до опијања, то је трајан феномен.

2.2. Алкохолне амнезије – може бити потпуна или дјелимична, не сјећа се догађања у периоду пијанства.

2.3. Немогућност апстиненције – то је критична фаза позната као **«феномен прве чаше»**. Један дио алкохоличара пије по систему доливања што омогућава континуитет одржавања алкоholeмије у крви као би могли да функционишу, јер у противном наступа апстиненцијална криза.

2.4. Пад толеранције – настаје у завршној фази болести нпр. лице које је дневно конзумирало 1 литар жестоког пића често не може да попије више од једне до двије чаше.

Такође, алкохолизам се дијели на:

1. Рани (јављају се почетне промјене у сфери понашања, здравља, породичном, професионалном и социјалном функционисању).

2. Средњи (могућа је појава пијења по систему доливања, јавља се повишена толеранција, проблеми у породици, на послу и уопште у друштву. Здравље је оштећено и неопходно је лијечење).

3. Касни (у овој фази постоји потпуна физичка зависност, неопходно је лијечење које дужије траје и са мањим је резултатима успјешности).

Алфа – алкохоличар пије у циљу олакшања психичких и соматских тегоба. Присутан је претоксикомански феномен. Психичка зависност, пијење прелази дозвољену границу у смислу количине, мјеста и времена. Има проблеме у сфери социјалних односа (свађе, сукоби у породици, на радном мјесту...).

Бета – нема ни психичке ни физичке зависности, постоје здравствене тегобе (чир, гастритис, цироза, полинеуритис...). Пију учесталије и веће количине алкохола.

Гама – у овом типу алкохолизма постоји психичка и физичка зависност, повећана толеранција, губитак контроле у пијењу, здравствене и социјалне тегобе. Могу да апстинирају дужије или краће вријеме.

Делта – код овог типа алкохоличара постоји немогућност апстиненције као и знатно повишена толеранција.

Епсилон – за овај тип алкохолизма карактеристично је вишемјесечно паузирање у конзумирању алкохола после чега слиједе тешка опијања као и психичка и физичка зависност, након чега могу опет да апстинирају без проблема. Личи на темпоралну епилепсију.

Зета – за који је својствено коришћење субститута алкохола у случају недостатка алкохолних пића.

Породична терапија, а за коју се социјални радници могу обучити, најефикаснији је начин лијечења. Пролонгирана конзумација алкохола и његове посљедице осјећају, осим самих зависника, и њихове породице и шира околина.

Редакција „Сунчани видици”

СШЦ „Источна Илица” Источно Сарајево

Директор: Бранка Ковачевић

Главни и одговорни уредник:

проф. Огњен Тодоровић

ZEMLJOM OVOM IĆI KAO SVJETLO MRAKOM

Oko nas se nalazi mrak. Toliko zločina, droge, alkohola, nepravde, loših ljudi... Sve to oko nas. Mrak, tama... U svom tom zlu mi se moramo istaći, isplivati.

Nalazimo se u mraku. Sve oko nas vuče nas u tamu, vodi na pogrešan put, ne dozvoljava nam da nađemo svjetlo. U tom svijetu tame, moramo pronaći nešto što će nas istaći, pokazati nas kao svjetlo. Načini da se istaknemo mogu biti razni. Možemo ih pronaći u pjevanju, u pisanju eseja, u eko aktivnostima, raznim doprinosima državi... Samo treba shvatiti koji je to dio nas koji nas ispunjava.

Kada se nađemo u situaciji kao da hodamo mrakom, kao da je sve oko nas crno i loše, moramo pronaći ono poznato „svjetlo na kraju tunela”. Da, naš život je baš poput jednog dugog tunela u kojem smo mi u potrazi za svjetlošću. I kada pronađete to svjetlo, znat ćete da ste uspjeli. Vaš životni cilj će biti ispunjen. Vi ćete biti ispunjeni. Osjećat ćete se kao da ste nakon pustinje pronašli baštu sa najljepšim „cvijetnim tepihom”.

Svi se ponekad nađemo u toj tami. Ali to nije nešto što je vječno. Iz svakog dna se možemo izvući. I onda kada mislimo da je sve tama, ipak uvijek postoji tračak svjetlosti za koji se možemo „uhvatiti” i izvući. Baš kao što svijeca svijetli u tami, tako i mi svojom dobrotom, radom i doprinosom možemo zasijati.

Svjetlo se najbolje može pronaći u ljubavi, bila to ljubav između momka i djevojke, porodična ljubav, ljubav prema nekom sportu... Ona nas vodi ka sreći. A, šta je to što nam daje podsticaj i što nas ohrabruje, ako to nije sreća. Lančano, od ljubavi, preko sreće, pa sve do svjetlosti.

Mi, ljudi, smo čudni. Umjesto da tako dolazimo do vrha, vodimo se nečim lošim i dolazimo do dna, do najtamnijeg mraka. Kada bilo ko od nas osjeti svjetlo shvati šta je sreća, osjeti toplinu u srcu i izađe iz tame koja ga je dovela do dna. A šta drugo može biti bitnije nego osjetiti i vidjeti svijetlu tačku u ovom tamnom i teškom životu zla.

OGLEDALO

Koliko god bili svjesni da je oko nas sve gora situacija i da loše stvari okupiraju zemlju, moramo se izboriti i podsticati druge da za svoj, a i život drugih ljudi, rade dobre stvari koje će nas sve prevoriti u jedno veliko Sunce puno bajne svjetlosti, a ne ostaviti u običnoj, tamnoj, životnoj rupi.

I zapamtite! Hodajte ovom zemljom baš kao što Sunce hoda svemirom.

Asja Mešić

„Mladi pravnik”

Srednja ekonomsko-trgovinska škola, Tuzla

Direktorka: Larisa Ćustendil

СУНЧАНИ ВИДИЦИ

1642. On voit à l'abbaye
de Newton à côté de
quelque
de l'abbaye
cales
deux.

ФЕБРУАР 2019

ВНАК

ЧАСОПИС УЧЕНИКА ГИМНАЗИЈЕ „С. ШКЕРОВИЋ“ ПОДГОРИЦА

БРОЈ 20

ДИМИТРИЈЕ

Ekonomiska Pg

školski časopis

U SREDNJA EKONOMSKO-TRGOVINSKA ŠKOLA TUZLA

MLADI
PRAVNIK

RAZMIŠLJANJA JEDNE SREDNJOŠKOLKE

Bol je neuništiva materija, prelazi iz jednog oblika u drugi... Uđe u nas kao bol i ostaje, ali se ponaša kao voda, poprima oblike, stvara iluzije, zavisno od toga čime izazvana ostaviće različite posljedice... Bol u mišićima ojačava mišiće, pa recimo da to važi i za srce... što ga više opterećujemo postaje jače... To je mišić koji jača našim fizičkim i psihičkim aktivnostima... Neki imaju predispozicije za jake i snažne mišiće, spremne za sito i rešeto, dok nečiji od slabosti, i jačine života pucaju i posustaju...

Grešni smo i zbog samih misli koje nijesu čiste? Odakle li one dolaze, sa koje ivice tebe? Ne možemo ih kontrolisati, naviru... Biramo samo ono što ćemo reći. Rječima se izliti u kalup dostojanstvenog i očekivanog. Šta je sa mislima? Dođu, odu, a neke se i vrate. I sve u nama, ne puštamo ih na svjetlost dana. Nekad su razbacane tako da se rečenica ne može sastaviti. Zaključane u svoje kaveze opreznosti, ako se izgovore - kakvu će reakciju izazvati. A to guši.

Preživječeš obrušavanje lavine snijega i kamenja. A ubiće te zrno bibera.

I svaki dan tražim neke dokaze, nešto što bi me uvjerilo da nije gotovo kad imamo osjećaj da jeste. Tu je teško napraviti granicu između onog iracionalnog, možda i nemogućeg, ali treba mi makar još jedna slamka za koju treba da se držim tokom cjelog života. Da bude lakše zaspati i srećnije živjeti.

Pod gasom nerveze, bola, tuge, osakaćenosti duše dolazi do stvaralaštva. Pjesnici mnogo češće pišu o svojim bolovima jer ih treba podijeliti, izvaditi iz sebe, dok sreću grčevito skupljamo i taložimo u sebi ne bi li je bilo što više.

Koraćamo ka istom kraju u toliko različitih smjerova, ciljeva, sudbina, vodeći se vjerovanjem u nešto bolje, bezbrižnije. A kraj puta ne znamo. Trčimo da stignemo i pređemo što više, ne znajući na koliko koraka smo podešeni. I kada se koraci odbroje, imamo dva vjerovanja: prvo, da ih više nećeš brojati i ići ćeš svuda bezbrižan i vječan; i drugo, eksplozija, pucanje svega stečenog, voljenog, crna rupa s dnom. Izvjesno je, jedno će isključiti drugo, i samo jedan od dvojice prijatelja različitog razmišljanja saznaće prvi.

OGLEDALO

Vrijeme nije vidljivo, ono je osjetno, ono je tu i kad satovi nijesu bili, stavljam katanac na kazaljke, zašto opet pada mrak? Sviće novo jutro, novi dan. Podesim na pogrešno, opet ne remetim ništa. Bacim kalendar, a ipak se godišnja doba smenjuju. Spustim roletne da ne vidim zalazak sunca i bora me opomene. Vrijeme ne može stati i neće me čekati.

Plivanje u okeanu emocija je istovremeno najopasnija i najljepša stvar na svijetu. Tamo i ja postajem emocija, riba nekih samo meni svojstvenih boja, osoba koju su ljudi voljeli ili ne na neki jedinstven način, i to ne bih mjenjala ni za jednu pustinju ravnodušnosti u kojoj su svi isto zrno pjeska koje služi za skrivanje smrtonosnih neprijatelja, onih zmija prezira, škorpiona pohlepe i guštera zavisnosti.

Anja Peković

„Ekonomska PG” Srednja ekonomska škola

Mirko Vešović, Podgorica

Direktorica: Dijana Vujačić

Glavni urednik: prof. Željko Miladinović

ВРЕМЕПЛОВ „БОРА 50”

Ове године обележавамо пола века рада Гимназије Бора Станковић, али њено постојање се може измерити и децом која су прошла кроз ову школу и њиховим успесима. Да није било 1969. године, ко зна где бисмо ми били сада и шта бисмо радили, и зато у част тој години представљамо вам времеплов „Бора 50” који ће нам рећи шта се то догодило у тих 365 дана:

- Први студијски албум „Лед цепелина” са истим називом
- 4 победника на Евровизији у Мадриду
- Први радио програм у Југославији, Индекс 202
- Ступила на снагу Међународна конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације
- Државни удар у Либији:
Муамер ел Гадафи долази на власт
- Јованка Броз отворила болницу за миопатична и реуматична обољења
- Тито отворио хидроелетрану Златоличје
- Отворен хотел „Југославија”
- Основан Универзитет у Приштини
- Први пробни лет авиона Боинг 747
- Лансирана је совјетска научно-истраживачка станица Венера 5
- Лансиране свемирске летелице Аполо 9 и Аполо 10
- Свемирска мисија Аполо 11:
Нил Армстронг слетео на Месец
- Робин Нокс Џонсон опловио цео свет по први пут за 312 дана
- Издат је роман „Кум” Марија Пуза по први пут
- Добрица Ћосић постаје председник Српске књижевне задруге
- Југословенски филм „Рани радови” добио је Златног медведа на 19. Берлинском филмском фестивалу

ОГЛЕДАЛО

- Премијера филма „Битка на Неретви“
- Филм „Рат и мир“ добио Оскара за најбољи страни филм
- Емитована прва епизода серије „Скуби-Ду“
- Емитована прва епизода серије „Улица Сезам“
- Пеле постигао 1000. гол у каријери
- Мушки тим Југославије у стоном тенису освојио је бронзу на светском шампионату у Минхену
- Вршњаци наше школе су:
 - Предраг Мијатовић – фудбалер
 - Роберт Просинечки – фудбалер
 - Синиша Михајловић – фудбалер
 - Оливер Кан – голман
 - Михаел Шумахер – возач формуле
 - Феликс Баумгартнер – скакач
 - Дејв Баутиста – рвач
 - Софи Кинсела – глумица
 - Дарен Аронофски – режисер
 - Питер Динклиц – глумац
 - Џерард Батлер – глумац
 - Џејсон Бејтман – глумац
 - Џенифер Анистон – глумица
 - Пол Рад – глумац
 - Метју Пери – глумац
 - Метју Маконахеј – глумац
 - Кејт Бланчет – глумица
 - Небојша Глоговац – глумац
 - Џенифер Лопез – глумица и певачица
 - Ајс Кјуб – репер
 - Тони Цетински – певач
 - Гвен Стефани – певачица
 - Џеј Зи – репер
 - Кенди Дулфер – цез саксофонисткиња
 - Тијесто – ди-џеј

Редакција „Борополитен“

Гимназија Бора Станковић Ниш

Директор: Љиљана Златановић

Главни уредник: проф. Милена Богдановић

НАЈБОЉА НАСЛОВНА СТРАНА: „**Борополитен**”
Гимназија Бора Станковић, Ниш

4. БЕЛИСТ - БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ
СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА
2018/2019

4. БЕЛЛИСТ

БЕОГРАДСКО ЛИСТАЊЕ СРЕДЊОШКОЛСКИХ ЛИСТОВА 2018/2019

УЧЕСНИЦИ

1. „**Борополитен**”, Гимназија Бора Станковић, Ниш
 2. „**Искра**”, Гимназија, Пирот
 3. „**Гимназијалац**”, Гимназија Свети Сава Пожега
 4. „**Гимназион**”, Гимназија, Чачак
 5. „**Фрагменти**“, СШЦ Источна Илица, Источно Сарајево
 6. „**Сунчани видици**“, СШЦ Источна Илица,
Источно Сарајево
 7. „**Средњошколац**”, Средња економско-трговинска
школа, Тузла
 8. „**Млади правник**“, Средња ЕТШ, Тузла
 9. „**Кораци**“, Гимназија Слободан Шкеровић,
Подгорица
 10. „**Знак**“, Гимназија Слободан Шкеровић, Подгорица
 11. „**Економска Пг**“, СЕШ Мирко Вешовић, Подгорица
 12. „**Ехо**“, Гимназија Котор
 13. „**Heartbeat**“, Прва гимназија, Марибор
 14. „**Скамија**“, Гимназија Ј. Ј. Змај, Нови Сад
 15. „**Gymnasium**“, Гимназија Светозар Марковић,
Суботица
 16. „**Пут**“, Зрењанинска гимназија, Зрењанин
 17. „**Милевин свет**“, СТШ Милева Марић, Тител
 18. „**Бранко**“, Карловчка гимназија, Сремски Карловци
 19. „**Млади филолог**“, Филолошка гимназија, Београд
 20. „**Соколске новине**“, Гимназија Руђер Бошковић,
Београд
 21. „**Димитрије**“, ПБТШ Димитрије Давидовић, Земун
-

ОГЛЕДАЛО

НАГРАДЕ

ПРВА НАГРАДА

„Гимназион“ ♦ Гимназија, Чачак

ДРУГА НАГРАДА

„Млади филолог“ ♦ Филолошка гимназија, Београд

ТРЕЋА НАГРАДА

„Искра“ ♦ Гимназија, Пирот

НАЈБОЉА НАСЛОВНА СТРАНА

„Борополитен“ ♦ Гимназија Бора Станковић, Ниш

НАЈБОЉЕ ГРАФИЧКО РЕШЕЊЕ НОВИНА

„Heartbeat“ ♦ Прва гимназија, Марибор

ПОХВАЛЕ

„Бранко“ ♦ Карловчка гимназија, Сремски Карловци

„Пут“ ♦ Зрењанинска гимназија, Зрењанин

„Знак“ ♦ Гимназија Слободан Шкерковић, Подгорица

„Ехо“ ♦ Гимназија Котор

ПОХВАЛА НАСЛОВНА СТРАНА

„Ехо“ ♦ Гимназија Котор

ПОХВАЛА - ГРАФИЧКО РЕШЕЊЕ НОВИНА

„Гимназијалац“ ♦ Гимназија Свети Сава, Пожега

ЖИРИ 4. БЕЛЛИСТ-а

Проф. др Милан О. Распоповић
физичар и филозоф, Београд

Зорица Перовић
професорка филозофије и социологије, Београд

Лука Тилингер,
графичар и илустратор, Београд

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ТЕМА VII

ТЕЗА АНТИТЕЗА СИНТЕЗА

„Буба” у музеју
Фердинанд Порше
(1875–1951)

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

С ОНЕ СТРАНЕ ДОБРА И ЗЛА, ЛЕПОГ И РУЖНОГ, СВРХЕ И ЦИЉА (НИЧЕ)

Ниче је живео у XIX веку, али је својим мишљењем осветлио XX век и наговестио све проблеме нама савременог света, што га зову постмодерним.

Рекен у Саксонији је његово родно место, али Ниче одбацује сваки духовни завичај, бирајући судбину „вечној *йуџиника*“, изгнаника из традиције, историје, културе, религије. Према хеленском узору таленат се развија једино у борби, „за *тенија је био йоџребан само друџи теније*“, а за Ничеа су то били Вагнер и Шопенхауер. Но, онај у „*чијој му је близини било йоџлије, боље йри души неџо иџе друџе*“ био је мрачни филозоф из Ефеса – Хераклит.

Како је Ниче живео „иза седам самоћа“ и те везе је покидао, преостала је борба са самим собом. Покушај да се прескоче властите сенке.

Сенка која га је пратила још од детињства била је његова болест, здравствене кризе, напади мигрене, помрачење свести 1888. године, а онда и смрт 1900.

ДЕЛО

Задивљујућа је Ничеова изузетна продуктивност. Са двадесет седам година објавио је првенац „*Рађање стратегије из духа музике*“. За непуних двадесет година, упркос нарушеном здрављу, исписаће обимно дело.

Стил је посебна вредност његових списа. Мисли су одсечне, кратке, одричу се објашњења, просто се „*наслађују у неогређености*“. И њима је потребан „*делски ронилац*“, како је Сократ говорио за Хераклита. Он мисли песнички, јер за њега *poiesis* није само стварање стиха, већ истине, нове стварности и саме филозофије. Ниче филозофију види само у непосредној близини уметности.

ВОЉА ЗА МОЋ

Ниче устаје против владавине логике, логоса, самим тим против традиционалне филозофије која је себе самопостављала као простор умности и рационалности. У својој највећој страсти – метафизици, филозофија је трагала за последњим узроцима света, основом свега постојећег.

Ниче разара претензије метафизике и ума, јер не постоји никаква суштина света, нити је она прирођена самим стварима.

Стварно постојеће је једна бесциљна игра сила. Сложени однос надређености и подређености супротстављених воља за моћ и њихових творевина. Свет као воља за моћ није логичан, разуман – аполонијски – како Ниче каже у оквиру своје симболичке терминологије, већ спонтан, хаотичан – дионизијски. Није извесност, већ неизвесност суштина бића, живота који себе гради и разара у вечној игри надвладавања различитих воља.

Вољи за моћ противрече сви традиционални појмови метафизике – добро, праведно, истинито – јер *„је она /воља/ у својим основним функцијама насиље, искоришћавање, унишћавање, присвајање, доминација”*. Стога је постојање с оне стране добра и зла, лепог и ружног, сврхе и циља, као такво, оно је *„невино”*.

Воља за моћ није само космолошки усуд, већ и антрополошки узус. Како је и човек биће воље за моћ, људско мишљење, деловање, веровање само су облици њеног испољавања.

У вољи за моћ тријумфује принцип неједнакости, јер нема воље која не жели надмоћ. Људи нису једнаки, како су веровали хришћани, рационалисти, демократе, социјалисти, јер воља за моћ није пропорционално распоређена. Идеја једнакости је изум слабих, немоћних, а расположење које их је водило је завист – ре-сентимент према оним снажним, јаким и моћним.

Иза свих великих осећања човечанства стоје они слаби и њихова освета, иза узвишеног – ниске побуде, иза светог – *људско одвише људско*.

Стога не чуди што се Ниче бави многим генеалогима, пореклом морала, метафизике, религије, културе. Корен им је увек исти – завист, немоћ, ропска осећања.

Пошто познаје само природног човека, оног воље и нагона, Ничеу се идеали указују само као прикривени, маскирани нагони: *„Ми смо од самој почетка нелоична и ошуда нејраведна бића... ово је једна од највећих и најнеразрешивијих дисхармонија ојстјанка”*.

Између идеала, Бога, добра, истине, правде, тих лепих привида и стварности, Ниче бира стварност јер: *„Кад земља йуца йод нојама, сам си”*. Људску усамљеност у крилу живота треба да посведочи и друга тема његове филозофије:

СМРТ БОГА

Ово је можда и највећа тема Ничеове филозофије. Кажемо тако, мислећи на њене последице. Не случајно, проповедник смрти Бога је пророк са истока, из Персије – Заратустра. Веру истока је Ниче претпостављао омраженом хришћанству, јер она не познаје разлику добра и зла, не моралише нити се бори против греха, већ је усмерена на превладавање бола.

Заратустра се у тридесетој години, жељан мудрости, повлачи у планину, у самоћу. После десет година почиње његов повратак међу људе: *„јер шћа би била срећа Сунца да није оних којима сија?”*.

Силазећи низ планину, среће старца коме обзнањује истину – да је Бог мртав, чудећи се како овај то већ не зна? Како би испосник, монах одвојен од света, људи, историје, то и знао? Смрт Бога је првенствено повесни феномен, а не исказ пуког неверовања. Продорном рефлексijом Ниче сагледава смрт Бога као последицу историјског развоја западноевропског човека, његове метафизике и хришћанства.

„Где је Бој? Ми смо га убили. Сви ми смо њејове убице. Али како смо га учинили? Како смо мојли да исцјемо море? Ко нам је дао сунђер да исцјемо чийав хоризонј? Шћа смо учинили, кад смо ову земљу ојковали од њеној Сунца?”

Још од Августина, западнохришћанска филозофија и теологија знају Бога само као име за оно идеално. Као појам бесконачног бића који се разумом схвата и апстрактним појмовима промишља. Тако је Запад одбацио лично схватање Бога кога нема, како вели Дионизије Аеропагит, *„без учесјивовања у њему”*.

Одсуство Бога је последица губитка истинске вере западноевропског човека. Но, Ничеу сигурно није стало до правоверја, јер је усмерен на вољу за моћ, а Бог и хришћанство су њени љути противници.

Смрт Бога се указује као објава губитка оностраног света, вечног живота, утехе и спаса. Како је свргнут Бог – Спаситељ, у средишту је Дионис – бог опијености, насладе, метаморфозе и смрти. Једном речју – бог игре. Пут од Спаситеља до Диониса је путовање од искупљења живота до његовог прихватања.

Нису само радост и ослобођење последња осећања кад је у питању објава смрти Бога. Ниче проницљиво дешифрује пустош и празнину коју она оставља за собом. Свет без Бога је без вредности, а нихилизам као тешка сенка надвија се над светом. У свету без вредности све је дозвољено и ништа није свето, што као ехо овог догађаја искушавају и преламају ликови Достојевског.

НАТЧОВЕК

У хришћанству је Богочовек Христ био мера човечности. Еталон човековог односа према себи и другима. Христ је био слика која је човека тек чинила човеком. Смрћу Бога хришћански хуманитет је постао проблематичан и угрожен. Натчовек је супротност хришћанској људскости – самилости, саосећању, праштању, љубави – који се доживљавају као „деформације инстиката”. Натчовек све божанске атрибуте присваја за себе, јер он жели самог себе у сопственој моћи. Једино Натчовек може да понесе и нову визију света:

ВЕЧНО ВРАЋАЊЕ ИСТОГ

Као да Ничеу нису биле довољне ни воља за моћ ни смрт Бога да деструира хришћанско-теолошку концепцију света, тек, он прибегава једној другој слици – вечном враћању истог. Ова идеја је последица саме воље за моћ. Воља се јавља увек у времену прикована за његов ток, њено хтеће тече заједно са њим – од прошлости ка будућности.

Стога је време граница воље, њен оков, јер, „она не може хтети назад”. Не може учинити да оно што је било као да се није збило. Ту противуречност Ниче разрешава новом временском структуром, која хтеће прошлости чини идентичним са хтећем будућности. То је могуће, јер је време кружно. Космосом влада вечно враћање истог, како су још веровали библијски проповедници и Хелени. „Све што је право лаже, истина је савијена, време је круг”, вели Заратустра.

Вечност није изван времена. Она је иманентна свету, јер је вечност сâмо време, живот који се вечно враћа. Са становишта вечног враћања истог судбина свег бића је одлучена, „јер је вечно већ била”.

У свету нужности нема избављења и спасења, али то сазнање није за Ничеа медузина глава која окива вољу. Према нужности воља се не односи пасивно, већ херојски, са радосћу. Фатализам не слаби вољу, јер „што ме не убија, јача ме”. Ничеово *amor fati* није само признање нужности, већ и спинозистичка „радост разумевања” људске судбине. У подношењу ове истине искушавају се и разлучују натчовек и човек слабе воље.

Љиљана Маловић Козић

Професор филозофије

Шеста београдска гимназија Београд

ЈЕЛЕНА
АНЖУЈСКА
ДАНИЈЕЛА ГРБИЋ

Сјајна слико
Како су тужне
Твоје бескрајне очи
Док мирише јоргован плави

Колико крајева
Си у њима покушала
Да саставиш
Колико трагова
Си успела
Да оставиш
Док мирише јоргован плави

Где су сада
Деца твоја
У том бескрају
Патње твоје
У звонике уграђују
Док мирише јоргован плави

Где су двори твојји
Душу твоју ко ли двори
Камење сложено
Камење расуто
Камење потопљено
Да би било заборављено
Док мирише јоргован плави

Анђела
Сјајна слико
Стална у несталном
Времену

КАКО НАУЧИТИ СРЦЕ ДА СЕ СМЕЈЕ

Успаваш се као небо
Пробудиш се као река
И у сну и дању
Знаш да те нека
Даљина чека
Тело ти је облак
Час си поветарац
Час си бура
Час заробљен кристал
И пахуља
Сунце те зове
Тама ти прича приче
Некад се заглавиш
Између земље и неба
Смејеш се
Та танка нит
Је оно место
На ком равнотежу
Одржавати треба
И опет си
Небо и река
Облак и ветар
Пупољак и плод
У срцу које
Уме да се смеје

Данијела Грбић

Професор српског језика
и књижевности
Зрењанинска гимназија,
Зрењанин

ЖИВОТ КОМИЧАРА

ОЛГИЦА РАЈИЋ

У барокно уво
капну каткад милиграми.
Празнина зине нулу,
тупљену округлину.
То је мој портрет:
суша у души,
сват необичан.
Убрзано срце мога срца
у погрешну старост стаје.
Црна прилика стасава,
мастан ручак спремам.
Глумац полази кући.

Обла песма пада му низ плећа.

СИБИЛА

У мрачну комору
нек лете посласице.
Да је моја рука твоја
читава живот.
Под дојкама раскошно дисање.
Знам ја:
нерасветљени тренуци
на кревету
ужем од стопала,
лотосов монолог
у препредено јутро.

Све имам:
и женски завијутак,
црвено огњиште унутра,
честиту грнчарију.

Олгица Рајић
професорка Шесте
београдске гимназије
Београд
Из збирке
Weltschmerz у Банату
(Београд: *Трећи трг*, 2019)

ШЕСТ ДЕЦЕНИЈА РАДА И СТВАРАЛАШТВА

(Професору др Милану Распоповићу у част)

Кроз три активности људског духа изражава се дело др Милана Распоповића: писно дело- уџбеници, књиге и монографије; просветно- педагошко- стварање и развој Математичке гимназије у Београду и – друштвена активност и заслуге.

Током више од пола века сарадње са Заводом за уџбенике објавио је 116 наслова. Први објављени уџбеник био је Збирка задатака са лабораторијским вежбама из физије (1968), који је био основа за увођење такмичења из физике. То су уџбеници са одговарајућом збирком задатака и лабораторијским вежбама за све нивое нашег школског система, методике наставе физике за основну, средњу школу и факултет, научне монографије у којима се повезују природне науке - физика и филозофија. По броју наслова у укупном тиражу и времену употребе нема премца у историји наше уџбенике литаратуре. Сви уџбеници имају употребну дозволу за коришћење Министарства просвете.

Међу његовим делима велики је број оних који су се први пут појавили у Југославији. Посебно су значајне методике науке физике и научно- филозовске монографије: „Физика и дијалектике”, „Детерминизам у науци и филозофији”, „Утицај Лудвига Болцмана на физику и филозофију”, „Друштво, наука и техника” ...

Његову стручност, искуство, поисвећеност и прегалачки рад, креативност и методички приступ, јасно изражавање, стил и језик допринели су да бројне генерације ученика и студената савладају градиво из физике на квалитативно вишем нивоу, а многим од њих да физика постане професионално опредељење. Распоповић један је од научника, мислилаца и у границама претходне државе, који је успешно на оригиналан и стваралачки начин, повезао физику и филозофију, а тиме знатно унапредио, продубио и проширио научно- филозофску мисоа.

аутор карикатуре: Драган Руменчић

ОГЛЕДАЛО

Лепим, пригодним речима за дугогодишњи допринос образовању и науци одужио му се др Милољуб Албијанић, професор факултета ФЕФА, а пвodom јубилеја- обележавању 60 година рада др Распоповића. Слављеник је јубилеј обележио недавно у Клубу Радио Београда, у друштву породице, пријатеља, сарадника и поштовалаца.

Полувековне активности у српској просвети крунисао је књигом „Математичка гимназија- од сна до јаве”, у којој је приказао све фазе те значајне образовне установе. Први је аутор наставних планова и програма за наставу физике у основној и средњој школи, заједно са Емилом Даниловићем. У тим плановима и програмима дата су детаљна упуства и коментари примене у свим нивоима наставе. На његов предлог почиње и да се спроводи и такмичење из физике у основним и средњим школама, аналогно такмичењима из математике, примећује Абијањић. Милан Распоповић постао је синоним ове јединствене школе- додаје. Распоповић је 31 годину био директор те школе, од 53 година постојања (од 1966.) Међу његове заслуге спада и, седамдесети година прошлог века, увођење програмирања као посебног предмета (20 година пре других средњих школа у Србији) али и борба за очување и статуса школе, организовање смештаја за ученике који нису из Београда; стипендије за ученике слабијег материјалног стања... Развио је идеју да бивши олимпијци припремају ученике за нова такмичења, иницирао менторска одељења за талентоване у другим школама, које раде по наставним плану и програму Математичке гимназије, што је постало државни пројекат...

Активан у Друштву математичар, физичара и астронома, у неколико мандата потпреседник, три пута је водио екипу Југославије на међународну олимпијаду из физике. Био је потпреседник Хегеловог друштва, а у више мандата и члан Просветног савета, активан у Фондацији „Младаен Селак”, која се бави афирмисањем имена и дела Михајла Пупина.

Припремио **Дамир Јелисавчић**
(Просветни преглед 12. децембра 2019, Београд)

ФЛЕКТИВНИ НАСТАВЦИ У ИНСТРУМЕНТАЛУ ЈЕДНИНЕ ИМЕНИЦА 4. ВРСТЕ - ТЕНДЕНЦИЈЕ У ГОВОРУ МЛАДИХ

Деклинација именица у српском језику класификована је у четири врсте према роду и врстама наставака. Овакву класификацију направио је М. Стевановић у Граматици српскохрватског језика¹. По четвртој врсти мењају се именице женског рода које се у номинативу једине завршавају сугласником, као на пример *сѝвар, косѝи, крв*, чији инструментал може да гласи *сѝвари/сѝварју, косѝи/кошѝу, крв/крвљу*.

У оквиру истраживања мачванског говора младих определила сам се да испитам фреквентност наставака *-ју* и *-и* и да одредим шта би могло имати утицаја у избору за одређени наставак. Истражила сам језичке услове, тј. да ли и у којој мери на избор флективног наставка анкетираних ученика утичу атрибути и предлози испред именице, завршетак граматичке основе именице, али и спољашње околности, односно да ли на ове говорне црте утичу место становања испитаних, пол, као и да ли после обраде наставне јединице *Именице 4. врсте* ученици мењају избор наставака у инструменталу.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД РАДА

За је истраживање коришћен метод анкете на 30 ученика. Број испитаних у првом и трећем разреду био је једнак, јер се именице у средњој школи као наставна јединица обрађују у другом разреду,

¹ М. Стевановић: *Савремени српскохрватски језик*, Научна књига, Београд, 1970.

ОГЛЕДАЛО

те је половина испитаника стављена у *йривидно време*². Испитани су ученици из Шапца, као градске средине, и ученици из мачванских села у циљу утврђивања утицаја порекла на избор наставка (да ли се другачије говори у градској и сеоској средини). Да бих проверила утицај пола на избор наставка, одабрала сам подједнак број девојчица и дечака, јер жене више вреднују говорну културу³. Анкета се састојала од реченица у које су ученици стављали попуњене именице у инструментал користећи наставак који им звучи природније. Међу реченицама било је конструкција са предлогом и без њега, са атрибутном и без њега, затим једносложне и вишесложне именице, као и именице које имају и облик са *-ка* у трећој деklinацији (*кокош—кокошка, кост—коска, кћи—кћерка*).

њих да физика постане професионално опредељење. Распоповић један је од научника, мислилаца и у границама претходне државе, који је успешно на оригиналан и стваралачки начин, повезао физику и филозофију, а тиме знатно унапредио, продубио и проширио научно-филозофску мисао.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Учесталост наставака приказана је у следећој табели:

		Први разред		Трећи разред	
		Шабац	Село	Шабац	Село
Воли да се размеће својом ___ памет.	памећу	84	83	80	86
	памети	16	17	20	14
Волим да сва јела зачиним _____ со.	сољу	91	100	80	100
	соли	9	0	20	0
Дошао је у сукоб с _____ власт.	влашћу	91	66	80	100
	власти	9	34	20	0
Дуго је живео са _____ болест спавања, а није то знао	болешћу	58	17	80	86
	болести	42	83	20	14

² Једна језичка појава може се пратити тако што пустимо да протекне реално време и прате исти испитаници 2-3 године или одређивањем привидног времена и поређењем одређене групе са 2-3 године старијом

³ Лингвистичке свеске 8: Говор Новог Сада. Филолошки факултет Нови Сад, 2009.

ОГЛЕДАЛО

Заклео се војничком _____ част.	чашћу	100	100	80	100
	части	0	0	20	0
Из рата се вратио са преломљеном бутном _____ кост.	кошћу	91	34	0	28
	кости	9	66	100	72
Немамо ништа са том _____ ствар.	стварју	0	17	0	28
	ствари	100	83	100	72
Обрадовали су нас радосном _____ вест.	вешћу	75	50	60	100
	вести	25	50	40	0
С бољом _____ помоћ!	помоћу	16	17	20	14
	помоћи	84	83	80	86
Са _____ младост долазе најбољи животни тренуци.	младошћу	91	66	60	100
	младости	9	34	40	0
Са великом _____ радост саопштила нам је да је трудна.	радошћу	100	83	100	86
	радости	0	17	0	14
Све се може постићи лепом _____ реч.	речју	84	66	100	100
	речи	16	34	0	0
То што је рекао нема везе са _____ стварност.	стварношћу	84	83	60	100
	стварности	16	17	40	0
Тога се сећа са _____ одвратност.	одвратношћу	84	100	100	100
	одвратности	16	0	0	0

Учесталост насртавака у инструменталу једнине, изражена у процентиима

Једносложне именице

Код једносложних именица, према спроведеној анкети, скоро је једнака заступљеност наставака. Код именица *йећ, нић, крв* сви су изабрали наставак *-и*, сем једног ученика чији је одговор у другој реченици гласио неочекивано— *нићом*.

Највећи број испитаних је одговорио *зобом*, ученици 3. разреда са села су одговорили *зобљу*, а само 5 одговора је гласило *зоби*.

Нико од испитаних није дао одговор *кћерју*. Наставак *-и* употребљено је 60%, док су остали празна поља на својим анкетама попунили обликом инструментала именице *кћерка*.

ОГЛЕДАЛО

Облик *кошћу* изабрало је 53% од укупног броја испитаних, 23% користи наставак *-и*, а остатак је заменио именицу кост именицом 3. врсте *коска*. Потпуно другачији одговори дати су кад је иста ова именица дата у контексту дела људског тела.

Именице са сугласничком групом *-ст* на крају

У инструменталу јединине именица са сугласничком групом *-сѝ* на крају у говору средњошколаца наставак *-ју* знатно чешћи. Наставак *-ју* једногласно су сви одабрали код именице *свеѝлосѝ*. Чак троје испитаних је употребило облик *ѝройасѝом*.

Конструкције са предлозима

Спроведена анкета потврдила је и тврдњу да је у говору наставак *-ју* чешћи кад се испред именице налази предлог. Сви испитани су ставили облик *љубављу*, али кад је у питању израз *С божјом ѝмоћи* наставак *-ју* је употребио мали број анкетираних.

Именицу *кокош* заменило је именицом *кокошка* 36%, док су остали изабрали наставак *-и*, са једним изузетком у првом разреду који је написао на свој анкетни листић *кокошћу*.

Конструкције са атрибутом

Једино се овде може приметити већа употреба наставка *-и*. Ипак, код вишесложних именица на *-сѝ*, без обзира на постојање конгруентног атрибута, чешћи је наставак *-ју*. Дакле, атрибут повећава употребу наставка *-и*, али не обавезно.

Утицај узраста на избор наставка

Примећујемо да су трећаци доследнији својим изборима наставка *-ју*.

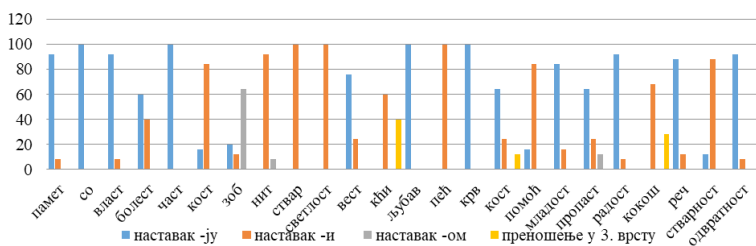
Утицај места становања на избор наставка

Код ученика са села у мањој мери примећујемо наставак *-ом*. Углавном су уједначенији при избору наставка и свакако у већој мери користе наставак *-ју*, као и ученици из града. Однос наставка *-ју* према наставку *-и* код ученика из града је 57% према 43%, а код ученика са села 61% према 39%.

Утицај пола на избор наставка

Ученице више користе наставак *-ју*. Трећакиње су дале скоро исте одговоре без обзира на средину у којој живе, а ученице првог разреда, како нису обрадиле наставну јединицу су имале разноврсније одговоре.

ОГЛЕДАЛО

Учесталости флективних наставака код девојчица и дечака

ЗАКЉУЧАК

При грађењу инструментала једине једносложних именица и именица на *-сти*, према спроведеној анкети, ученици више користе наставак *-ју*.

Предлози и атрибути повећавају вероватноћу употребу наставака *-ју* у инструменталу једине.

Старији ученици, који су обрадили наставну јединицу *Именице 4. врсте*, хомогенији су у својим изборима наставака, али без обзира на узраст, посматрајући целокупне резултате, обе групе ученика су више користиле наставак *-ју*.

Испитани из обе средине користе наставак *-ју* у већој мери, али ученици са села га користе више.

Ученице користе наставак *-ју* више него ученици, који бирају наставак *-и* у готово једнакој мери као и наставак *-ју*.

На основу свега горе наведеног, утврдила сам да се скоро тросуко више користи наставак *-ју*, са минималним утицајем свих испитаних језичких услова.

ЛИТЕРАТУРА

- [1.] М. Стевановић: *Савремени српскохрватски језик*, Научна књига, Београд, 1970.
- [2.] В. Ломпар, А. Антић: *Грамађика: српски језик и књижевности: за други разред гимназија и средњих стручних школа*, Клетт, Београд, 2014.
- [3.] Ж. Станојчић, Љ. Поповић: *Грамађика српског језика за гимназије и средње стручне школе*, Завод за уџбенике, Београд, 2008.

Ана Ковић

Шабачка гимназија Шабач
Ментор: проф. Станка ел Рабади

Radmila i Marijana Milosavljević

**DIZAJN
I DIZAJNERI XX
VEKA**

Fotografije u ovom broju časopisa OGLEDALO
preuzete su iz knjiga Radmile i Marijane Milosavljević,
Dizajn i dizajneri XX / XXI veka 1, 2, 3,
u izdanju RTS izdavaštva i Orion art-a (2018)

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

ТЕМА VIII

ФОРМА: ПРЕДМЕТ ДУХОВНОГ ИНТЕРЕСА

Кућа Хундертвасер
Фриденсрајх Хундертвасер
(1928–2000)

OGLEDALO

MIT I SAN

*Pustite me da sanjam.
Ako je taj san moj život, ne budite me.*
Miguel de Unamuno

*Ja sam vam pasionirani skupljač snova, znate,
jurim za tuđim snovima s mrežicom za hvatanje leptira.*
Peter Nadas

1. Ono što pojedinac potiskuje u nesvesno pri punoj svesti, izranja bez njegove volje u snu. Snovi koje pojedinci sanjaju noću jesu izraz želja koje oni potiskuju danju, jer im društvene ustanove i kulturne norme zabranjuju da ih zadovolje u stvarnosti: što se u budnom stanju ne može da ostvari, može u snu. „Naša kultura nametnula je svoju uzdu na tu prirodnu pobudu” (Valerij Brjusov, *Mramorna glava*, Banja Luka, „Glas”, 1985, str. 23). Po Frojdovoj teoriji, nagon je ono zdravo u čoveku. Sve što sprečava da se nagon zadovolji je nešto bolesno. Kultura potiskuje nagon. Zato se čovek oseća *nelagodno u kulturi* – kultura je bolest. „Utvdili smo da čovek postaje neurotičan jer ne može da podnese obim odricanja koje mu je nametnulo društvo radi svojih kulturnih ideala” (Sigmund Frojd, *Iz kulture i umetnosti*, Matica srpska, Novi Sad, 1969, str. 291). U snu se neostvareni i nestali svet vraća sebi. „San je *prikriveno* ispunjenje neke *potisnute* želje”, veli Frojd. Sledi da sadržaj sna zadržava vezu sa izvornim doživljajima i/li iskustvima iz sveta budnosti pomoću kojih i nastaje. „U snove se moje upleti sa javom, i ponesi me u bezdane; ja ću pokriti žutim zaboravom, sve svoje snove zvezdane”, zapisao je Miloš Latinović. Tako san odvaja snevača od jave, ali ne prekida sve veze sa njom. San zahteva stvarnost, traži je: sa snom se suočavamo iz jave koja ih uglavnom zanemaruje ili odbacuje, premda se izvesni sadržaji stvarnosti mogu naći unutar samog sna – stvarnost snova i stvarnost u snovima.

2. Time što snovi nešto skrivaju od stvarnog života čovekova, oni ipak otkrivaju neporecivu vezu sa budnim životom. „Izdiže se, kao iz vrhunskog zaborava, ono što je vreme sakrilo” (Marija Sombrano, *Vizija i iskustvo*, Službeni glasnik, Beograd, 2011, str. 289). „Ali san koji nam obećava moguće meša se u sam život i na njega prenosi zadatak da ga ispuni. Jedan postoji izdvojeno i nezavisno; drugi zavisi

od nečega što bi moglo da se desi... Pritiska me san, bez savesti... Oduševljen sam čistim snom, snom koji nema nikakve veze sa stvarnošću, niti ikakvog kontakta sa njom. Nesavršeni san, čija je polazna tačka u stvarnom životu, meni je gnusan, ili bi mi bio gnusan kada bi mu se prepustio” (Fernando Pessoa, *Knjiga nespokoja*, Dereta, Beograd, 2017, str. 256, 264, 202).

3. Karl Gustav Jung podseća da „postoji izreka u kojoj se kaže kako mladoženja nikada ne sanja o svojoj mladi, zato što mu je ona pri ruci u budnom stanju”. San je dopuna stvarnosti i njena kritika. San mi nudi nešto što mi svakodnevna stvarnost osporava. Noćni život duše i duha ostavlja svoj pečat i na danji život: to je iskorak iz svakodnevnog iskustva upakovanog u norme i pravila, u iskustvo slobode od njih, to jest prevazilaženje običnog i običajnog. Izmenjeno stanje svesti vodi do otkrivanja drugog i drukčijeg sveta. Ono što smo naučili danju nije sve, ne predstavlja granicu saznanja, verovanja i delanja. *Svet u svesti nije sve*. Više stvari može da se nauči u snu nego na javi – više čudnih stvari. San je kao neki božji dar, neka moć koja traje dok čovek spava, moć da se shvati i dohvati nešto što nije moguće u svesnom stanju. To je duh snoviđenja. „Psihoanalizi dugujemo saznanje da u snu nismo samo onaj ko se pojavljuje u prvom licu, već da smo svi oni koji se u snu javljaju. Interpretacija sna koja snevača ne traži i ne nalazi u svim sanjanim osobama, promašuje svoj cilj. I pisac je svaki od likova svog romana. Zbog toga su likovi romana tako kompleksni i izdiferencirani da i čitalac u svakom liku može da susretne sebe” (Bernhard Šlink, *Na granici – eseji*, Plato Books, Beograd, 2013, str. 163, 164).

4. Ono što ne može da stane u naše racionalne pojmove, javlja nam se u nekom drugom obliku (simbol, metafora). „Lovio je snove kao što drugi mrežom love leptire” (Ernst Jinger, *Heliopolis*, Službeni glasnik, Beograd, 2012, str. 263). „Jer sve što navika zatvara u svojim mrežama, ona i nadzire, treba joj umaći, zaspati u trenutku kada se namjeravalo učiniti nešto sasvim drugo, nego spavati, jednom riječju usnuti tako da nam san ne bude pod zaštitom predviđanja, u društvu, čak i potajnom, razmišljanja” (Marcel Proust, *Sodoma i Gomora*, 2, Zora, Zagreb, 1965, str. 112).

5. Kad uporedimo ono što znamo o sebi kada smo budni, sa onim što saznamo o sebi u snu, bliži smo istini o sebi. In dreams begins responsibility. „Ne preostaje ti ništa drugo osim da veruješ u svoje snove... odgovornost počinje u snovima, već sam ti rekao... jer naši prsti dopiru samo do onde gde se završava ruka, ali san ide mnogo dalje... on je proteza, izlazi iz zatočeništva postojanja” (Antonio Tabuki, *Tristano umire*, Stubovi kulture, Beograd, 2004, str. 106–107). „Ali od ranog detinjstva još više sam voleo ona stanja u snu, kad ne znam da

spavam. I već tada sam shvatio veliku slobodu duha koju daju takva stanja. Tog trenutka bih shvatio da je svet tada u mojoj vlasti. Išao bih tada putevima sna, po njegovim dvorcima i dolinama, kuda bih hteo. Uz izvestan napor volje mogao sam da vidim sebe u onim okolnostima koje sam birao po svojoj volji, mogao sam da uvedem u svoj san sve one o kojima sam maštao.” (Valerij Brjusov, *op. cit.*, str. 25–26). „Naša kultura u celini izgrađena je na gušenju nagona” (Sigmund Frojd, *Antropološki eseji*, Prosveta, Beograd, 2011, str. 94). Na javi sam bio siromah, gotovo prosjak, u herojskom snu sam se podizao do neba i menjao po svojoj volji uređenje sveta – bio sam car događaja. U snu sam prkosio autoritetima, ustanovama, zakonima, granicama – svemu što me sputavalo, boraveći u stvarnosti koja je značila alternativu zvaničnoj društvenoj i kulturnoj realnosti.

6. U snu se može i sme sve. „A ko nije sanjao san da je kralj koji kraljuje ceo jedan dan?” (Salman Ruždi, *Satanski stihovi*, Prosveta, Beograd, 1991, str. 244). „Niko ne može da bude kralj sveta, osim u snovima. A svako od nas, ako zaista poznaje sebe, želi da bude kralj sveta... Velelepni noćni osećaj veličine, iako sam ništa” (Fernando Pessoa, *Knjiga nespokoja*, str. 560 i 382). U predelu nesvesnog žive prva detinja iskustva: želje iz detinjstva bitno određuju značenja sna! Sanjati znači iskoraciti u neki drukčiji k/raj, koji bi značio blagdan života. Tako je i sam Frojd imao preterane ambicije, kako naučne tako i političke, koje je potiskivao u budnom stanju, a zadovoljavao u snu. Verovatno je lično iskustvo sna podigao na stepen sveopšteg. „Jer, ma šta ko rekao, mi možemo u snu savršeno imati utisak da je ono što se u njemu zbiva stvarno... Sećanja iz snova mogu postatri trajna ako se oni dovoljno često ponavljaju” (Marsel Prust, *Nestala Albertina*, Matica srpska – Nolit – Narodna knjiga, Novi Sad – Beograd, 1983, str. 136 i 138).

7. Ti snovi dolaze iz druge dimenzije vremena i prostora i mogu biti od koristi našem budnom pamćenju. San je još važniji za duševnu i duhovnu ravnotežu ličnosti, jer je ona u budnom stanju opterećena brojnim potrebama, interesima i željama, i pod tim teretom ne može provesti noć. Zato joj san pomaže da se rastereti i oslobodi pritiska i umora – san čuva zdravlje snevača, on ne može da opstane bez sna. San štiti čoveka od tzv. realnog sveta, čini ga nekako podnošljivim (čini iskorak izvan svesne kontrole).

8. Filozof volje za moć, Fridrih Niče, viče: „Svet je dublji nego što to dan misli”. Drugi mudrac dodaje: „To je pouka da umetnik ne sme da se ograniči na dan, da mora da dopre do noćnog života čovečanstva i da traga za njegovim mitovima, simbolima”. (Vitold Gombrovič, *Dnevnik*, Beograd, Službeni glasnik, 2012, str. 259). Luidi Pirandelo tačno je zapazio: „Kao što se dan razlikuje od noći, tako smo

OGLEDALO

verovatno i mi jedno danju a drugo noću”. Razlika između sna i jave je obeležje svih zajednica i njihovih kultura. Ljubav, lepota i san opstaju. „Dan je stvarnost, ali noć je nadstvarnost.” (Ernesto Sabato, *Pojedinac i Univerzum*, Čačak, Gradac, 2005, str. 72). Noć ima svoju moć, kaže naš narod.

9. San ispravlja sliku koju je stvorila uobrazilja pojedinca o sebi. Budan, sebe doživljava kao pitomo, nežno i osećajno biće, a u snu otkrije sebe kao divlje, surovo i krvoločno biće, spremno na svako zlo. U snu su nagoni pušteni sa lanca, to jest u stanju sna prestale su da deluju kočnice, odnosno društvene i kulturne norme i pravila ponašanja. *San jeste jedan oslobođen oblik života u kome je sve moguće, pa i ono nemoguće na javi.* Čovek greši ne samo na javi, još više i teže greši u snu: veliko ogledalo sna pokazuje jedan drukčiji svet no što je ovaj na javi. „Moji snovi... grade se nezavisno od moje volje, i često me guše i tište. Često mi ono što otkrijem u sebi donosi očajanje ili stid... i plaši me... Moji su snovi glupo skrovište, poput kišobrana kada grmi” (Fernando Pessoa, *Knjiga nespokoja*, str. 134).

10. Ono što nismo znali o sebi na javi, možemo saznati u snovima. U stanju sna, puna istina nam dolazi u susret. San je dobar primer dominacije nesvesnih sila, kada svesno ja nema kontrole nad njima. Senka je onaj simbol koji svesno ja poriče, jer znači poricanje njegove kulture. *Ipak, čovek čini zlo uprkos čitavom znanju što mu je dala njegova kultura: moć nesvesnih nagona pobeđuje kulturu! Obrazovani nisu imuni od zla.* „Ono što bi čovjek učinio po danu zaista se događa da, kad zaspi, izvede samo u snu, naime nakon skretanja sna, držeći se drugoga puta nego onoga na javi. Ista se pripovijest promijeni i dobije drugi završetak. Uza sve to, svijet u kojemu živimo za spavanja tako je različiti da oni koji teško zaspu prije svega nastoje izaći iz našega svijeta” (Marcel Proust, *U traganju za izgubljenim vremenom*, 5, Zora, Zagreb, 1965, str. 77). „Jer ima trenutaka kada čovjek osjeća potrebu da izađe iz sebe, da primi u goste dušu drugih, uz uvjet da ta duša, ma kako skromna i ružna bila, bude neka tuđinska duša” (Marcel Proust, *op. cit.*, str. 131). Već je Platon primetio: Časnom čoveku je dovoljno da sanja ono što podlac zaista čini.

Prof. dr Đuro Šušnjić

(Iz knjige *Sjaj odlomka*, Fakultet umjetnosti
Univerzitet Donja Gorica, Podgorica 2019)

SNOVI O PRAVDI

*Pitanje je da li se nama može pomoći! ?
Mislim da ne može! O tome je riječ.*

Mora da su se građanima BiH, nakon nedavno održane Konvencije pod motom «Pravo na pravdu», u organizaciji Ureda Evropske komisije u Sarajevu i TAIEX-a, srušili snovi o pravdi koju je trebao u Sarajevo da donese njemački nezavisni ekspert Rajnhard Pribe.

Pribe je došao i izrazio frustriranost zbog izostanka napretka u vladavini prava, ali nije najavio šta možemo očekivati od njegove ekspertske analize. Otkrio je to prvi čovjek Evropske komisije u Sarajevu Johan Satler, u svom obraćanju skupu. „Mi ćemo pomoći, vaše je da djelujete!”, nedvosmisleno je rekao.

Ko iole razumije diplomatski jezik, zaključiće da neće biti nametanja rješenja, neće biti smjena ni kažnjavanja, neće biti sankcija u vidu suspendovanja međunarodne podrške i pomoći. To znači da će i dalje biti pravosudnih skandala, sumnjivih imenovanja, raznih oblika «potkiivanja», zataškavanja pravosudne korupcije, raznih zloupotreba i disciplinskih prestupa. I dalje će biti klevetničkog fejsbučenja, držanja lekcija strancima i zloupotreba moći pojedinih članova VSTV u vidu tužbi za klevetu protiv novinara, neukrotivih političara i neistomišljenika među kolegama. Biće preporuka i novih projekata bez rezultata.

Mnogi će optuživati Evropsku komisiju i OHR za sve gore stanje u pravosuđu. Govoriće da su mogli povući mnogo konkretnijih poteza da spase pravosuđe, bez čije reforme nema reforme društva. Dokazivaće kako su mogli pokazati više riješenosti da zaustave posrtanje i spriječe umiranje čeda koje su stvorili. Biće na pretek maštovitosti u optuživanju drugih.

Pitanje je da li se nama može pomoći! ? Mislim da ne može! O tome je riječ.

Mi smo posljednjih trideset godina društvo u samoubilačkom pohodu. Poslijeratna reforma pravosuđa je jedan od najznačajnijih projekata koji je ulivao nadu da bi rasulo moglo biti zaustavljeno. Radikalni pristup reformi otvarao je perspektivu oporavka. Danas smo svjedoci da nije bilo šanse da uspije! Zašto? Zbog toga što nije bilo nikog da zaustavi **moralno propadanje društva**. Oni koji su bili pozvani da to urade potrcali su za

OGLEDALO

profitom i mafijaškim politikama, gledajući da otmu dio plijena i za sebe. U tom srljanju pohlepnih i prokletih izgubila se moralna osnova društva. Danas moralnih vrijednosti nema ni u tragovima. Ostale su mafijaške politike i pljačkaši prirodnog bogatstva i preostale društvene imovine da završe svoj tranzicioni biznis. Korupcija kao modus vivendi postojanja postala je kulturološki model. Bez korupcije se danas ne završava ni jedan posao. Ko se u korupciji ne snalazi, osuđen je da umre. Danas je normalno da se imenuje ambasador bez fakultetske diplome, da direktori i ministri imaju falsifikovanu diplomu i da svako može da kupi diplomu bilo kog stepena obrazovanja. Normalno je da sudija bude osuđivan, da predsjednik suda seksualno zlostavlja svoju saradnicu, da tužilac savjetuje osumnjičenog.

U takvom stanju duha i društvene svijesti, vladavina prava nije moguća. Nema vladavine prava tamo gdje ne postoji vladavina morala. Samo su čvrste moralne osnove omogućavale progres civilizacije. Nemoralna društva su taj progres uvijek zaustavljala. Moćna carstva su se rušila i nestajala zbog korupcije i nemorala.

Lirnd Hend, najpoznatiji i najveći američki sudija svog vremena, neustrašivi borac za pravdu, govorio je pedestih godina prošlog vijeka: «Često me brine to što možda polažemo pretjerane nade u ustave, zakone i sudove. Lažne su to nade; verujte mi, lažne. Sloboda počiva u srcima ljudi i žena; ako tu bude umrla neće je spasiti ni jedan ustav, zakon ili sud». Jedan političar u Donjem domu (Edmund Berk) je tu uravnoteženost pravnog kodeksa sa moralnom osnovom društva još preciznije izrazio u trenutku stvaranja Amerike, rekavši: «Ovdje nije važno šta moj advokat kaže šta smijem da učinim, već kako mi ljudskost, razum i pravda nalažu da postupim».

U srcima naših ljudi danas ne počiva sloboda i pravdoljubivost. U srcu našeg čovjeka nema ljudskosti. Dvjesto hiljada građana Banjaluke je ćutalo kada je ubijen mladi David Dragičević. Nisu se odvažili da izađu na proteste na kojima su časni, slobodumni i hrabri ljudi tražili pravdu. Sjedili su kod svojih kuća jer se zlo dogodilo drugima. Za njih pravda nije bila važna jer se nepravda nije dogodila njima. Takvo razumijevanje pravde je kraj čovjekove moralnosti. Trista hiljada Sarajlija ne interesuje što smrt njihovog mladog sugrađanina Dženana Memića nije rasvijetljena ni nakon tri godine. Da li su oni moralni ljudi? Da li mogu da pretpostave da bi i smrt njihove djece sutra mogla postati običan nerasvijetljen sudski slučaj, koji nikoga neće zanimati? Zaslužuju li takvi ljudi pravdu ili prezir?

Mi danas, takođe, pretjerano vjerujemo ustavima, zakonima i sudijama. Oni nas ne šite zbog toga što je pravni sistem u rukama nemoralnih ljudi. Sistem koji treba da brine o pravdi ne funkcionise nigdje i na jednom nivou, od policijskog pozornika do sudije vrhovnog suda. Sudije nijemo posmatraju sramoćenje njihove profesije. Njima ništa ne znači

OGLEDALO

kršenje zakona od strane njihovih kolega, nemoral i korumpiranost u pravosuđu. Na Konvenciji su čitali pred gomilom iznešenih primjera nepravde. Oni čute zato što im nije stalo do pravde. Njima je važno da ih neko poprijeko ne pogleda, nije im važna pravda. Oni će biti snishodljivi i ponizni pred svakim pravosudnim lupežom koji bi im mogao sutra u nečemu pomoći. Čine to zato što znaju da se u društvu lupeža brže uspijeva i lakše napreduje. Da li takvi moralni likovi mogu garantovati vladavinu prava? Naravno da ne mogu! Nije pravda samo rješavanje sudskog slučaja u skladu sa zakonom. Pravda je živjeti u skladu sa načelima pravičnosti. Pravdoljubivost ne živi samo u sudnici nego mora da postoji i bude vidljiva u životi onog koji dijeli pravdu.

Iluzija je očekivati da nemoralnom društvu neko donese pravdu i vladavinu prava. Zbog toga ne treba kriviti Evropsku komisiju, Incka i Pribea što nas ostavljaju „da djelujemo”. Bolje reći, propadamo!

Branko Perić, sudija

BUKA portal / 29. novembar 2019

Rukavice kao slike

Evica Milovanov Penezić

БИОЛОГИЈА ЛЕПОТЕ

Сви људи су у физичком смислу веома слични једни другима и зато је и вероватноћа њихове привлачности подједнака. Ко је сличан осталима из популације којој припада, ретко је носилац штетних генетских мутација

ФИЗИОНОМИЈЕ

Одавно је знано да су људи у већој или мањој мери пробирљиви опредељујући се за што привлачнијег изабраника с којим ће заједно живети и имати потомке. То исто важи, нарочито, за неке птице. Паун у време парења поносно шири свој реп раскошних и блиставих боја тако се легитимишући и привлачећи пажњу женки. Али реп губи своју лепоту уколико је негов власник нападнут паразитима, што женка лако примећује и због тога се опредељује само за пауна с доминантним репом, Нема разлога за веровање у разумну мотивацију пауница, али је сасвим јасно да привлачни изглед тела као целине представља, у неку руку, доказ биолошких квалитета важних за савлађивање путева који воде, пре свега, репродуктивном успеху. Неко ко је као појава привлачан, још од детињства и основног школовања, лако успоставља добре односе са својим вршњацима и учитељима, а касније брже од осталих склапа пријатељства с особама оба пола и по правилу предњачи у промискуитету уколико му се укажу прилике. То су разлози што током живота свако води рачуна о свом изгледу и дотерује се на разне начине како би био боље видљив у околини. О томе, у новије време, говори и процват козметичке хирургије.

ПРИВЛАЧНОСТ ЈЕ И СТВАР МОДЕ

Идеал лепоте мења се од једне до друге историјске ере и од културе до културе. Али без обзира на расу, положај у друштву и животна доба, увек постоји осећај за оно што је лепо и привлачно иако се форме лепог разликују. У сиромашним друштвима дебљина тела и маси ваљци око трбуха знак су лепоте и успешности, док су у богатим друштвима знак сиромаштва. Пробушене усне, тј. њихов „пирсинг“, сматрају се лепим и пожељним у јужно афричкој пустињи Калахари, али не изван ње.

ОГЛЕДАЛО

Незнамо поуздано како се погледом на нечије лице или тело у нашим мислима ствара идеја о лепом или ружном. Многи од нас дошли су до доброг посла, успели су да пронађу привлачног брачног партнера и да добију лепо и здраво потомство упркос свом физичком несавршенству. Пожуда за лепим лицем и телом, ласцивна или не, често више приличи палеолиту него информатичком добу. Лепо и сисиметрично тело јесте моћни сигнал доброг здравља, плодности и отпорности болестима, али ништа не говоре о моралним вредностима.

Кад год смо међу познатим и непознатим светом, наш радар лепоте аутоматски се укључује и региструје мноштво сигнала које емитују људи око нас. Сви људи су у физичком смислу веома слични једни другима и вероватноћа њихове привлачности је подједнака. Осим тога, свако ко је сличан осталима у популацији ретко је носилац штетних генетских мутација.

Неко за кога кажемо да је леп или у ружан нема просечно лице већ се оно по нечему издваја. Кад се компјутерски генеришу лица идеалне симетрије и пропорција, онда се у њиховом поређењу с просечним лицима појављује дистанца између фантазије и реалности. Ако је за утеху, лепота не подлеже правилу „све или ништа“. Напротив, много тога у животу, а нарочито у бизнису забаве, зависи од небичних лица и тела која се никао не могу назвати лепим. У суштини, лепота је компликовани социо-биолошки феномен.

Када се говори о сировом сексепилу, кратка доња вилица жене, њена мала брада и остали анатомски детаљи који одликују лепо лице, ни издалека не привлаче мушкарца као што га привлачи њен торзо, тј. груди, струк и бедра. Ништа од наведеног не изненађује еволуционе психологе који тврде да су неке црте лица којима се дивимо баш оне по којима се током пубертета почињу разликовати девојчице од дечака. У том делу њихових живота права поплава хормона буквално их уводи у адолесценцију, а потом у свет одраслих. Мала доња вилица жена коју мушкарци одмах примећују у ствари је дело естрогена. Исто тако, велика и угласта доња вилица мушкараца, врло допадљива женама, видљиви је доказ довољне количине андрогених хормона, пре свега тестостерона. Разлог томе је биологија: сваки мушкарац већ у 14. години располаже количином спермијума довољном за репродукцију, тј. прављења деце и због тога је мушки сексуални нагон јачи него женски и раније се јавља.

Уска зона између грудног коша и карлице дефинише силуету женског тела која подсећа на пешчани сат. Она је мушкарцима нарочито привлачна кад је „гиноидна“, тј. кад је струк седам десетина обима кукова (7: 10) док је силуета мушког тела привлачна женама кад је „андроидна“, односно кад је струк девет десетина обима кукова (9:10). Ова разлика је апсолутно отпор на све модистичке

ОГЛЕДАЛО

и културне промене које време носи и мало се мења вишком килограма. Савремена женска младеж не носи никакве стезнике и струк јој је углавном 71 центиметар, док се лепотице чије фотографије улепшавају рекламе за доњи веш поносе обимом струка од 61 центиметар. Две можда најпознатије светске иконе лепоте Одри Хепберн и Мерилин Монро биле су различито грађене, али је обе ма силуета била „гиноидна”, с итим односом струка и кукова од 0,7 (7: 10). За Мерилин Монро витална статистика, тј. обим груди, струка и кукова износила је 91-61-81, а за Одри Хепберн 80-56-78.

СТРУК, КУК И ТРУДНОЋА

Женски или „гиноидни тип” тела јавља се за време пубертета под утицајем естрогена. Већ као девојке многе жене депонују маст око кукова и на бутинама, и то више него било где. У суштини, бутине и задњица представљају једну четвртину телесне тежине жена које се обично депримирају када им се кукови и бутине задебљају, поготово у комбинацији с целулитисом. Дијетом се лако смањује маст с горњих делова тела, па чак и с груди, али бутине и задњица остају нетакнути. У еволуционом смислу, трбушни и карлични део женског тела важан су калоријски резервоар како би се трудноћа и у време глади могла изнети до краја. У суштини, торзо жене и мушкарца представљају праву рекламу репродукционог потенцијала и одличан су индикатор добро здравља. Али основни значај струка у току еволуције (о томе говоре и музејски артефакти стари десетине хиљада година) био је сигнални, тј. сексипилни и говорио је о одличној плодности. Губитак струка, што се последњих деценија често виђа, упозорава на опасност од срчаног и možданог удара, дијабетеса, хипертензије, камена у жучној кеси и неких врста рака.

Једна велика холандска студија на 500 жена подвргнутих инсеминацији показала је да су оне с количником струк-кукови испод 0,8 имале двоструко веће изгледе да затрудне од жена с количником изнад 0,9.

Мало ко има пропорције које се поклапају с компјутерским идеалом. Наше склоности у избору потенцијалног партнера на краће или дуже време остале су неизмењене од палеолита па на овамо, а пошто је еволуција спора, сигурно се неће променити у предвидивој будућности.

Др Момчило Б. Ђорђевић

Култура, уменост, наука - Политика
Београд, 14. 12. 2019

ИНДУСТРИЈА 4.0: ОД ВИЗИЈЕ ДО СРПСКЕ СТВАРНОСТИ

Некада је најважније било направити машину која ће да замени човека у тешком или опасном и захтевном раду. Међутим, у овом нашем времену располажемо машинама и уређајима који међусобно комуницирају, уче, сами себе поправљају. И што је најважније, на истој производној линији са истим алатима уз помоћ вештачке интелигенције стварају различите производе. Чак се и не тражи непосредно присуство човека.

Развој дигиталних технологија и интернет омогућили су развој паметних фабрика или индустрије 4. 0. У том процесу савремени инжињери преузели су главну улогу. У све поре живота утиснули су своја знања. Од макро преко микро, па до нано нивоа, они стварају уређаје без којих би наша свакодневница била сасвим другачија.

Концепт индустрије 4. 0 прва је понудила Немачка још 2011. Године. У међувремену, 38 држава направило је своје дигиталне платформе индустријског развоја. Реч је о новој парадигми индустријске производње, која ће обележавати долазеће године и деценије.

Потребан нам је српски концепт индустрије 4. 0. Ми га имамо и већ га реализујемо. Наша сазнања нудимо Србији на разматрање и доградњу.

Дигитализација и аутоматизација су донеле многе предности, али су истовремено отвориле многа животно значајна питања. Један од главних изазова развоја јесте да ли ће ти алгоритми, које креирају људи, у одређеном тренутку бити у стању да замене баш те људе, да буду интелигентнији од тог човека, ствараоца... За сваки такав производни процес, још је важније шта би се десило ако би нека од компоненти у ланцу информационо-комуникационих технологија отказала.

Да бисмо се оспособили да правовремено одговоримо на те изазове неопходни су нам инжењери са врхунским теоријским интердисциплинарним знањима и практичним компетенцијама у областима машинства и ИТ технологија. Произилази да ново индустријско доба захтева нов приступ образовању инжењера. С тим сазнањем и циљем покренута су четири нова интердисциплинарна мастер студијска програма из напредних технологија на факултетима универзитета Београду, Крагујевцу и Нишу (а на иницијативу организације Дигитална Србија и Владе Републике Србије).

ОГЛЕДАЛО

На Машинском факултету у Београду то су нови студијски програм ИТ у машинству на основним академским студијама и нове мастер академске студије-Индустрија 4. 0. Они значе најсавременији концепт образовања инжењера за индустрију чију срж чине дигитализоване фабрике. Такви програми су креирани по највишим европским и светским стандардима који се данас примјењују у високом образовању инжењера за 21. век.

Посебна одлика овог приступа образовању јесте да је нови мастер програм Индустрија 4. 0 реализован у сарадњи Машинског и Математичког факултета Универзитета у Београду, али и уз обилне консултације са стручњацима немачке компаније „Фесто”. Мисија овог програма одређена је потребама нове генерације дигитализованих производних предузећа и њихових ланаца снабдевања широм света.

Већ заживели концепт оваквог академског образовања Машински факултет темељно је припремао неколико година. Тек сада је добио прилику да га, уз помоћ државе и партнерских компанија, брже реализује. Наш циљ је да студенти стекну знања, вештине и компетенције у областима дигитализације производних постројења, дистрибуираног управљања производњом, анализе података и организације. Све то је неопходно кад је реч о императиву развоја и дигитализације домаће индустрије и њено, прилагођавање условима пословања у глобализованом свету.

Другим речима, примарни циљ је образовање нове генерације инжењера који ће конкурентно развијати нове производе и технологије. Наша амбиција је да кроз развојни и образовни процес постанемо део креативне индустрије у којој је новостворена, интелектуална вредност, највећа резултанта. То ће домаћој привреди омогућити да достигне циљано место у глобалном ланцу вредности. То јесте велики изазов, али и прилика за наше инжењере, који су до сада били ускрећени за шансу да раде на развојним пројектима. То је амбијент који омогућава да таленти остају у земљи, да налазе атрактивне послове у постојећим или да оснују своје компаније.

Зато је важно, да сви заједно-академска заједница, привреда и држава Србија, радимо на изградњи потребне инфраструктуре која ће бити довољна да се омогући убрзан привредни развој земље. Тиме ће се отворати нова радна места и заустављати даљи одлив високообразованих младих кадрова. То јест, отвориће се и контрапроцес њиховог повратка „кући”. А то не мора да значи и у физичком смислу.

Др Радивоје Митровић

Професор универзитета

Политика 27. фебруар 2020

ЕСЕЈ

О ОНОМАТОПЕЈАМА

У многим књигама о људској природи наилазимо на описе лавље храбрости, медвјеђе незграпности, лисичје лукавости, глупости овце, змијске хладноће, вучје суровости, орловске слободе и суверености. Животињска поређења протежу се и на цијеле народе. У једном зборнику из XI вијека, којег је аутор назвао **Разумник**, за један народ се, тако, каже да су бикови, за други да су вјеверице, а за два балканска племена да су вуци крволоци и змије аспиде.

У другим, старим и новим, зборницима и ауторским дијелима разума, народи су представљени као бизони, кртице, газеле, кокоши, магарци, вепрови, нојеви, дивокозе. Један ме аутор покушао убиједити да су Јапанци кимера ажуле и папагаја. Руси да су спој медвједа и жалосне врбе, Нијемци агресивни као бијесни пси и мудри као сове, пустињски народи да су камелеони - час бедуини, час леопарди, час шишмиши. Кинез да је, у исто вријеме, паук и панда, а Тибетанац пиле и Јети. Тамилски тигрови су се, каже, сами именовали, као и галски пијетлови, етиопске импале, карпатски вампири.

Сами се народи диче животињском репутацијом у својим грбовима. Против такве симболичке редукције не можеш ништа. Национални понос је антиирионичан. Али, откуд да се и за појединца који то, можда, и не одобрава, каже да је вриједан као мрав, користан као хрчак, лијеп као ат, досадан као уш, распјеван као цврчак, хладан као рептил или најпросто, да смрди као твор? Но, то није све. Људске особине се у овим чашћењима поредби протежу и у свијет елементарних сила, минерала и биљака(хитар као муња, крхак као трска, голем као од брда одваљен и, дакако, жалосна врба).

Зашто људски говор одбија тачна именовања - вриједан као Шлиман, користан као Тесла, лијеп као Аполон Белведерски, досадан као административни спис, мудар као Сократ, распјеван као Ниче?

Коњ јесте леп, али коме? Не може коњ о коњу формирати такав, нити икакав други став.

Сова, свакако, нема ону мудрост која би мени, као човјеку, дозволила да је упоређујем са својом. Не зна се да је иједна написала неки *ractatus*, *discourse*, *tretease*, и подучила ме нечему. Моје разлоге она не може докучити, као што то могу Солон или Конфуције. Чак ми је и нихилист, у смислу мудрости, потицајнији од сове.

ОГЛЕДАЛО

Данас, додуше, људи користе и технолошка поређења да би дошли до дефиниције својих наводних особина. Не једном чуо сам: брз као Формула 1, прецизан као сингерица, дубог као рентгенски снимак, сведен као молекул, инструктиван као холограф, а за једну жену говорили су да је витка као Ајфелов торањ.

И ова компарација ономатопеизира наш доживљај самих себе, но ипак на вишем ступњу, јер нас пореди с нашим изумима, а не са биолошким датостима.

2.

У спортској рубрици националног листа прочитао сам апологију фудбалеру који је, већ погађамо, "хитар као стријела, елегантан као газела, лукав као војни стратег", и, то никако не бисмо погодили, "брзине мисли античких мислилаца". Овај аутор ме је врло пријатно изненадио укључивањем античких мислилаца у поредбени низ, али не бих знао одговорити на основу које минутаже Емпедоклева мисао претиче, рецимо, мисао Џона Лока. Признајем, ипак "брзина мисли енглеских емпирициста" не би имала ефектност успоредбе с "брзином мисли античких мислилаца". Као да је слао захваницу пјеснику пеана Пиндару, том првом, како неко рече, спортском пандиту.

У културној рубрици истих новина међутим, једног су писца описали као храст. Не висок као храст, не ни раскрошњан, сасушен, чворноват...само храст! Зачудио сам се. Ово, већ, није компарација, него метонимија. Замишљао сам писца, јаловог током зиме, устрепталог у прољетним осмозама, и како нас с јесени засипа жиروفима. Пјесника су назвали курјаком, драматичара јазавцем, а за једног књижевног противника рекли су да је кукољ. Култура, рекло би се, директније удара у кост од спорта.

Али, око чега се оволико ишчуђавам? Чуо сам, толико пута, живе људе, ван ауторских дијела, гдје говоре: "Ах, да ми се као крава извалити, па данима преживати и не мислити".

Много ко потврдит ће несимпатичну, али врло разгласену тезу да су животиње племенитије од људи. За доказе ће наводити општа мјеста. Као, на примјер, да животиња убија из нужде, а човјек из обијести. Ко је, уопште, дошао на идеју да убојством, ма колико нумним, доказује нечију племенитост, не знам.

Али, да међу људима постоји генерални жал за животињским стањима, то је зорно, већ, у положају животиње у људским самодефинирањима.

Колико се, само, угледних аутора потрудило доказати како је човјек, заправо, болесна, унесрећена животиња. Појава разума у мозгу и координирани покрети усправна тијела дијагностицирани

су од ових аутора као канцерозно обољење. Оно што их вуче к анималитету, живот је у перманентном лову, неизмјерним јединством с природом. Али, не убија ни свака животиња. Колико их је само, вегетаријанаца! Кад се ови аутори ужеле животињства, зашто не кажу, носталгише ли се ту за биљоједним или месождерским стањем анималитета?

Вјерујте ми на ријеч, када би мозак хипопотамуса канцерогено оболио од разума, овај би одмах исправио кичму, упослио руке и на двије ноге понио сву ону мускулатуру или, да кажем, арматуру. Животиње које су га познавале, згледале би се узнемирене, као да кажу, што оно би с хипопотамусом, незнајући да је овај неизљечиво оболио од свијести.

На жалост, и сам сам принуђен поредити људе са животињама, јер то је одлика класичног стила, којег уважавам и кад сам склон изражавати се модернизмима.

Напокон, јасно је да, компаративно, од свих природних појава, човјека, макар ми га представио као најсивљег филистра, највише уважавам (Такво клупко протуречја нигдје не можеш наћи). Ипак, то не чиним као јунак **Записа из подземља**, грубо уопштавајући: „Да је човјек глуп, то се о њему не смје рећи, ако ништа због тога што, ако је он глуп, ко ће онда бити паметан? “. О којем је човјеку, овдје, ријеч? Говорити о човјеку, као општем појму рода, супротстављеном појмовима биљке и животиње, није баш интелегентно у смислу одмјеравања било чије мудрости. Тиме не добијамо ништа. Јер, зар можемо за биљку или животињу рећи да су глупи? Можемо, само, ако све природне појаве прихватимо као чисту глупост, а појаву човјека као опамећивање природе. Али, то је један самохвалисав став, па њиме, опет, не добијамо ништа. Лажна успоредба. Узностити се над биљком и животињом, не бих рекао да је одлика неке посебне памети. Зар би ме неко убиједио, и у шта, да своје предности извуче из компарације с дудовим стаблом, гнуом, па и мајмуном, његовим најближим рођаком?

А, кад с наше планете нестане животињског царства, и кад будући људи буду читали о лављој храбрости и зечијој дрхтавици, што ће мислити о нама? Како ли ће им све то немушто изгледати.

Протуспенглеријанство једнога лава (Виртуелни епитаф)

Овдје лежи анонимни лав, којег је филозоф пропасти прогласио прототипом усмјерености, циља, недружељубивости, активног принципа историје, чистом снагом убилачког скока, што надмоћно све претвара у свој посјед.

ОГЛЕДАЛО

Опјевао ме је као великог осамљеника, који у миру своје снаге чека појаву жртве када, као блистава потврда крволочних инстинката, скачем и убијам.

Ако ћемо право говорити, мој је живот био једно дуго љенствовање. Снагу сам трошио, само, кад би ме погнао нагон за оплодњом, и док обилазих и запишавах границе своје територије.

За мој се опстанак бринула вијерна лавица, по природи бољи убојица. Она је ловила, а ја сам, тек, за трpezом имао право првенства.

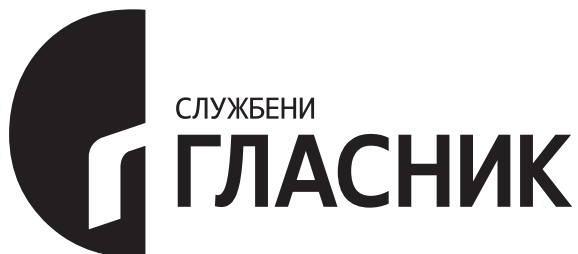
Људска обијест и индустријализација планета довела ми врсту до истребљења. Бојим се да ће и филозофова јубилација мојих својстава ускоро постати једна лијепа заблуда, тамно лирско мјесто у доказном поступку, ни за шта, више, упорабиво.

Слободан Благојевић

култни сарајевски пјесник и преводилац

(Из књиге *Кратки увод у вјечну полемику*

ВБЗ Загреб 2009)

ОГЛЕДАЛО

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

373. 5(497. 11)

ОГЛЕДАЛО: часопис ученика и професора
средњих школа / главни и одговорни уредник
Радивоје Благојевић. - 2014/2015, бр. 1-. - Београд:
Информационо друштво Благовест, 2015- (Београд:
Службени гласник). - 24 cm

Тромесечно. - Текст на више светских језика.
ISSN 2466-2712 = Огледало (Београд)
COBISS. SR-ID 217496332

BeNatural

C O S M E T I C S

AROMAKOZMETIKA - dubinska nega kože

Značaj i lepota Aromakozmetike je u tome što sadrži hladno ceđena biljna ulja i etarska ulja (esencija lekovitog bilja) koja prolaze kroz kožu i deluju na ćelijskom nivou, a pore ostaju otvorene i omogućavaju koži da diše.

Naše aromakozmetičke kreme su **HAND MADE** (napravljene ručno), sa puno ljubavi, ne sadrže hemijske dodatke, konzervanse, veštačke boje i mirise, pesticide i mineralna ulja.

Negujte se prirodno i budite zauvek lepi i mladi!

BeNatural Aromakozmetika

benaturalaromacosmetics

BeNatural aromakozmetika, Zeleni venac, Kraljice Natalije br.1, Beograd

Tel. +381 11 2687236 mail benaturalcosmeticsbg@gmail.com

WEB SHOP www.benaturalaromacosmetics.com